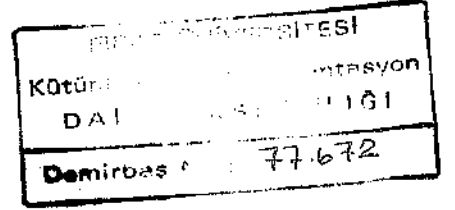

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI

ŞÜKÛFE NİHÂL BAŞAR
(HAYATI - ŞİİRLERİ)

Fırat Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi
0068573
255.07.02.03.00.00/08/0068573
TD YL/28

YÜKSEK LİSANS TEZİ

84
Y.L.
Sos. Bil.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ramazan KORKMAZ

Hazırlayan
Fatih ARSLAN

ELAZIĞ-1995

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

ELAZIĞ

İş bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul edilmiştir.

Başkan:

Üye:

Üye:

ONAY:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../ 1995

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR.....	III

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞAİRİN HAYATI - DÜŞÜNCELERİ - EDEBİ ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

A. ŞÜKÛFE NİHÂL'İN HAYATI

1. DOĞUMU VE ŞECERESİ.....	1
2. ÇOCUKLUĞU VE EĞİTİMİ.....	1
3. SOSYAL HAYATI.....	3
4. SON YILLARI VE ÖLÜMÜ.....	8
5. FİZİKÎ VE RUHÎ YAPISI.....	9

B. DÜŞÜNCELERİ- EDEBİ ŞAHSİYETİ

1. EDEBİYATLA ALÂKALI FİKİRLERİ.....	10
2. İLK ŞİİRLERİ VE YAZI HAYATI.....	12
3. EDEBİ ŞAHSİYETİNE UMUMÎ BİR BAKIŞ.....	17

C. ESERLERİ

1. ROMANLARI.....	20
a) Renksiz Izdırap.....	21
b) Yakut Kayalar.....	21
c) Çöl Güneşi.....	21
d) Yalnız Dönüyorum.....	22
e) Çölde Sabah Oluyor.....	23
2. HİKÂYESLERİ.....	23
a) Tevekkülün Cezası.....	24
b) Gazete ve Dergilerde Yayımlanan Hikâyeleri.....	24
3. SEYAHATNAMESLERİ.....	24
a) Finlandiya.....	24
b) Domaniç Dağlarının Yolcusu.....	25

4. ÇEVİRİLERİ.....	26
5. ÇEŞİTLİ KONULARDA KALEME ALINMIŞ YAZILAR.....	26

İ K İ N C İ   B Ö L Ü M

ŞAİRLİĞİNİN GELİŞİMİ VE ŞİİRLERİ

A. ŞAİRLİĞİNİN GELİŞİMİ

1. ŞUKÛFE NİHÂL'İN İLK ŞİİRLERİ VEYA YILDIZLAR VE GÖLGELER.....	34
2. OLGUNLUK DÖNEMİ ŞİİRLERİ.....	35
3. SON ŞİİRLERİ YA DA YERDEN GÖĞE.....	36

B. ŞİİR KİTAPLARI

1. Yıldızlar ve Gölgeleer.....	37
2. Hazân Rûzgârları.....	38
3. Gayyâ.....	39
4. Su.....	40
5. Şile Yolları.....	41
6. Sabah Kuşları.....	42
7. Yerden Göğes.....	43

C. KİTAPLARI DIŞINDA KALAN ŞİİRLER

KİTAPLARI DIŞINDA KALAN ŞİİRLER.....	45

Ü Ç Ü N C Ü   B Ö L Ü M

ŞİİRLERDE TEMÂ

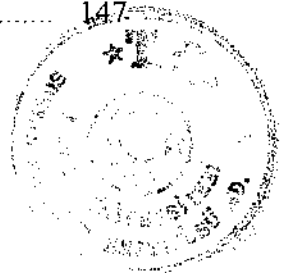
ŞİİRLERDE TEMÂ.....	47
1. Kadın.....	48
2. Sosyal Meseleler.....	52
3. Tabiat.....	57
4. Vatan Temi.....	61
5. İnanç Problemi.....	65
6. Ölüm.....	68
7. Zaman Kavramı.....	71
8. Yalnızlık Temi.....	74
9. Şüphe ve Korku.....	

10.Sanat Üzerine.....	79
11.Şahsiyetler İçin.....	82
12.Hayatımızın Vazgeçilmez Ayrıntıları: Şehir ve Gurbet.....	86
13.Lirik ve Ferdî Duygulanmalar (Sevgi, Üzüntü, Özlem, Ümit.....)	89
14.Diğer Temâlar.....	94

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM DİL VE ÜSLUP

DİL VE ÜSLUP	96
a) Divân Şiirine Bağlı Etkileşim.....	97
b) Sade Söyleyiş- Konuşma Dili.....	99
c) Soyut ve Metafizik Çağrışımlara Dayalı Dil.....	102
SEMBOL VE İMAJ	103
YİNELEMELER	106
a) Alliterasyon ve Anaphora (Ön Yineleme).....	107
b) Çapraz Yineleme (Antistrophe).....	108
c) Bağlaç Yinelemesi (Polysyndeton).....	109
d) Zıt Paralel Yineleme (Epanalepsis).....	110
e)KarşıtYapılıYineleme.....	110
SİFAT TAMLAMASI	111
İSİM TAMLAMASI	113
ŞEKİL	114
ŞİİRİN YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ	114
a) Divân Edebiyatı Geleneğine Bağlı Beyit.....	115
b)Dörtlükten Düz Şiire.....	116
VEZİNDEN KAFİYE	118
a) Arûz Vezni.....	118
b) Hece Vezni.....	120
KAFİYE VE REDİF	121
SONUÇ	124
KİTAPLARINDA YER ALMAYAN ŞİİRLERİ	127
ŞÜKÛFE NİHÂL'DEN BAHSEDEN KAYNAKLAR	147
a) Kitaplar.....	147

b) Makaleler.....	148
c) Dergi ve Ansiklopediler.....	150
d) Tezler.....	151
E K L E R	152

Ö N S Ö Z

Türk edebiyatında meydana getirdiği eserlerinin aksine, yeterince tanınmayan pek çok sanatçı vardır. **Şükûfe Nihal** de bu olumsuz hareketten etkilenen şahsiyetlerden birisidir. Farklı devirleri yaşamış, ve değişik zaman dilimlerini kadınsı bir lirizmle işleme ustalığına sahip olabilmıştır. Ancak **Şükûfe Nihal**, bazı sebeplerden dolayı yeterince tanınamamıştır. Şairin edebiyatımızda yeterince işlenemeyişine dair farklı nedenler ileri sürülebilir. Aksiyoner ve fikrî tarafının zayıf oluşu, kendine has bir üslûp geliştirememesi, farklı zaman dilimlerinde o dönemin en güçlü sanat akımlarının etkisinde kalarak sabit bir çizgide kalamaması hemen akla gelen sebeplerdendir. Ş.N, sanatının hiçbir döneminde ne **Halide Nusret** gibi fikrî bir lirizm taşıyabilmiş, ne de **Halide Edip** benzeri idealist olabilmıştır. O' nun hissettiği sadece olayların ve duyguların ruhunda uyandırdığı ürperişlerden ibarettir.

Kadın şairimizi araştırırken öncelikle hayatını ele almayı istedim. Zira sanatçı-eser-hayat arasında varolagelen doğal alâka, eserin fikrî kurgusunun temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, insanın doğumundan başlayarak etkisinde kaldığı bazı olgular (aile, din, millet, ideoloji...vs) ileride esere akseder ki, bu da sanatçının üslûbunu açıklamada büyük önem taşımaktadır.

Platon' un ortaya attığı eserin, "idealar dünyasının bir yansıması" olduğuna dair tezi; eseri bir "ayna" gibi görmesiyle açıklanabilir. Bu kavram da eser-sanatçı arasındaki tabii alışverişin psikolojik boyutunu izah etmektedir.

Şairde bu kavram; sanatına baktığımızda yukarıdaki hipotezi doğrular bir nitelik arz etmektedir. Milliyetçi tarafından tutun da; içli ruh hâline, kadınsı duygulanmalarına kadar işlediği temâlar ile hayatının gidiş gelişleri arasında yakın bir alâka vardır. Bütün bu belirttiğimiz nedenlerden dolayı, şairin hayatı birinci planda ve ayrıntılarıyla açıklanmaya çalışılmıştır ki; hayat-eser muammasını çözmede yol gösterici olsun.

Hayatını işledikten sonra eserlerini kısaca tanıtmayı uygun bulduk. Romanlarını, hikâyelerini, seyahatnamelerini ve tesbit edebildiğimiz çevilerini aktardıktan sonra; çeşitli dönemlerde yazılmış ve farklı konuları bünyesinde barındıran yazılarının da bir bibliyografyasını verdik.

Bize göre araştırmanın önemli bir kısmını kullanılan temaların tesbiti ve şiirlerin tahlili oluşturmaktaydı. Dolayısıyla bu çalışma daha ayrıntılı ve somut örneklerle güçlendirildi.

Dil ve üslûp konusunu müstakil bir kısım olarak görmemiz de şairin kendi beninin çözülmesinde büyük öneme sahip olmasındandı.

Çalışmam esnasında kıymetli zaman ve fikirlerini benden esirgemeyen hocam, **Yrd.Doç.Dr. Ramazan KORKMAZ**'a ve de sanatçı hakkındaki düşüncelerimi sabırla dinleyip; yol gösteren çalışma arkadaşlarıma içten bir teşekkürü borç bilirim.

Bu araştırma, Türk edebiyatının bilinmeyen bir şahsiyetinin hayatını ve sanatını aydınlatmaya çalışacak zayıf bir ışık olmaktan öteye birşey ifade etmez

ŞANLIURFA-1995

KISALTMALAR

a.g.e	Adı geçen eser.
a.g.m	Adı geçen makale.
C.	Cilt
S.	Sayı
s.	Sayfa
vb.	Ve benzeri
vs.	Vesaire
Ş.N.	Şükûfe Nihâl
YvG	Yıldızlar ve Gölgele
HR	Hazân Rûzgârları
G	Gayyâ
S	Su
ŞY	Şile Yolları
SK	Sabah Kuşları

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞAİRİN HAYATI-DÜŞÜNCELERİ-EDEBİ
ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

A.ŞÜKÛFE NİHÂL BAŞAR'IN HAYATI

1.DOĞUMU VE ŞECERESİ:

"Hiçbir zaman, hiçbir araştırmayı ifşa etmeden, içten gelen esrarlı bir ahenge uydurulmuş o mütecâli bir raks gibi, kelimeler ve kafiyelerin şehrâynini yapan bu manzûmeler bana ekseriya masallarda dinlediğimiz insan eli dokunmamış kumaşları hatırlatıyor..."⁽¹⁾ şeklinde tarif ediyor **A.Hamdi Tanpınar**. Ve onun şiirini içten gelen bir duygu seli olarak nitelendiriyor.

Sadece devrinde, daha doğru bir ifadeyle 1920-1935 yılları arasında sanatının en güçlü anlarını yaşayan şair, sonraki dönemlerde nedense unutulmuştur.

Şükûfe Nihal, buhranlı bir dönemde doğmuştur; **Balkan Savaşı**'nın yanında peşi sıra gelen mağlubiyetlerle; her alanda -siyasî, ekonomik, askerî, sosyal...- reform yapma zorunluluğunun kendisini hissettirdiği bir dönemde...

1896 yılında İstanbul'da dünyaya gelen yazar, askerî bir havanın hakim olduğu bir ortamda kendini bulmuştur. Zira babası **Miralay Ahmet Bey**, Sultan Murad'ın Sertâbibî (Başhekim) Emin Paşa'dan beri devam eden askerlik geleneğinin bir temsilcisidir⁽²⁾. Annesi **Nazire Hanım** da aynı gelenekten yetişmiştir. Binbaşı Şevket Bey'in kızıdır⁽³⁾. Babasının şeceresi Kastamonu'da hatırı sayılan bir aile olan **Kâtipzadeler**'dendir. Annesinin soyu ise, Fatih'in Başressamı olan **Nakkaş Mehmet Efendi**'ye kadar gitmektedir⁽⁴⁾.

Anne ve babasının askerî bir ortamda yetişmiş olması, bu havadan etkilenen şairin vatanı ilgilendiren konularda gösterdiği hassasiyetini açıklar niteliktedir. Özellikle şiirlerinde karşılaştığımız bu ruh hali ,ileride ayrıntılarıyla işlenecektir. Şimdi hayatı ile ilgili bilgileri aktarmaya devam edelim.

2.COCUKLUĞU VE EĞİTİMİ:

Bir asker kızı olması onun, küçük yaşlardan itibaren vatanın dertleriyle hemhal olmasını sağlamıştır. Babasının, evde tertiplendiği ve yurdun kurtuluşuna ait çözümlerin arandığı toplantılar da onun ilgisini çeken diğer bir faaliyet olmuştur.

Babasının işi sebebiyle yurdun farklı bölgelerinde bulunması, düzgün bir eğitim almasını engellemiştir. Çeşitli vilayetlerde ilk eğitimini kesik kesik de olsa tamamlamak zorunda kalmıştır.

1) A.Hamdi Tanpınar, "Küçük Bir Şiir Kitabı", Yeni Türk Mec., nr.15, Teşrin-i sani 1933, s.1231

2) Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötügen Yayınları, İstanbul 1985, s.3909

3) Kenan Akyüz, Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1986, s.877

4) Mehmet Behçet Yazar, "Edebiyatçılarımızı Tanıyalım (Şükûfe Nihâl Başar)", Yedigün Dergisi, C.15, Y:3, İstanbul 1940, s.15

Şam, Selanik ve Beyrut bu bölgelerden birkaçıdır⁽⁵⁾. Biraz dağınık seyreden eğitim hayatındaki eksikliği kapatmak düşüncesinde olan Ahmet Bey, Nihâl'i İstanbul'a gelmez bazı Türk ve Fransız mekteplerine kaydettirir⁽⁶⁾. Aynı zamanda, dönemin tanınmış simâlarından da özel dersler aldirmayı ihmal etmez. **Servet-i Fünûn** şiiirinin büyük temsilcisi **Cenap Şehabettin'den Arapça ve Farsça**, Şehabettin'in küçük kardeşi **Osman Fahri'den de Türkçe ve edebiyat dersleri** aldırır.⁽⁷⁾ Böylece şair, içinde her zaman varlığını hissettiği edebî eğilimini, sağlam bir zemine oturtma fırsatını yakalar. Son derece kültürlü bir insan olan babasının desteği de onun yetişmesinde bir diğer önemli nedendir. Meşrutiyet hareketinin başlarına tekâbül eden bu zaman diliminde; henüz on iki yaşlarında olan şair, babasının evde tertiplelediği siyasî, edebî toplantılara da küçük yaşına rağmen katılmaktadır.

Liseyi İstanbul'da bitiren kadın sanatçımız, sadece kız öğrencilere yönelik eğitim vermek amacıyla **12 Eylül 1914'te** ⁽⁸⁾ açılan **İnas Darü'lfünûnu**'na ilk öğrenci olarak kaydolur.⁽⁹⁾ Okula giriş tarihini M.Behçet Yazar aynı makalede bu tarihi 1916 olarak belirtmektedir. Oysa yukarıda da söylediğimiz gibi bu tarih kaynaklarda 1914'tür.

1918 yılına kadar aynı okula devam eden sanatçı daha sonra asıl Darü'lfünûn'a nakledilir. 1919 yılında Edebiyat Fakültesi , **Çoğrafya Bölümü**'nü bitirir. Ve böylece Türk kadın hareketinin bir ilkinde imza atarak, "ilk kadın üniversite mezunu" olur⁽¹⁰⁾

Okulu tamamladıktan sonra, rahatsızlığı dolayısıyla emekliye ayrıldığı **1953** yılına kadar, İstanbul'un çeşitli okullarında edebiyat ve çoğrafya öğretmenliği yapar. Öğretmenlik mesleğini ifâ ettiği okullar arasında bazıları şunlardır: **İstanbul Kız Lisesi, Vefa Kız Lisesi, Nişantaşı, Kadıköy ve Kandilli Kız liseleri.**⁽¹¹⁾

Düzgün ve rahat konuşma tarzı; ilgi çekici ders anlatışı ile herkesin takdirini kazanan idealist insan, Türkiye'nin geleceğinde; sosyal, siyasî ve diğer alanlarda etkili olacak önemli insanların yetişmesinde emeği geçmiştir. Fedakârane bir tavırla bir şekilde 1953 yılına kadar eğitimciliğini devam ettirir. Ancak ruhî ve fizikî yorgunluğunun artması, çok sevdiği mesleğinden ayrılmasına neden olmuştur⁽¹²⁾.

5) Enver Naci, "Şükûfe Nihâl", Yarım Ay Dergisi, S:118, 15 Mayıs 1940, s.16

6) M.Behçet Yazar, a.g.m, s.15

7) M.Behçet Yazar, a.g.m, s.15

8) Emel Doğramacı, Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü, İş Bankası Yay., Ankara 1992, s.12

9) Şükûfe Nihâl, Şiirler, Sander Yayınları, İstanbul 1975, s.7

10) Şükûfe Nihâl, Şiirler, s.7

11) M.Behçet Yazar, a.g.m, s.15

12) Yeni Türk Ansiklopedisi , s.3909

Üniversite eğitimi esnasında , 1919 yılında, evlenir. Daha çok ailesinin ısrarı ve isteği sebebiyle evlendiği **Limancı Hamdi** lakablı **Mithat Sadullah Sander**'le eğitimcilik işine de girmişlerdir. **İstanbul Bakırköy**'de **Mekteb-i Ümit** adıyla bir okul açmışlardır.⁽¹³⁾ Ancak biz yaptığımız araştırmalarda bu isimde bir okulun kaydına rastlamadık. Okulun sanatçının beyninde şekil alan ve ütöpik bir değer taşıyan bir düşünce olma ihtimali kuvvetlidir. Zira şair, makalelerinin çoğunda eğitimin aksayan taraflarına çözümler getirmiştir. Sanatçının ilk eşinden 1987'li yıllarda kaybettiğimiz ve **Sander Yayınları**'nın sahibi olan **Necdet Sander** isminde bir oğlu olmuştur⁽¹⁴⁾.

Etrafında çok sevilen ve bakımlı olmaya özen gösteren bir insan olan Şükûfe Nihal ile **Abdülhâk Hamit**'in bazen dalga geçtiğini **Necip Fazıl , Bâb-ı Ali**'de şöyle aktarır: "Eşi Limancı Hamdi Bey'le gelen, çok süslü ve şık olan Ş.N'e şöyle dedi,"Şükûfe Nihâl;ne bu hâl,ne hâl."⁽¹⁵⁾

3.SOSYAL HAYATI:

Şükûfe Nihâl mütareke yıllarında ikinci eşi **Ahmet Hamdi (Başar)*** ile evlenir. Bu evliliğinde, Hamdi Başar'ın sosyal konulara karşı gösterdiği ilginin ve aydın kişiliğinin büyük rolü olmuştur⁽¹⁶⁾ Hatta eşinin bu özelliği tek evlilik sebebidir denebilir.

Hamdi Başar ile eskiden beri kafasında tasarladığı ancak bir türlü pratiğe dökemediği bir düşüncesini gerçekleştirir. Vatanın kurtuluşu için faaliyet gösteren **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**'nde önemli görevlerde bulunur. Ayrıca **Teşkilat-ı Mahsûsa**'da gizli evrakların saklanması, kızkardeşi **Muhsine Hanım** ile birlikte çalışmışlardır⁽¹⁷⁾. Sanatçının bu yöndeki gayretleri önemsenmeyecek gibi değildir. **Ergun Hiçyılmaz**'ın aynı kitabında, **Hüsamettin Ertürk**'ün ağzından naklettiği bir olay, vatanperver şairin bu yöndeki çalışmalarına iyi bir örnektir:

13) Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, C.1, İstanbul 1977, s.342

14) H.Hüsrev Hâtemi, Çelebi Bizi Unutma, İşaret Yayınları, İstanbul 1990, s.142

15) Necip Fâzıl Kısakürek, Bâb-ı Ali, Büyük Doğu, İstanbul 1988, s.170

16) Adile Ayda, Böyle İdiler Yaşarken, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1984, s.105

17) Ergun Hiçyılmaz, Teşkilat-ı Mahsûsa'da Mite, Kurtiş Matbaası, İstanbul 1990, s.52

* Ahmet Hamdi Başar (İstanbul,1897-?): İktisatçı, yazar. Mahmudiye Mektebi'nde (1908), Gelenbevi İdadisi'nde okudu. Darü'lfunûn Coğrafya Bölümü'nü bitirdi (1919). Öğretmenlik, Milli Türk Ticaret Birliği Umumi Kâtipliği, Devlet Demir Yolları İdare Meclisi Azalığı gibi görevlerde bulundu. 1950 yılında Demokrat Parti'den milletvekili seçilerek siyasete atıldı. Hamdi Başar'ın başta siyaset ve ekonomi olmak üzere pek çok konuda yazılmış kitap ve makaleleri mevcuttur. 1931 yılından başlamak üzere yazarın basılan kitapları arasından, birkaçını sıralayacak olursak: Vergi Reformu ve Kalkınma Davamız, Tüccar Derneği Yayınları, İstanbul 1947; Para ve İnkılâb, Cumhuriyet Basımevi, İstanbul 1936; Türkiye ve Yeni Dünya, Arkadaş Basımevi, İstanbul 1943; İktisadi Devletçilik, İstanbul 1931...vs

"**Bulgaristan** yoluyla **Moskova**'dan gelen Bolşevik murahhasının benimle görüşmek istediğini haber vermişlerdi. Kendisini kabul ettim. Bu konuşmayı bizim teşkilatımıza dahil mektep hocası ve '**Tasvir-i Efkar**' yazarlarından A.Hamdi Bey'in Fatih civarındaki hanesinde yapmıştık. Fransızca yapılan konuşmayı Hamdi Bey'in eşi Şükûfe Hanımefendi'nin delâletiyle mükemmelen başarmış ve iki taraf birbirine merâmını anlatmıştır." (18)

Birçok devir ve farklı rejimleri yaşamış ve bunları eserlerine aksettirmiş olan şair, ruhî ve fikrî yapısı itibariyle Meşrutiyet; hatta biraz daha geriye gidersek Meşrutiyet öncesinin insanıdır. Bu bakımdan idealist, iyimser, mücadeleci bir kişiliğe sahiptir. **Adile Ayda**, eserinde şairenin daha 12 yaşından itibaren babasının arkadaşlarıyla tertiplelediği toplantılara katılıp; Meşrutiyeti heyecanla beklediğini söylemektedir.⁽¹⁹⁾

1918 yılında bir ateşkes olarak görünen ama aslında Türk milletinin bağımsızlığını gaspetmeye yönelik **Mondros Mütarekesi**'yle genç şairin daha aktif olarak millî mücadeleye katıldığına şahit oluyoruz. Vatanın kurtuluşuna hizmet etmek amacıyla kurulan "**Asrî Kadınlar Cemiyeti**"nin üyesi olarak farklı vazifeleri yerine getirir. Bunlardan biri, **30 Mayıs 1919**'da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini protesto etmek amacıyla **Fatih Mitingi**'nde yaptığı konuşmadır⁽²⁰⁾. Hitabında ısrarla millî mücadeleden maksadın topyekün bir savaş olduğunu; bu kurtuluşun da, çoluk çocuk, kadın yaşlı demeden her kesimin gayretiyle gerçekleşebileceğini vurgular⁽²¹⁾. Aynı esnada bir diğer önder kadın olan **Halide Edip**'te, **Sultanahmet Meydanı**'nda halkı galeyana getiren bir konuşma yapmaktadır.

Türk kadınının sosyal hakları için de çalışan Şükûfe Nihal, bu amacını gerçekleştirmek maksadıyla, birkaç arkadaşıyla beraber "**Türk Kadınlar Birliği**"ni kurar. Bu derneğin amacı, kadını toplumda hakettiği yere getirmektir. Bunu yaparken de kadının bazı niteliklere sahip olması amacına yönelik çalışmalar esas alınmıştır. Amaç; görgülü, eğitilmiş, sosyal ve siyasî hakları olan bir Türk kadınıdır.

Şairin edebiyat tarihimiz açısından ilginç bir özelliği vardır. 1930'lu yıllardan başlayarak uzun bir süre devrinin önemli şahsiyetlerini biraraya getirerek edebî nitelikte bir klüp oluşturmuştur. Mekân olarak önceleri Fatih'teki evini dostların açmış; daha sonra ise **Serkl Doryan**'da ve **Hilton'un Lâlezar** salonunu tercih etmiştir.⁽²²⁾

18) Ergun Hiçyılmaz, a.g.e, s.52

19) Adile Ayda, a.g.e, s.110

20) Şefika Kurnaz, Balkan Harbinde Kadınlarımızın Konuşmaları, MEB, İstanbul 1993, s.9

21) Adile Ayda, a.g.e, s.108

22) Emine Işın, (Şahsına gönderdiği 8 Aralık 1994 tarihli mektup.)

Toplantılara iştirak edenler arasında dönemim pek çok seçkin ismini görebiliyoruz: **Abdülhak Şinasi(Hisar), Refik Halit, Asaf Halet Çelebi, Fahri Celal, Haldun Taner, Nazım Hikmet, Adile Ayda, Behçet Kemal, Mithat Cemal Kuntay, Müfide Ferit Tek** gibi edebiyatçı ve aydınlar da toplantıların müdavimlerinden olmuşlardır.⁽²³⁾

Bu lirik şairimizin hayatını aktarırken üzerinde ısrarla durulması gereken birkaç nokta vardır. Güzelliği, konuşması ve hareketleriyle bazı sanatçıları etkilemesi bu önemli taraflarından biridir. **Ahmet Kutsi Tecer, Faruk Nafiz Çamlıbel, Nazım Hikmet** ve **Cenap Şehabettin'in** kardeşi **Osman Fahri** ilk akla gelenler.

Nazım Hikmet'le çeşitli mekânlarda karşılaşan şair, ona karşı ilgisiz davranmıştır. Bunu hazmedemeyen Nazım Hikmet'in birgün harekete geçerek, yemekli bir toplantıda üzerinde: "Ben sizin için çıldırıyorum, siz yüzüme bile bakmıyorsunuz." yazan bir kağıdı masanın üzerine bıraktığını **E.İşinsu**'dan öğreniyoruz.⁽²⁴⁾

Ahmet Kutsi Tecer'de şairden tavrından etkilenlerdendir. Zaten "Şükûfe Nihal'i görüpte, etkilenmemek mümkün değildi." diyor **Halide Nusret**. Toplantılarda yanlarından ayrılmadığını vurgulayıp şu neticeyi çıkarıyor: "Zannedersen A.Kutsi, Ş.N'e bir miktar tutkundu." ⁽²⁵⁾

Şaire karşı gerçek manada aşk yaşayan **Faruk Nafiz Çamlıbel**, bu sevgisini itiraf etmediği gibi, şiirlerinin bazılarının kurgusunu da bu onulmaz hastalık üzerine kurmuştur. "**Firârî**" isimli şiirinde Ş.N'e karşı olan tutkunluğunu daha açık bir şekilde görebiliyoruz:

"Zülfün yay gibi kuvvetli çelik tellerine,
Takılan gönlüm asırlarca peşinden gidecek
Sen bir ahû gibi dağdan dağa kaçsan da yine
Seni aşkım canavar gibi takip edecek." ⁽²⁶⁾

Ama şairi esas etkileyen ve hayatı boyunca da etkisinden kurtulamadığı olay, iki evlilik arasında ortaya çıkmış son derece trajik bir aşk öyküsüdür. Bu öykünün erkek kahramanı, Ş.N'e olan bağlılığından dolayı ölümü dahi göze alabilen ve de ölen, **Cenap Şehabettin'in** kardeşi **Osman Fahri**'dir. Ş.N, yıllar sonra geç adam hakkında şunları söyler: "Ben ona layık değildim. O mütekâmil insandı, bir dahi idi. Bana yazdığı mektupları, bıraktığı hatıra defterini, karaladığı şiirlerini her gören bu fikirde." ⁽²⁷⁾

23) Emine İşinsu, (Şahsına gönderdiği 8 Aralık 1994 tarihli mektup.)

24) Emine İşinsu, (Şahsına gönderdiği 8 Aralık 1994 tarihli mektup.)

25) Halide Nusret Zorlutuna, "İki Büyük Şair", Hisar Dergisi, Aralık 1973, s.8-9

26) Faruk Nafiz Çamlıbel, Sevda Halkaları, İstanbul 1928, s.29

27) Adile Ayda, Böyle İdiler Yaşarken, s.105

Duygulu insanın övgüyle bahsettiği **Osman Fahri**'den başkası değildir. Osman Fahri aynı zamanda Şükûfe Nihal'in ilk eşi **Mithat Sadullah Sander**'in de yakın dostudur. Devrin güzelliği, zerafeti ve kabiliyetiyle tanınan şaire aşık olan Osman Fahri, bir arkadaş eşine aşık olmayı kendisine yakıştıramadığı için İstanbul'da kalamamış ve **Elazığ'ın Palu** ilçesine tayinini isteyerek kendisini inzivaya mahkum etmiştir. Başlangıçta ona karşı olan ilgisini saklayan şair daha sonra düşüncesini: "...insan hayatında bir defa sever, gerisi, kapılış, aldanış. Ben bütün şiirlerimi bir tek şahıs için yazdım." ⁽²⁸⁾ cümlesiyle özetler. Bu şahısta kuvvetli bir ihtimalle **Osman Fahri**'nin ta kendisidir. Bu sebepten Ş.N'in sanatını açıklamada, hele ki şiirlerini tahlilde, bu olay büyük öneme haizdir.

Osman Fahri'nin çektiği sıkıntılar bununla da kalmaz. Geçirdiği bir sinir buhranı sırasında kafasına kurşun sıkarak intihar etmeye kalkar. Ancak ölmez, kafatasında sıkışan kurşunu çıkarmak amacıyla getirildiği İstanbul'da çıldırarak otuz yaşında hayata gözlerini kapar (1920). ⁽²⁹⁾ İşte O.Fahri'nin büyük aşkı:

"Sen benim secdegâh-ı şi'rimsin
Ben senin kible-i perestişinim

.....

Kim yaşar, hissedip, sever ancak!
Yaşamak, bir hayal için yaşamak...

.....

Ağlamak:Hep senin güzel saçını
Öperek ağlamak nasip olsa,
Dudağım böyle bir sefa bulsa,
Ebedî bahtiyar olmaz mı?" ⁽³⁰⁾

Bu içli insanın ölümünden sonra olayı yakinen bilen arkadaşı **Mehmet Mevlûd (Özaydın)**, bu ölümden henüz haberi olmayan samimi insana, **10 Haziran 1942** tarihli bir mektup gönderir. Mektubun ekinde O.Fahri'ye ait bazı evraklarla, üç şiir defteri mevcuttur, şiirlerin büyük kısmı da yukarıdaki gibidir. Bir süre sonra onun yaşadığı yerleri görmek ve arkadaşlarıyla tanışmak için **Elazığ'a** giden şair, ilk olarak Mehmet Mevlûd Bey'le tanışır. Burada duygusallığını yenemeyerek saçından kestiği bir tutamı O.Fahri'nin evinin bulunduğu yere gömdürür. ⁽³¹⁾ Birbirlerine kavuşamamış olsalarda; O.Fahri'nin lirik şiirlerinin doğmasında bu olay etkin olmuştur.

28) Adile Ayda, a.g.e, s.109

29) Zeynep Kerman, Osman Fahri'nin Hayatı ve Şiirleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s.7

30) Zeynep Kerman, a.g.e, s.199

31) Zeynep Kerman, a.g.e, s.15

Osman Fahri'nin bir dostuna yazdığı şu satırlar acısını ifade etmeye yeter sanırım: "İdrâk-i hayat fecidir. Hayat musibetlerin ve afiyetlerin telâkki ettiği bir geçittir. Saadetler bize bir ufuk kadar uzak ve varılamaz. Ölümden sonra, ölümden sonra!" (32)

Bu şiirler için; sadece Türk edebiyatının değil, dünya edebiyatının ölmüş bir sevgili için yazılan en orjinal, en güzel mısraları değerlendirmesini yapan **Adile Ayda**, bu fikrini ispatlamak için de **O.Fahri**'ye ait şu mısraları örnek gösterir:

"Nerdesin? Toprakta mı, havada mı, suda mı?
Nasıl buldun bu vahşi gecelerde odamı?
Hasretim şefkat, şiir, aşk dolu ellerine...
Gelsen de boş gönlüme bir hayat gibi dolsan.
Sen uyansan, ben yatsam biraz senin yerine..." (33)

Bu kısacık olay birçok nedenden önemlidir. Şairenin, beşerî sevgiyi işlediği bütün şiirlerinde, şuuraltında yer alan bu vakanın etkisindedir. Şiirlerindeki lirizmin önemli beslenme kaynaklarından en dikkat çekkeni birisi bu olaydır.

Mizacıyla ve entellektüel kimliğiyle her zaman edebî ve sosyal konularda aktif yaşantısını devam ettirebilmiş olan Şükûfe Nihal, yatağa bağlandığı 1962 yılına kadar hayattan kopmamıştır. 1941 yılında **Mevhibe İnönü**'nün daveti üzerine aydın kadınlar tarafından teşekkül edilen "**İstanbul Hayırsevenler Derneği**"nin neşriyat kolu üyeliğine **Halide Edip, Meliha Avni ve İffet Halim (Oruz)** ile birlikte seçilir. (34)

Ş.N, **Halide Nusret**'e gönderdiği 15 Kasım 1949 tarihli mektubunda; kışı sıkıntılı geçirdiğini, bir yandan asabî buhranlarla başlayan rahatsızlığının nezleler ve griplerle devam ettiğini belirtir: "Artık hiçbir şey yapamayacak haldeyim, öyle yorgunum, öyle bezginim ki!..Başımı sert kayalara çarpa çarpa sağlam yerim kalmadı." Mektubunu eğitim sistemindeki çarpıklıklardan bahsederek bitirir. (35)

Nitekim bu şikayet dolu mektubundan bir kaç yıl sonra, 1953 yılında, öğretmenlik mesleğinden ayrılır. Aslında son derece nazik bir yaratılışa sahip olan şairin bazen aşırı hassas ve geçimsiz olduğunu belirtmeliyiz. Kendisiyle telefonda görüştüğüm **İsmet Kür Hanımefendi** de şairin biraz kendini beğenmiş, hatta biraz da şımarık olduğuna dair ifadeler kullandı. Bu ruh hâlinin, rahatsızlığında önemli payı olduğu varsayılabilir. Aile ortamında mutlu olamaması da şairin rahatsızlığındaki bir diğer etkidir.

32) Zeynep Kerman, a.g.e, s.14

33) Adile Ayda, a.g.e, s.110

34) Cumhuriyet Gazetesi, 29 Nisan 1941, s.1

35) Halide Nusret Zorlutuna, Bir Devrin Romanı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1978, s.138

4.SON YILLARI VE ÖLÜMÜ:

Rahatsızlığının devam ettiği bir esnada yazarın bir başka hastalığı nükseder ve kalça kemiği kırılır. Yatağa bağlanmak zorunda kalması nedeniyle bir süre kızı **Günay**'ın yanında kalır. Ancak evde çalışan hizmetlilere ve kızına karşı takındığı geçimsiz tavır sebebiyle ruhî depresyona girer. "Ölmez aşkla sevdiği talihsiz varlığın akıbetine uğrayarak şuurunu kaybeder." (36)

Evde rahat edememesinden dolayı yakın dostlarından **Sadi Irmak**, **İffet Halim Oruz**, **Hasene İlgaz** ve **Halide Nusret**'in bakım ve gözetiminde İstanbul'da bir huzurevine yatırılır. Bu huzurevinin **İstanbul Huzurevi** (37) ya da **Bakırköy Huzurevi** olduğuna dair farklı görüşler vardır. (38) **İsmet Kür** Hanımefendi ise bu yerin **Darü'laceze**'ye bağlı **Bahçelievler Huzurevi** olduğunu söylüyor. (39)

Ş.Nihal, rahatsızlığı devam ederken başka acıyla daha da çöker. İkinci eşinden olan kızı **Günay**'ı kaybeder. (40) Oğlu **Necdet** ise "Duygulu bir insan olduğu ve annesini o halde görmeye dayanamayacağı " bahanesiyle annesini yalnız bırakır. (41)

Huzurevinde kaldığı günlerde hastalığının ağırlaşması; hiçbir şeyden memnun olmayan geçimsiz tavrı ve de dost ziyaretlerinin seyrekleşmesi rahatsızlığının artmasına neden olur. Bu olumsuz şartlara rağmen yakın dostu **Halide Nusret**'e mektuplar yazdığı gibi, bazı şiirlerini de bu dönemde kaleme alarak, edbiyattan kopmaz.

1962 yılındabaşlayan rahatsızlığına huzurevinde gördüğü tedavi de tesir etmeyince; acılara daha fazla katlanamaz ve **23 Eylül 1973** akşamı hayata gözlerini kapar. Ölüm tarihi konusunda **Türk Dili Dergisi**'nde farklı bir ibâre vardır: "Kurumumuz üyelerinden, öğretmen ve şair **Şükûfe Nihal**, **25 Eylül 1973**'te İstanbul'da yaşama gözlerini yummuştur." (42)

Sadece eserlerinin basıldığı dönemlerde tanınan ve sevilen; diğer zamanlarda ise adeta unutilan şairenin ölümü de aynı sessizliği bozmaz. Milletinin derdiyle hem-hâl olan bu içli ve lirik şairenin ölümünde sergilenen vefasızlıktan suçluluk duyan Halide Nusret, bu duygusunu şöyle aktarır: "Bu ömrünce anlaşılmamış, ömrü boyu çorak bir toprakta akıp giden bir ince dere gibi ziyan olup gitmiş şair kadının ölümü

36) Adile Ayda, a.g.e, s.110

37) Seyit Kemal Karaalioglu, Türk Edebiyatı Tarihi, C:4, İstanbul 1982, s.281

38) Verdi Kankılıç, "Şükûfe Nihâl Hanım ve Şiirleri", Bilgi, S.250, İstanbul 1968, s.21

39) İsmet Kür'le 06.02.1994 tarihli telefon görüşmesi.

40) Halide Nusret Zorlutuna, a.g.e, s.279

41) Halide Nusret Zorlutuna, a.g.e, s.279

42) Seyit Kemal Karaalioglu, a.g.e, s.281

memlekette o kadar az yankı uyandırdı. TRT'de, basında ondan öylesine az bahsedildi ki benim için yandı."⁴³

Vefâlı bir dost olduğunu ölümünden sora da ispatlayan **Halide Nusret, Hisar Dergisi**'ndeki bir yazısında şair için bir dost edasıyla şunları ifade eder:

"...bir gece yarısından sonra yataktan kalktım, şu -belkide acayip- mısraları yazıverdim;

Şükûfe'ne bir mezar kaz!, dediler,
Kazamadım...bulamadım baharı.

Nihâl'ine bir ağıt yaz!, dediler,
Yazamadım...nerdedir şair yarı?

Rengarenk bulutlarda, yıldızlı göklerde dir,
Seven gönüllerdedir Nihâl'immin mezarı."⁴⁴

Ş.FİZİKİ VE RUHÎ YAPISI:

Şükûfe Nihâl'in eldeki resimlerine baktığımızda ilk dikkati çeken nokta, ağlamakla gülmek arasında kararsız gibi duran Monalizavâri dudaklarıdır. Kısa saçlarının yanında ince burun ve kaşları onun süslü olduğunu söyleyen **Necip Fazıl**'ı haklı çıkarır.⁴⁵ Günün modasını çok yakından takip ettiği de çeşitli gazete ve dergilerdeki fotoğraflarından anlaşılmaktadır.

Dış görüntüsünün son derece güzel oluşu pek çok şaire ilham kaynağı olmuştur. Bu etkileycilikte onun iç dünyasının ve sanatçı kişiliğinin de önemli bir payı vardır.

Şairenin hayatı bir diyagram gibi inişli ve çıkışlıdır. Fikirleri de aynı şekilde. Meselâ, dinî bağlılığı başlangıçta zayıf iken şiirlerinden anladığımız kadarıyla zaman içinde tam bir samimiyete dönüşmüştür.

Aslında şaireyi edebiyatımızda kalıcı kılan tarafı kadınsı bir lirizmle yazdığı şiirleridir. İçinde yaşadığı buhranları şiirlerine aksettirmiştir:

"Doğan,batan güneşe bir zaman esir oldum.
Solgun aya dalarak yıllarca ben de soldum.
Sakin bir göl başında atıldım ummanlara
Boş kırlarda çekildim, kökü yok ormanlara...

43) Halide Nusret Zorlutuna, a.g.e. s.284

44) Halide Nusret Zorlutuna, "İkî Bâbü: Şair", Hisar Dergisi, S.120, Aralık 1973, s.8

45) Necip Fazıl Kısakürek, Bâb-ı Ali, s.170

Ne ordaki sükunet.ne burdaki azamet
Dağlar neme yetmez.bağlar neme yetmez?
Bir kuş ki derdime ağlar neme yetmez?" (46)

İkiyüzlü ve duyarız insanlara karşı biraz küskündür. Özellikle Anadolu'nun saf ve çalışkan halkını sever. İstanbul Halkevi'nin üyesi olarak yaptığı **Anadolu** gezileri ondaki bu kuvvetli inancı destekler. Ancak o Anadolu'ya karşı da şüurselliğini bozamaz:

"Yolumuzun üstünde Kamburgaz, Kâmiloba adlı iki harap köy vardı.-Hangi köyümüz harap değil ki!- "köy" deyince "harap" sıfatını da ilâve etmek, "sıcak ateş, soğuk buz" gibi birşey olur." (47)

O, kadınca duyguları kendinden önceki şairlerin aksine bir kadın gibi ve doğal bir his ile aktarır. Zaten onu diğer kadın şairlerden ayıran önemli vasıflardan biri budur.

Sosyal hayata karşı olan ilgisi; onu romantizmden uzaklaştırmamıştır. Kendisine "aşk nedir?" diye soran **Cevat Fehmi**'ye içtenlikle şu cevabı verir:

"Aşk, bence manevî kıymetlere bağlanmaktır. Yalnız fizik itibarı ile mükemmel olanlara aşık olsak da bu aşk muvakkat oluyor. Halbuki aynı heyecan yolunda yürüyen insanların aşkı, en ebedî aşktır." (48)

Aynı ankette "Hiç aşık oldunuz mu?" şeklindeki soruyu cevapsız bırakır. "Hayatınızda hiç yalan söylediniz mi?" sorusunu şu cevapla karşılar:

"Yalan, hayatın zaruretiyledir. Yalan söylemedim diyen kimse en büyük yalanı söylemiş olur. Meselâ herhangi bir teessürle parçalandığımız gün başkalarına karşı fevkalâde mesut görünmek, sonra mesut bir günümüzde de icap ederse biraz müteessir durmak hepimizin yaptığı şeydir. İşte size kocaman bir yalan. İnsan bu kadarlık da artist olmazsa neye yarar? Yalnız bence çirkin yalan ahlakî zaatlardan doğan yalandır ki bunu hiç affetmem." (49)

B.DÜŞÜNCELERİ-EDEBÎ SAHSİYETİ:

1.EDEBİYATLA ALÂKALIFİKİRLERİ:

Şairin edebî düşüncelerinin oluşumunda; kendi gayretinin mühim bir yeri vardır. Kendisinin tertiplendiği toplantılarda edebiyatla ilgili düşüncelerini aktarabilmiş, diğer şair ve yazarların sanat görüşlerini de anlama fırsatını yakalamıştır.

Halide Nusret bu ortamı şu şekilde anlatır:

46) Şükûfe Nihal. Su. Resimli Ay Matbaası. İstanbul 1935. s.5

47) Şükûfe Nihal. "Celâliye'de İki Gün", Yeni Türk, S:3. C:1, Kanûn-ı evvel 1932. s.200

48) Cevat Fehmi. "30 Güzide Arasında Bir Anket", Cumhuriyet. 4 Kanûn-ı evvel 1931. s.4

49) Cevat Fehmi. "30 Güzide Arasında Bir Anket", s.4

"Ben prevantoryum'da dinlenirken sık sık **İffet**'i(Halim Oruz)'u alır gelirlerdi, hep beraber Çamlıca tepesine çıkardık...İffet'in Erenköy'deki köşkünde, çamların altında, ya da deniz kenarında veya sandalda gene şiir dolu mehtap sayfaları... Hep şiir söyledik en çok da rahmetli **F.Nafiz** söylediler..." (50)

Sanatçının edebî estetiğinin oluşmasında derin tesir icra eden şair:

"Ahlâkımızın fezâlimizin rehberi şimdi?

Bir milletin en şaibesiz ruhu,ümidi?..." (51) mısralarıyla övdüğü **Tevfik Fikret**'tir. Ona bağlılığı o derece büyüktür ki "**Rübâb-ı Şikeste**" yi 'kutsal bir kitap' gibi görüp şiirlerinde sık sık tekrarlar. Özellikle Fikret'in **santimentalist-romantik** tarafı şairi etkilemiştir. Bu etki şairin ilk kitabı **Yıldızlar ve Gölgele**r'de belirgindir:

"**Şükûfe Nihal Hanımefendi**'nin,**Yıldızlar ve Gölgele**r'i beni **Servet-i Fünûn** edebiyatına götürüyordu. Tamamı ile **Fikret**'in üslûbu, tarzı düşünceleri, şivenleri, meshufları, eşbahları ile, vasfı tekibleri ile tam **Servet-i Fünûn**." (52)

Nazım Hikmet ve **Faruk Nafiz**'i severek okur. Derin hislerle yakından tanıyıp sevdiği **Halide Nusret**'i beğendiği gibi, **Necip Fazıl** ve **Ahmet Kutsi**'yi de "fevkâlade" olarak bulur. (53)

Yine **N.Kemâl**'in sanatına ve şahsiyetine derin ilgi gösterdiği söylenebilir. Buna rağmen tamamen T.Fikret'in ağırlığını hissettirdiği bir dönemde edebî merakının doğması; **Fikret**'i her zaman el üstünde tutmasına yol açmıştır. **Yıldızlar ve Gölgele**r'de tamamen, Hazan Rüzgarları'nda ise kısmen karşımıza çıkan bu tavır sonraki şiirlerinde gittikçe kaybolmaktadır.

Akif-Fikret mevzuunda sürekli olarak Halide Nusret'le tartıştığını biliyoruz. **H.Nusret**'in **Akifçi** tavrı karşısında Ş.N, romantik lâkin yenilikçi, **Atatürkçü** ve **laik** kimliğinden ödün vermemiş ve ısrarla Fikret'in sanat görüşünü-şahsiyetini müdafaa etmiştir. (54) O Fikret'in sadece sanatına değil, yüksek fazilet duygularına da hayrandır.

Ş.N'nin nesir konusundaki düşünceleri biraz farklıdır. Ancak, nesir onun için her zaman ikinci planda kalmış ve sanatçı kişiliğinin bir göstergesi olamamıştır.

Hikmet Feridun Es'le yaptığı bir röportajda, **Reşat Nuri**'nin hikâyelerini beğendiğini vurgulayıp; **Vâ-nû**'nun öykülerini ve de **Vâlâ**'nın bilhassa dilini metheder. Şairlerden kimi beğendiğine dair bir soruya ise tereddütsüz **F.Nafiz** cevabını verir.

50) Halide Nusret Zorlutuna, "İki Büyük Şair", s.8

51) Şükûfe Nihal, Yıldızlar ve Gölgele, Evkâf Matbaası, İstanbul 1919, s.9

52) Hüseyin Cahit Yalın, "Matbuat Hayatı: Ş.N.Hanımefendi-Şiirleri", Fikir Hareketleri, S:7, 7 Kanûn-ı evvel 1933, s.12

53) Cevat Fehmi, a.g.m, s.12

54) Emine Işınsoy, (Şahsına gönderdiği 8 Aralık 1994 tarihli mektup)

Hatta şairi o derece metheder ki, tarihte nasıl **Fuzûlî** ve **Nedim** devirleri varsa, günümüzdeki devrin adı da **Faruk Nafiz** devridir der. **Nazım Hikmet**'in özellikle toplumsal ve insanî şiirlerini sevmesini de "**insanı gök gürültüsü gibi sarsan**" üslûbuna bağlar. **Haşim**'in ise anlaşılmadığından dem vurur. Ve **Abdülhâk Hamit**'i tartışma gereği bile duymadan "**bütün azameti ile o bir şahikâdır**" yorumunu yapar. ⁽⁵⁵⁾

Konuşmanın yapıldığı yıllarda T.Fikret etkisinin eskisi kadar kalmadığına şahit oluyoruz; çünkü sanatçı konuşma boyunca ondan hiç söz etmez.

2.İLK ŞİİRLERİ VE YAZI HAYATI:

Şükûfe Nihal'in edebî hayatında şiirin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Çünkü o, içinde kopan fırtınaları anlatabileceği tarz olarak hep şiiri ön planda görmüştür:

"**Şair kim?** Şair, şuurunun imbiklenmiş hâlini o hoş dediğimiz, o güzel saydığımız, o ulvî dediğimiz nesneleri yahut durumları yakalayan, bizi bir kere daha anlatan, anlattığı zaman da bizi yakalayıp, kıvrandırıp peşinden koşturan insan..." ⁽⁵⁶⁾ düşüncesinden hareket eden şair, bu yönünü nesirciliğinden her zaman üstün tutmuştur. Şiirin kalıplarını kendi ruh dünyasının aksülamellerine daha uygun görmüş; onu en olmadık ifadelerin arenası konumuna sokmuştur. Çünkü:

"Şair ki, toprakların bir esrarlı kuşudur;
Ona candan, gönülden bir gülümseyiş, yeter...
Hayat ki, çetin durak,
Yol bazı gülşen olur, bazı kaskatı çorak...
Kanat uydurmazsa, ne çıkar, uçar gider." ⁽⁵⁷⁾

Sanatçının ilk şiir denemelerine yedi sekiz yaşlarında ve **I.Cihan harbi** yıllarında tesadüf ediyoruz. **M.Behçet Yazar**, şairin ilk şiirinin "**Bir Gurub**" adıyla YvG kitabında yer alan şiir olduğunu söylüyor. ⁽⁵⁸⁾ Aynı makalede başka yanlışlıkların olması (meselâ YvG'nin basım tarihinin 1919 yerine 1913 gösterilmesi gibi...) ve aşağıda belirttiğimiz nedenlerden bu bilginin doğruluğuna şüpheyle bakıyoruz.

Halit Fahri Ozansoy, Şükûfe Nihal'in ilk şiirinin "**Nedim**" dergisinde, H.Fahri'ye göre **19 Kanun-i sâni 1918**, ki Nedim'in ilk sayısı 16 Kanun-i sâni 1918'de çıkmıştır, kardeşi Muhsine Hanım'a ithaf ettiği "**Gençlik Bağında**" isimli şiir olduğunu söylüyor. ⁽⁵⁹⁾

55) Hikmet Feridun (Es), Bugün de Diyorlar ki, İstanbul 1932, s.147-148

56) Sadık Kemal Turalı, Edebiyat Bilimine Katkılar, Fedâî Yayınları, Ankara 1993, s.94

57) Şükûfe Nihal, Yerden Göğe, La Turque Matbaası, İstanbul 1960, s.12

58) Mehmet Behçet Yazar, "Edebiyatçıların ve Tanyafın (Şükûfe Nihal Başarı)", s.15

59) Halit Fahri Ozansoy, Edebiyatçılar Çevreinde (Şükûfe Nihal), Fisa Matbaası, Ankara 1977, s.215

Ancak her iki kaynakta da şüpheli tarafların olması ve daha önce şairin edebiyatı sevmesinde ve edebî çevrelerce tanınmasında önemli rolü olan **Ali Ekrem Bolayır**'a ait iki mektubun varlığı, basılan ilk şiir konusundaki tereddütlerimizi ortadan kaldırıyor.

Üniversitede hocası olan **Ali Ekrem**, sanatçının "**İsyân-Denize**" isimli şiirini alıp, döneminin önemli bir dergisi olan **Edebiyat-ı Umûmiye**'nin yöneticisi **Celâl Nuri**'ye, yayınlanması için, bir mektupla beraber gönderir. Mektupda şunlardan bahsedilmektedir:

"Beyim Efendim,

Size **Darü'lfünûn** talebâtından **Şükûfe Hanım**'ın bir şiirini gönderiyorum. Lütfen mecmuanıza derc ederseniz talebâtı da muallimlerini de minnetdâr etmiş olursunuz... İşte hanım kızlarımız arasında da şairler yetismeye başladı. Onlarda, hergün âsârını görmekle mübahi olduğum şevk-i tahsil böyle devam ettikçe İnâs Darü'lfünûnu'nda milletin büyük kadınları yetişecektir. Ben bundan vicdanen eminim. Muktedir genç kızlarımızın arasına neşr-i âsârıyla haklarında teşvikât ibrâz buyurulursa hepimizin emel-i mahsus olan teâlî-i nisvâna hizmet etmiş olur.

İhtirâmât-ı mahsûsamı teyid eylerim efendim.

21 Kanûn-i sâni 1332 (1916)

Ali Ekrem" (60)

Mektubdan da anlaşıldığına göre genç sanatkârın edebiyat aleminde tanınmasında Ali Ekrem'in geniş desteği söz konusudur. Bir mektup eşliğinde gönderdiği şiir yayımlandıktan sonra Ali Ekrem, şaire cevap yazar. İçerisinde farklı mevzuların nakledildiği mektupda şunlardan bahsedilmektedir:

"Muhterem kızım, size Edebiyat mecmuasının son nüshasını gönderiyorum. Bunda (Denize) ünvanlı şiirinizi göreceksiniz. Manzûmenizi bir mektub-ı mahsus yazarak bugün en ehemmiyetli olan bir risalede neşr ettirmekle sizi, alem-i edebiyata tavsiye etmiş oldum. Artık, Şükûfe Nihal imzası kesb-i marufiyet etmiştir. Namınızın kadr ü haysiyetini günden güne ilâ etmelisiniz. Vazifeniz pek ağırdır. Fakat ben, sizin **Nigâr Hanımları, Halide Hanımları** gölgede bırakacak bir şaire olacağınızdan eminim. Hocanızın şu itminanı ile iftihâr edebilirsiniz.

Nasıl ki ben de sizinle iftihâr ediyorum. Şahrah-ı edebiyatta terâkkiyât-ı mütemadiye ile ihraz-ı kemâl etmeniz için size rehberlik eylemek bence pek sevimli bir emeldir. Hemen Allah füyuz-ı vicdan ve irfanınızı müzdead etsin evladım.

Ali Ekrem, 5 Şubat 1331 (1916)" (61)

60) Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası, C.II, nr.16, 4 Şubat 1332, s.28

61) Verdi Kankılıç, "Şükûfe Nihal Hanım ve Şiirleri", s.22

Ş.N'in nesir olarak kaleme aldığı ilk yazısı "**memleket kızlarının hangi mektebe gidecekleri sualine havi**" bulunan ve 1910 yılında matbuat alemimizde imzası ile neşrolunan makaledir. ⁽⁶²⁾

Yine on dört yaşlarındayken (1910) **Cevdet Paşa'nın kızı Emine Seniha Hanım**'ın -ki Tanzimat sonrası **Nisvân (Kadın)** hareketinin öncülerindendir.- kendisi hakkında bir yazısı çıkar. ⁽⁶³⁾ Bu değerlendirmeyi araştırmalarımıza rağmen bulamadık.

Şükûfe Nihal'in edebî hayatını kronolojik olarak aktarmaya çalışalım:

Yıldızlar ve Gölgeler kitabının yayınlandığı dönemde, şairin başta **Şair** ve **Nedim** dergileri olmak üzere, özellikle de ilk sayısından itibaren, **Türk Kadını**'nda şiir ve yazılarına rastlıyoruz ki ; bu dönem 1919'lu yıllara tekâbül ediyor.

21 Mayıs 1334 (1918) tarihinde ilk sayısı çıkan ve on beş günde bir yayınlanan **Türk Kadını** dergisinin kurucusu **Ahmet Hilmi**, müdürü ise **Ahmet Halit** idi. Bu dergi, kadınlara yönelik dergilerin patlama yaptığı; **Mehâsin**, **Kadın**, **Musavver Kadın**, **Kadınlar Dünyası** gibi pek çok derginin basıldığı bir dönemde önemli bir yere sahip olmuştur. ⁽⁶⁴⁾ Başta Şükûfe Nihal olmak üzere **Ethem Nejat**, **Faruk Nafiz** ve **Mehmet Akif** gibi önemli şahsiyetlerin dergide isimlerine rastlıyoruz. Derginin amacı, "**kadınlığa, memlekete ve istiklâle hizmet etmek**" olarak açıklanıyor. Muhtevasına baktığımızda ise; fikrî, edebî yazıların, şiirlerin, hikâyelerin, pratik bilgilerin, dergi ve kitap tanıtımlarının, eğitime yönelik yazıların yer aldığını görüyoruz. ⁽⁶⁵⁾

1923-1926 yılları arasında yine o dönemin önemli bir haftalık edebî hanım mecmuası olan ve muhteva olarak Kadın Gazetesi ile paralellik gösteren **Süs**'te Ş.N'in yazı ve şiirlerine rastlayabiliyoruz. 1927 yılında ilk şiir kitabından hem konu hem de şekil olarak farklılıklar gösteren **Hazân Rüzgârları** yayınlanır. **Güneş** dergisinde de aynı yıl birkaç şiiri basılmıştır.

Roman nev'inden **Renksiz Izdırap** önce **Cumhuriyet Gazetesi**'nde 1927 yılı içerisinde tefrika edilir ve daha sonra da 1928'de kitap olarak basılır. Evli olduğu halde başkasına aşık olan ve bu aşkı uğruna verem olup ölen genç bir kızın duygularını anlatan roman; teknik açıdan oldukça basittir. İlgi çekici tarafı kadın psikolojisine ait bazı ifadeleri ve o zamana kadar söylenemeyen yaklaşımları ihtiva etmesindedir.

Gözlemlerini aktardığı tek hikâye kitabı olan **Tevekkülün Cezası** ,1928 yılında yayınlanır. **Hayat** dergisinde, şairin bazı eserlerine tesadüf edebiliyoruz.

62) M.Behçet Yazar, Edebiyatçılarımızı Tanıyalım (Şükûle Nihal Başarı), s.15

63) Verdi Kankılıç, a.g.m., s.21

64) Şefika Kumaz, II.Meşrutiyet Kadın Basını (1908-1918), Milli Eğitim Der., S.83,Mart 1989, s.49

65) Şefika Kumaz, s.50

Gayyâ adını verdiği ve sosyal problemleri ağırlıklı olarak ele aldığı şiir kitabı 1930 yılında çıkar. Okuyucularını "ilk sahifeden mağlup ve esir ederek yakalayıp sanatını, şiir ve haşmetini arkasında sürükleyip nefes almaya, dinlenmeye vakit bırakmadığı" ⁽⁶⁶⁾ vurgulanan **Yakut Kayalar** isimli romanı 1931'de basılır.

Su, bir önceki şiir kitabında olduğu gibi sosyal meseleleri ağırlıkla ele alan şiirleri içermektedir. 1933, kitabın basıldığı yıl, **Yeni Türk** mecmuasında şairin bazı eserleri yayınlanmıştır.

1932 yılında önce **Cumhuriyet**'te tefrika edilip bir yıl sonra basılan **Çöl Güneşi** romanı edebiyat âleminde fazla yankı uyandırmaz.

Çığır'ın ilk sayısında ve **Varlık** dergisinin bazı sayılarında 1934 yılı içerisinde basılan şiirleri vardır.

Yine Cumhuriyet gazetesinde, 1935 yılından başlayıp uzun süre devam eden yazılarını görüyoruz. Bu yazılar; kadının toplumdaki yeri, gençlerin terbiyesi, sosyal bünyede aksayan taraflar gibi konulara çözüm arayan yazılardır. Aynı yıl içinde **Ayda Bir** isimli dergide de şiirleri yayınlanır. **Cumhuriyet**'teki konulara benzer ifadeleri **Tan** gazetesinin 1939-1941 yılları arasındaki sayılarında görebiliyoruz.

"Şâir doğmuş, yüreklerdeki gizli elemeleri sezmekte yüksek meleke temin etmiş, kelimeleri yoğurup inci şekline koymayı öğrenmiş bir sanatkâr olduğunu bir kere daha gösterdiği..." ⁽⁶⁷⁾ **Şile Yolları** 1935'te çıkar. 1937'de **Her Ay**'da birkaç şiiri basılır.

Edebiyatımızın önemli seyahatnâmelerinden olması gerekirken, pek bilinmeyen, şairin ikinci eşi Hamdi Başar ile, çıktığı Avrupa gezisi esnasında uğradığı **Finlandiya**'ya dair gezi notlarını içeren aynı adlı eser 1935 yılında basılır. Fin halkının kültür, sanat ve sosyal yapılarını anlatan ve fotoğraflarla zenginleştirilen eserin yazılma gerekçesi, önsözde aktarılır. Bu konuya ileride değinilecektir.

1938 yılında aydın, idealist bir Türk kadınının hayatını, batılılaşma olgusunun yanlış anlaşılması temâsı ile birlikte işlendiği **Yalnız Dönüyorum** romanı çıkar. Ş.N'in hayatıyla gösterdiği benzerliklerden dolayı eser önemlidir. **Yücel** dergisinin 1938 yılındaki bazı sayılarında şiirlerine rastlıyoruz.

Önce **Ülkü** (1940), sonra da **Çınaraltı** (1941-1943) mecmualarında şiirleri yayınlanır.

Gayyâ ve **Su**'daki sosyal temâların yerini, daha çok ferdî duygulanımlara bıraktığı **Sabah Kuşları** 1943 senesinde neşredilir.

Domanıç Dağlarının Yolcusu, 1946'da çıkar. Roman olarak çıkan eser daha

66) Hüseyin Cahit Yalçın, "Matbuat Hayatı: Şükûfe Nihal Hammettin'in Romanları", Fikir Haraketleri, 8-8, 1933, s. 10.

67) M. Turhan Tan, "Şile Yolları", Cumhuriyet, 27 (İkinci Kanun 1935), s. 4.

çok gezi yazısı niteliğindedir. **Şakir Sırmalı** tarafından senaryolaştırılan roman, **Unutulan Sır** adı ile filme alınmıştır. 1948 yılında bu film **Yerli Film Yapanlar Cemiyeti tarafından Haziran ayının en iyi filmi seçilmiştir.** (68)

Lirik şairin kendi yönetiminde çıkardığı **Gençlik Bağında** isimli dergi de 1947 yılından başlayarak kısa bir dönem yayın hayatına devam eder. Dergi, adından da anlaşılacağı üzere daha çok gençlere yönelik yayınlar yapmıştır.

1947-1952 yılları arasında Kadın Gazetesi'nde çalışmalarını sürdürür. Bu gazetede biri kendisine ait; diğer ikisi -büyük ihtimalle Fransızca'dan çevrilen- Japon hikâyelerinden üç çevirisi basılır.

Şadırvan'da yine 1949 senesinde bazı şiirlerine rastlamaktayız.

1960'da en son şiir kitabı olan **Yerden Göğe** çıkar. Farklı şekil ve üslupların denendiği bu kitabı da edebiyat çevrelerinde gereken ilgiyi görmez.

Şairenin ölümünden sonra oğlu **Necdet Sander**, annesinin şiirlerinden derlediği ve kitaplarında yer almayan iki şiirinde bulunduğu **Şiirler** isimli güldesteyi 1975'te basar.

Yine **Türk Kadını** ismiyle ve 1969'dan itibaren çıkmaya başlayan derginin 1972 yılına kadar ki hemen her sayısında Şükûfe Nihal'e ait bir şiir ile karşılaşırız.

M.Behçet Yazar, **Yedigün**'deki yazısında yazarın iki eserinden daha söz eder. Bunlardan ilki; **Ülkü**, **Ayda Bir**, **Her Ay**, **Yeni Türk** ve **Yücel** dergilerinde çıkan şiirlerin oluşturduğu **Bir Şey Unuttum** adlı şiir kitabıdır. Diğer ise hazırlanmakta olduğu söylenen ve büyük hissî roman olarak tanıtılan, **Mavi Şeytan** isimli eserdir. (69)

Aynı yazarın **Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı** isimli eserinde de **Mavi Şeytan**'dan bahsediliyor. (70) **Mavi Şeytan**'ın varlığını **Türk Meşhurları Ansiklopedisi** de doğruluyor. (71) **Yeni Türk Ansiklopedisi** ise, **Mavi Şeytan**'ın basılmadığını; bir başka roman **Akdağ Kahramanları**'nın ise tefrika halinde kaldığını belirtiyor. (72)

İncelemelerimiz esnasında her iki eser hakkında da bir bilgiye rastlayamadık. Bunların yanında **Gayyâ** adlı şiir kitabının sonunda hazırlanmakta olduğu söylenen **Sekizbuçuk Gecesi** isimli bir başka romandan da haber veriliyor. (73)

Metin olarak rastlayamadığımız , ancak sadece isimlerini tesbit edebildiğimiz bu eserler büyük ihtimalle tefrika halinde kalmışlardır.

68) Nijat Özön, Türk Sinema Kronolojisi, Bilgi Yayınları, Ankara 1968, s.97

69) Mehmet Behçet Yazar, "Edebiyatçılarımızı Tanıyalım (Şükûfe Nihal Başarı)", s.15

70) Mehmet Behçet Yazar, Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı, İstanbul 1938, s.417

71) İbrahim Alaeddin Gövsa, Türk Meşhurları Ansiklopedisi, Yedi Gün Neşriyat, İstanbul 1949, s.63

72) Yeni Türk Ansiklopedisi, Ötüken Yayınları, C.10, İstanbul 1985, s.3909

73) Şükûfe Nihal, Gayyâ, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1930, s.76

3.EDEBÎ ŞAHSİYETİNE UMUMÎ BİR BAKIS:

"Şükûfe Nihâl Hanım şair ruhile kâh kadının evinde nazlı, nâzenin ipekli tüller içinde yıpranmamasını diler. Kâh kadının erkekle müsavî olmadığı ve zulümde olduğu için sızlanırdı." (74) gibi cümleler onun kadın hakkındaki fikirlerinin özetidir.

Şair başta da belirttiğimiz gibi kadınca duyguları, yine kadınsı bir ifadeyle anlatabilmiştir. **Nedim** dergisinde yayınlanan bir şiiri için **Halit Fahri**, "Bu şiir, o yaşta hayret edilecek sağlamlıkta bir aruzla yazılmıştı." diyerek onun edebî yeteneğini över. (75) Gerçekten de şairin bu farklı tavrı onu, kendisinden önceki şairlerden ayırmaktadır. Şükûfe Nihâl'e gelinceye kadar kadın şairler; daha ziyade erkek kimliğiyle şiirlerini kaleme almış, kadın psikolojisinin zayıf taraflarını aktarmayı bir kusur saymışlardır. Kadının şair olamayacağı düşüncesine sahip insanlardan biri olan **Ziya İlhan** bu iddiasını şu sebebe dayandırır:

"Şiir dünyası, asıl erkek ruhların duygu ve heyecanlarıyla başıboş dolaştığı bir sanat bahçesidir. Kadınların askerlik sanatından sonra erkeklerle boy ölçüşemediği biricik alan şiirdir." (76)

Kadınların şiir yazamayacağına dair küçük bir örnek daha vermek istiyorum. **Mihrinisa Hanım**'a ait bir şiiri okuduktan sonra, yazarının bir kadın olduğunu duyan **Ahmet Rasim**, şu düşünceye kapılır:

"**Mihrinisa Hanım**'ın '**Hazine-i Evrak**'ta müderîç manzûmesini ilk okuduğum zaman bir kadının fevkî tahayyülâtında bir neşide sahibesi olduğuna âdeta inanmamak istemişim. Ben suizannımın, temas ettiğim ekser şû'aranın da; bu manzume mutlaka bir taraftan, hem de kuvvetli bir taraftan tashihe uğramıştır, tarzındaki kondurmaları ile teeyyüt ettiğini işittikçe âdeta mahzuz oluyordum." (77)

Temelde bu fikre karşıdır Şükûfe Nihâl. Kadınca duyguları saklamadan da şiir yazabileceğini, bunun şiire zayıflıktan ziyade, samimiyet katacağı görüşündedir.

İlk şiir kitabı olan **YvG**, tamamen **T.Fikret** etkisiyle kaleme alınmıştır. Bu tesir, daha önce de belirttiğimiz gibi şekilde, biçim ve temâda hakimdir. (78)

O **T.Fikret**'te; yalnız edebî temayülleri değil, ruhunda varolan yüksek fazilet duyguları ve idealini de bulur. "**Rübâb-ı Şikeste**" yi mukaddes bir kitap gibi yastığının

74) Murat Uraz, Kadın Şair ve Muhamirlerimiz, İstanbul Nümune Matbaası, 1941, s.149

75) Halit Fahri Ozansoy, Edebiyatçılar Çetresinde Şükûfe Nihâl, s. 218

76) Ziya İlhan Zaimoğlu, "Kadın ki Şiirdir, Aynı Zamanda Şair Olamaz", Şadırvan Dergisi, 8/26, Eylül 1949, s. 6

77) Murat Uraz, a.g.e, s.19

78) Şükran Kurdakul, Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, Ataç Kitabevi, İstanbul 1971, s.374

altından eksik etmezdim." (79) demesi, bu tesirin büyüklüğünü ispatlar.

Şair belli bir taklit döneminden sonra, kendi sanat telâkkisini oluşturup eserlerine yansıtır. Artık, "...hayat ve tabiatın şair ruhunda ürperişler uyandıran çeşitli duygularını" (80) söylemeye başlar. **Sadi Irmak**, yerinde bir ifadeyle, şairi "**...şiir için doğmuş, son anına kadar şiir ve şairlik için yaşamış**" (81) bir insan olarak tarif eder.

Şükûfe Nihal şiir yazmaya başladığı ilk dönemlerde, yer yer orjinal kalıp ve temâları kullanmıştır. Üstelik dönemin baskın edebiyat görüşlerine rağmen. Fakat bu **Rıza Tevfik** ya da **Faruk Nafiz**'in yaptığı kadar sarsıcı olmamış; şair, bu üslûbunu tam anlamıyla oturtamamıştır. Bunun görünen en büyük sebebi de, nazmın gereklerine uymak maksadıyla kafiye ve şiirin bütünlüğünü zorlamasıdır.

Başlangıçta arûza karşı olan meylini:

"İnsanların manzum ve mukaffa konuşmasını, rüzgârların arûz veznile esmesini istiyorum. İnsanlarla uyuşmadım. Rüzgârlarla anlaşamadım. Şimdi fabrikalardaki amelenin transformatörler koyarak makine gürültüsünü mûsiki ve şiir ahengine tahvil etmediğini düşünüyorum." (82) cümleleriyle açıklar. Ancak bu ilgi ilk şiir kitabından sonra yerini hece veznine bırakır. Şükûfe Nihal bundan sonra, birkaç küçük deneme hariç, arûza hiç dönmez; fikir ve duygularını hece şeklinde kalıplara döker. Hatta o, hecenin on şairinden birisi olarak antolojilerde yerini alır. (83)

Bilge Ercilasun , Halide Nusret'le alâkalı bir makalesinde, **Beş Hececiler** diye bilinen **Orhan Seyfi** , **Yusuf Ziya**, **Halit Fahri**, **Enis Behiç** ve **Faruk Nafiz**'in yanına **Şükûfe Nihâl** ve **Halide Nusret**'i de ekler. (84)

Şükûfe Nihal'e göre Millî edebiyatın varlığı kaçınılmazdır. Önemli olan aydınımızın, Anadolu insanının o ince ruhuna inebilmesindedir. Yıllardır ihmal edilen Anadolu ancak o zaman gerçek gücünü gösterebilir. Şair, **Şişli Halkevi**'ndeki konuşmasında da benzer ifadeler kullanır:

"Anadolu'ya; konfor yok, muhit yok, diye gitmek istemeyenleri, giderken sürgüne gider gibi mahzunlaşanları... Evet, onları oraya biz biz götürecektik, eksiğin kabahati bizimdir." (85)

79) Enver Naci, "Türk Edebiyatında Kadın Romaneciler: Şükûfe Nihâl", Yarın Ay Der., S:118, 15 Mayıs 1940, s.118

80) Nihal Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.II, İstanbul 1982, s.1223

81) Şükûfe Nihâl, Şiirler, s.11

82) Murat Uraz, a.g.e., s.149

83) Hecenin On Şairi (Antoloji), Akbaba Yayınları, İstanbul 1943, s.92

84) Bilge Ercilasun, "Halide Nusret Zerkütüna'nın Şiir Dünyası", Töve Dergisi, S:158 Temmuz 1984, s.11

85) Bizde Sanat Hareketleri, Şadırvan Dergisi, S:9, 16 Mayıs 1949, s.16

Peki millî sanatkâr ya da **millî edebiyat** nedir? Edebiyatın millî olması onun hangi yönünü ortaya koyar? Sanatçı bu soruları şöyle cevaplıyor:

"Bizde **Arap, Acem** veya **Garp** taklitçiliğinden kurtulmuş olan her edebiyat bence **millî edebiyattır**. Bunları örnek almayan, kalbini, gözünü kendi muhitinin varlığına çevirmesini bilen her sanatkâr da **millî sanatkârdır**." (86)

Şairenin Anadolu'ya karşı ilgisinin uyanmasında, **İstanbul Halkevi Köycüler Şubesi**'nini üyesi olarak çıktığı ; Anadolu gezilerinin mühim rol oynadığı söylenebilir. Bu gezilerden birisinde, İstanbul ile Anadolu arasında var olan dualiteyi sorgular:

"Ah, bu İstanbul derdi!..İstanbulu İstanbul'dan çıkmak istemez. Taşralı, köylü, ne yapıp yapıp İstanbul'un bir köşesinde bir yer tutmak ister...Kafalarında Anadolu, köy, yurt zevkini yaşatanlar; bu harap toprağın bir parçasını olsun kurtarabilmek ateşi ile candan yananlar sayılacak kadar azdır." (87)

Kadın şairimizin unutulmasında onun iddiasız ifadeler kullanmasının etkili olduğunu söylemiştik. Şair eserlerinde daha çok, duygularıyla bir çocuk gibi oynamayı tercih ediyor. Sanatçı kişiliğini ve estetiğini yansıttığı şiirleri ise azınlıkta kalıyor. **Orhan Burian**'ın doğru tesbitiyle: "Şükûfe Nihal, büyük ve insanı sarsan konuların şairi değildir...Hisleri ile oyalanan, nazımla oynayan bir hali vardır. En iyi şiirleri iddiasız, küçük hisleri ifade edenlerdir." (88)

Romancı Şükûfe Nihal ise; şiirlerindeki kısmî başarının aksine, özellikle teknik açıdan oldukça zayıf bir görüntü içinde karşımıza çıkıyor. Romanlarında başarılı kabul edilebilecek tarafı, millî hisleri, temiz bir Türkçeyle veren bir platformda vermesidir.

Adile Ayda, onun eserlerini on dokuzuncu yüzyıl sonu idealizminden kalma, sosyal endişe ve düşünsel yanın ağır bastığı romanlara benzetir. (89)

Ancak A.Ayda'nın bu düşüncesi izafî (göreceli) dir. Zira arkadaşı ile ilgili bir hatırasını naklederken, yazarın **Çölde Sabah Oluyor** romanını sıvri kelimelerle yerer:

"Gerçi pürüzsüz bir üslup, memleket tasvirleri, Doğu Anadolu âdetleri, bir gönül macerası, hatta şapka inkılâbına karşı Erzurum'daki isyan gibi tarihî olaylar da vardı eserde. Vardı ama bu bir roman değildi." (90)

Yine Hüseyin Cahid'in 'ölmez eser' dediği Yakut Kayalar romanı içinde, Adile Ayda,onu da bir roman olarak görmekten ısrarla kaçınarak, "...hârikulade bir masal, bir

86) Seyit Kemal Karaalioglu, Türk Edebiyatı Tarihi, s.282

87) Şükûfe Nihal, "Cekirdek Adile Nihal", s.216

88) Seyit Kemal Karaalioglu, a.g.e., s.282

89) Adile Ayda, Böyle İdiler Yaşarken, s.196

90) Adile Ayda, a.g.e., s.197

bir lirik şiir çağlayanı" olarak ifade etmeyi yeğler ve Şükûfe Nihal'in edebiyat tarihinde mevki sağlamak için, şiirlerinin yeterli olacağına kanaat eder. ⁽⁹¹⁾ Burada dikkati çekecek nokta sanatçının her dalda eser verebilen bir şahsiyet olma arzusudur ki; bu da, eserlerinde karşılaştığımız 'işlenmemiş çiğ ifadeler'e sebep teşkil etmektedir.

Gerçekten de şiir Ş.N için yeterliydi. Ama nasıl şiir? Neyi, ne için söylediğini bilen, zemini ve ifadesi sağlam bir şiir. **Paul Vâlerý**, dille anlatımın iki şeklinin olduğunu söyler. Bunlardan ilki, bir olayı aktarmaktır. İkincisi ise bir heyecanı, bir duyguyu uyandırmaktır. Şiir de işte bu iki vazifenin uzlaşımıdır. ⁽⁹²⁾

Türk şiirinin bu unutulmuş değerinde eksik olan kurgudur. Yoğun bir kadın duyarlılığıyla hissettiği samimî duygularını 'olay' ile birleştirebilseydi belki edebiyat tarihimizde daha kalıcı bir yer edinebilecek ve de onu, sadece ismiyle değil şiir geleneğimizde bir kilometre taşı olarak hatırlayacaktık.

C. E S E R L E R İ :

1. R O M A N L A R I :

Ş.N'in şiir kabiliyetinin yanında; daha çok roman denemeleri olarak kabul edebileceğimiz eserleri vardır. Yukarıda neden roman yazma ihtiyacı hissettiğini izah etmeye çalışmıştık. Bu sebeplere bir yenisini daha ekleyebiliriz. O da romanın, geniş ve her türden fikre açık mütevâzi kimliğidir. Şiir yoğunlaşma, roman ise anlatımdır.

Yazarın roman tekniği açısından yeterli olduğunu söyleyemeyiz. Zira romanlarının çoğunda, Tanzimat döneminin başlarında tesadüf ettiğimiz acemiliklere rastlıyoruz (yazarın kimliğini gizlemeyip, olaylara müdahale etmesi gibi...). Ancak, romanlarının esas karakterini kadın kahramanlar üzerine kurması ve onu temâtik kurgunun aydınlatılmasında merkezi kılması, roman metodu açısından başarılıdır.

Bazen romanlarında hareketi bir yana bırakıp, uzun hitaplara girdiği görülür. Meselâ , 'Çöl Güneşi'nde romanın esas karakterlerinden olan **Zehra**, kadın hakkındaki fikirlerini okuyucuyu sıkma derecesinde aktarır. Böylece farkına varılmadan vaka-kahraman arasındaki tabii insicam bozulur.

Romanlarının tasvir kısımlarında yazar son derece başarılıdır. Büyük ihtimalle, şairliğinden gelen bu yetenek, tasvirlerindeki bütünlüğün de sebebidir.

Genelde gerçek olayları işleyen yazar, hayal mahsulü olaylara pek girmez. Şiirlerinde karşılaştığımız, samimî ve romantik kişiliğin yerine, bilgiç bir insan gelir.

91) Adile Ayda, a.g.e., s.106

92) Doğan Aksan, "Dilbilim Açısından Şiir", Türk Dili Dergisi, C.29, S:271, Nisan 1974, s.560

Şükûfe Nihâl, konu olarak kadın-erkek ilişkilerini, ahlâkî değerlerdeki yozlaşmayı, tarihî-kültürel ve sosyal vak'aları seçer. Yazar, romanı daha çok kendi düşünceleri için bir araç olarak görmüş; şiirinde açıkça söyleyemediği fikirlerini ve mesajları bu yolla anlatmayı yeğlemiştir.

Şimdi romanlarını teknik açıdan küçük tahlilleri de katarak kısaca tanıtmaya çalışalım:

a)Renksiz İzdırap:⁽⁹³⁾ Yazarın ilk romanıdır. Ve ilk olmanın verdiği bütütn teknik hataları bünyesinde barındırır. Roman, evli olduğu halde, bir gence aşık olan ve aşkı uğruna veremden ölen genç bir kadının duygularını anlatır.

Romanın esas karakteri olan **Handan**, içinde bulunduğu çaresiz aşkı bir öykü haline getirir ve bunu arkadaşlarına okur. Arkadaşı Selma, öykünün aslında doğrudan doğruya Handan'ın hayatını aktardığını farkeder. Handan'ı teselli eder ve bu umutsuz aşktan vazgeçmesini ister. Selma bunu yaparak, Handan'ın ölümüne sebep olan ve sürekli başka kadınlarla düşüp kalkan Vedat'ı küçümser.

Durum ağırlıklı ve kronolojik bir zamanda cereyan eden roman, içerisinde bulunan bazı psikolojik çözümlemelerin ötesinde başarılı değildir. Zaten roman; duygusal kadınların, iyi niyetlerini kötüye kullanan **Vedat** gibi erkekleri teşhir etmek maksadıyla yazılmıştır.

b)Yakut Kayalar:⁽⁹⁴⁾ Bir önceki romana göre, biraz daha oturmuş bir üslûpla Yakut Kayalar'da karşılaşırız. Kahraman anlatıcının belirgin olduğu roman, yine **genç bir kızın umutsuzluk ve acı dolu sonunun öyküsüdür.**

Bir sanatçıyla evlenmek için kendi kendine söz veren genç kız, ailesinin zoruyla sevmediği halde akrabalarından biri ile nişanlanır. Bu esnada hâyâlinde yaşattığı kişiyi de karşısında bulur. Ancak onun evlenme teklifini verdiği sözden dolayı kabul etmez. Red cevabını alan sevgili, kızdan uzaklaşır. Sevdigi ile beraber olamayacağını anlayan genç kız da nişanı bozar. Geçmiş bir tarafa bırakıp, sanat dolu yaşamına tek başına devam eder. Ancak sevgilisinin kendisi uğruna intihar etmesi huzurunu bozar. Sevgilisinin ölümünden kendini sorumlu tutar. Günler sonra, geçmişte yaşadığı o aşka dair bir hatıra ile kendini hastahane bulur. Ve hastabakıcı olarak orada kalır.

Özetten de anlaşılabacağı gibi, roman çok sık işlenen bir mevzuyu içermektedir: Görücü usulü ile evlenme ve beraberinde getirdiği sosyo - psikolojik rahatsızlıklar.

c)Çöl Güneşi:⁽⁹⁵⁾ Bu roman iki farklı kadın tipini ortaya koyup; hangisinin daha iyi olduğunu göstermek için yazılmış bir eser görünümündedir. Teknik olarak

93) Şükûfe Nihâl, Renksiz İzdırap, Sühûlet Kütüphanesi, İstanbul 1928

94) Şükûfe Nihâl, Yakut Kayalar, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1931

95) Şükûfe Nihâl, Çöl Güneşi, İstanbul 1933

iyi olduğu söylenemez.Eser, İstanbul'da Çöl Güneşi lakâbli Feriha'nin hayat öyküsüdür.

Feriha, ailesinin zoru ile küçük yaşta evlenir ve İnci adında bir kızı olur. Ancak kocasının Fransa'dan yanında bir kadınla dönmesi, ayrılmasına neden olur. Feriha, geleceğini düşünerek aradığı mutlu aileyi kurmak isterse de etrafındaki erkekler ona art niyetle yaklaşmayı tercih ederler. Nihat isminde birisiyle evlenmek üzereyken, Nihat'ın yakın bir arkadaşı Feriha'nın başka erkeklerle olduğunu söyleyerek bu kararından vazgeçirir. Arkasından, Sedat Bey'le de evlilik için harekete geçerse de bir sonuç alamaz. Neticede bir elişi atölyesi açıp, kendi geçimini yine kendisi temin eder.

Romanın sonunda verilen "**kadının maddî geçimini sağlama**" düşüncesi, dönemi için önemli bir mesajdır. Dul kadına toplumun yaklaşımını anlattığı satırlarda kayda değer.

d)Yalnız Dönüyorum:⁽⁹⁶⁾ Yazarın en başarılı romanlarından. Gerek temânın dikkat çekiciliği, gerekse roman tekniği açısından diğerlerinden oldukça iyidir. Eser, aynı zamanda bir yer de **Şükûfe Nihâl'in otobiyografisidir** denilebilir. Zira romanın esas kahramanı Yıldız ile yazarın hayatı arasında paralellikler vardır.

Yıldız babasının memuriyeti sebebiyle, Anadolu'nun çeşitli şehirlerini gezerken evde gizlice yapılan **Jön Türkler**'in çalışmalarını duyar ve destekler. Aynı zamanda evde varolan, kültürel ve edebî havadan dolayı da başta, Tefik Fikret ve N.Kemal olmak üzere, pek çok edebiyatçıyı tanıma ve sevme fırsatını yakalar. Babasının yaptığı çalışmalardan dolayı sürgüne gönderilmesi hayatında yeni bir sayfa açar. Ve iki ablası ile birlikte İstanbul'a, amcasının yanına, gelir.

Babasını boşluğunu amcası ve onun oğlu Fahir (Fahir ismi O.Fahri ismini andırıyor!) ile doldurur. Fahir ile ortak edebî görüşlere sahiptir. Yıldız, bu arada Çapa Kız Muallim Mektebi'ne yatılı olarak girer. Çanakkale savaşına giden Fahir'in öldüğüne kanaat getirince, amcası bu acıya dayanamayıp ölür. Yıldız, Mondros Mütarekesi'nden sonra İstanbul'da başlayan çeşitli faaliyetlere katılır. Türk Ocağı'nın çalışmalarını destekler. İzmir'in işgali sebebiyle yapılan Sultanahmet ve Fatih mitinglerine katılır.

Türk Ocağı'nda tanıştığı Hasan'la evlenir. İdealist bir tavırla Anadolu'ya gider, ancak Hasan'ın ailesinin kötü davranışlarından dolayı İstanbul'a geri dönmek zorunda kalır. Bu arada ticarete atılan Hasan, iyi kazancından ve ortağı Namık Bey'den dolayı eğlenceye dalıp; Yıldız'ı ihmal eder. Hasta ve mutsuz bir anında Fahir'in geri gelmesi iyileşmesini sağlar. Hasan'ın sinir buhranı geçirmesinden sonra bir Avrupa gezisine çıkarlar. Oradayken Hasan'ın, amcasının kızı Gülsüm'le evli ve iki de çocuğunun olduğunu duyması, Hasan'a açıklama yapmadan İstanbul'a dönmesine neden olur.

96) Şükûfe Nihâl,Yalnız Dönüyorum, Kenan Hasımevi, İstanbul 1938

Yıldız yıllardır sadece izleyici olarak kaldığı İstanbul'un iki yüzlü ilişkilerinden kaçarak; doğa ile başbaşa olacağı küçük bir evde yaşamaya başlar. Arada bir onu Fahir ziyaret eder.

Romanda geriye dönüş tekniği (flash back) kullanılmıştır. Olayın sonu, yani Yıldız'ın tek başına yaşamaya başlaması aynı zamanda romanın başlangıcıdır.

Romanda bazı tarihî olaylara rastlıyoruz: **Jön Türkler, II.Meşrutiyet, Çanakkale Savaşı, İzmir'in işgali ve mitingler, Mondros Mütarekesi, Misâk-ı Milli'nin ilanı, Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyetin İlanı...vs.**

Yazarın özellikle İstanbul'un o dönemdeki sosyal ve siyasî yapısını bir tarihçiden çok daha dikkatli ve realist ayrıntılarla vermesi de başarılı sayılabilir.

e)Çölde Sabah Oluyor:⁽⁹⁷⁾Roman tekniği bakımından oldukça basittir. Tek ilginç tarafı, Kurtuluş savaşı esnasında, Anadolu'nun içinde bulunduğu sefaleti ve açlığı gözler önüne seren realist tasvirlerin bulunmasıdır.

Adnan, düşman işgalinden kaçarken göç esnasında babasını kaybeder. Savaşın devam ettiği sıralarda yalnız başına köy köy dolaşır. Babasını bir türlü bulamaz. Doğu ve Güney Doğu illerinde kısa sürelerle kalıp geçici işlerde çalışır. En sonunda savaşın bitimiyle kendine bir düzen kurar. Adnan'ın başından geçenleri kaleme almak üzere bir yazar gelir ve vaka biter.

Domaniç Dağlarının Yoleusu roman olarak gösterilmesine rağmen bir gezi eseri sayıldığı için onu Finlandiya ile beraber mütalâa edeceğiz.

2.HİKÂYELERİ:

Sanatkârın tek hikâye kitabı (**Tevekkülün Cezası**) vardır. Bu kitabın haricinde dergilerde yayınlanmış birkaç öyküsü daha mevcuttur.

Hikâyelerideki konular, romanlarıyla paralellik gösterir. Daha çok gözlemlerine dayanan realist olayları aktarır. Toplumun aksayan yönlerine hikâyelerinde çözümler önerir.

Tevekkülün Cezası'nda; psikolojik bir rahatsızlığı olduğu halde, evleneceği erkeğe bundan söz edilmeden görücü usulüyle evlenen iki insanın ruh hali anlatılır.

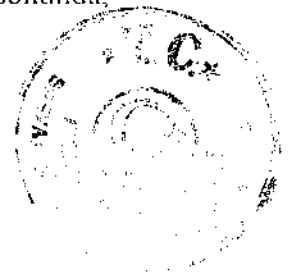
Sabri Bey Eşeği'nde ise, hûrafe ve batıl inançlar yüzünden köylülerin içine düştükleri gülünç durumlar sergilenir.

Kitabın en duygusal öyküsü Dilenci'dir. Bu kısa eser İstanbul sokaklarında her gün yaşanan acı bir tablodan alınan küçük bir kesittir.

Doğa ile baş başa olduğunda kendine hâkim olamayan ve uzun tasvirlerle girişen yazar, aynı tutumu Mavi Izdırıp isimli hikâyede de devam ettirir.

Kaybolan Şehir, şairin hayatından izler taşımaktadır. Zaten kitabın sonunda,

⁹⁷⁾ Şükûle Nihâl, Çölde Sabah Oluyor, Saray Kitabevi, İstanbul 1951

yazarın çocukluk hatıralarını naklettiği, 'Tabiat Aşkı' başlıklı bir öykü vardır.

Şimdi kitabda geçen hikâyeleri sıralayalım:

a)Tevekkülün Cezası ,İlhami Fevzi Matbaası, İstanbul 1928,140 Sayfa.

Tevekkülün Cezası,s.3-16

Ayrılmayacak Arkadaşlar,s.17-30

Ne Kadar Yanılmış,s.31-49

Sabri Bey'in Eşeği,s.50-58

Baba Mirası,s.59-70

Düşenler Önünde Kadın,s.64-70⁽⁹⁸⁾

Dilenciler,s.71-74

Ziyan Olan Genç,s.75-78

Hocamın Endişesi,s.79-83

Saadet Timsali,s.84-86

Gururun Yalanı,s.87-92

Mavi Izdırıp,s.93-98

Kayıp Olan Şair,s.99-106

Hazır Olsun,s.107-110

Küçük Osman,s.111-117

Hangisi Budala Oldu?,s.118-122

Domuzlar,s.123-126

Ne Çıktı?,s.127-129

Fikret'in Derdi,s.130-133

Tabiat Aşkı (Çocukluk Hatıralarından), s.134-140

b)Gazete ve Dergilerde Yayımlanan Hikâyeleri: Gazete ve dergilerde yayımlandığını tesbit ettiğimiz üç hikâyeye var. Bunların bibliyografik künyeleri şu şekilde:

1. Allah'ın Toprağı, Resimli Şark,Resimli Ay Matb., S:5, Mayıs 1931, s.33-35

2. Al'inin Sırrı I, Kadın Gazetesi, 17 Kasım 1947,s.4-5

3. Al'inin Sırrı II, Kadın Gazetesi, 24 Kasım 1947,s.4-5

3.SEYAHATNÂMELERİ:

a)Finlandiya: Şükûfe Nihâl, ikinci eşi **Ahmet Hamdi Başar**'la çıktıkları bir Avrupa gezisi sırasında pek çok yeri görme fırsatını yakalar.⁽⁹⁹⁾ 1933 yılında yapılan bu gezide özellikle **Finlandiya**'dan çok etkilenen şair, bu ülkenin sosyal, kültürel ve edebî yönlerini tahlil eder. Kitabın en iyi yanı o zamanın şartlarına göre, güzel bir baskı

⁽⁹⁸⁾ Sus Derg., S:4,Temmuz 1339 (1923), s.12

⁽⁹⁹⁾ Şükûfe Nihâl, Finlandiya, Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. İstanbul 1935

ve intibaların fotoğraflarla desteklenmesindedir. Şükûfe Nihâl, bu eseri yazma sebebini kitabın önsözünde şu şekilde açıklıyor:

"Finlandiya'yı on, on beş yıl önce okuduğum (**Beyaz Zambaklar Memleketinde**) adlı eserle tanıdım. İyi, doğru, güzel insanlar üzerinde en çekici şeylerdir. Ben bunların Fin toprağında en yalansız, en lekesiz olarak bulunduğunu sezdim...Lâkin, oraya bir gezi yapmak bana erişilmez bir hayal gibi geliyordu...nihayet Filandiya'yı; bu temiz insanlar, ince şiirler ve renkler toprağını gördüm." (s.5)

Eserin yazımında dikkati çeken unsur Şükûfe Nihâl'in, şiirimsi üslûbudur:

"Fin toprağı bizi penbe gülüşle karşıladı...Temiz, ince, şiire benzer bir gülüş...Sandım ki büyük, pek büyük bir varlığın önüne çıktım; gönlümde saygıyla dolu bir sarsıntı başladı." (s.7)

Finlandiya, her ne kadar bir gezi yazısı da olsa, bir yerde şairin mukayese ettiği bir tenkit yazısı halini almıştır. O, Finlandiya'da gördüğü her olayı bizim yurdumuzla mukayese eder ve hoşuna giden olaylara inrenerek bakar:

"Tren kalkıyor; yine parklar, bahçeler, köyler, şehirler geçiyoruz. Hep o düzgünlük, hep o temizlik ve güzellik..." (s.8)

"Yapılarda, yollarda, insan yüzlerinde, giyimlerde, dükkânlarda ne paranın, yeni görmenin bilgisizliğin verdiği cici bicilik; taşkınlık, şımarıklık, küstahlık; ne de yoksulluğun, üzüntünün doğurduğu karanlık, kirlilik, sinirlilik, viranlık..." (s.11)

Bir de kadınlarla ilgili mukayese:

"...anladım ki, burada süsleneceğiz diye yaradılışın dışında birşeyler yapmaya özenmiyorlar. Onlar, kadına büyük değer vermeyen bu gibi süslerden çoktan uzaklaşmışlar..." (s.16)

b)Domaniç Dağlarının Yolcusu: ⁽¹⁰⁰⁾ Çeşitli kaynaklarda roman olarak tanıtılan bu eser, aslında bir gezi yazısı şeklinde kaleme alınmıştır. Çünkü, içerisinde romanımsı bir unsur hemen hemen yok gibidir.

Domaniç Dağlarının yokuşlarını gezen yazar, Domaniç ve civarının tabiat güzelliklerini anlatır. Bunları tasvirlerle de zenginleştirir. Gezinin, bir arkadaşından duyduğu Kurtuluş Savaşı ile ilgili bir olayı araştırmak ve olayın geçtiği yerleri görebilmek amacıyla düzenlendiği eserde söylenmektedir.

Tabiat tasvirlerinin yanında halk kültürü ve etnografya ile ilgili bilgiler de verilir. Halk inançları, türküler, köy gelenekleri gibi konulara değinilir. Ayrıca teknolojik gelişmelerin halk kütüründe yarattığı olumsuz tabloya da dikkat çekilir. Bu yönüyle Domaniç Dağlarının Yolcusu isimli eser, etnografik bir değer de taşımaktadır.

(100) Şükûfe Nihâl, Domaniç Dağlarının Yolcusu, Gavsî Ozansoy Matbaası, İstanbul 1946

4.ÇEVİRİLERİ:

Şükûfe Nihal'in **Kadın Gazetesi**'nin bazı sayılarında çıkan iki **Japon** hikâyesinin tercümesi vardır. Bunları sanatçı büyük ihtimalle çok iyi bildiği Fransızca'dan tercüme etmiştir.

İlk hikâye olan **Madam Yuyume** yedi gün; diğer hikâye **Kırmızı Papuçlar** ise iki gün süreyle gazetede yayınlanır:

Madam Yuyume, (Japon Hikâyesi)

Kadın Gazetesi,S:3,15 Mart 1947,s.6

Kadın Gazetesi,S:13,24 Mayıs 1947,s.6

Kadın Gazetesi,S:14,31 Mayıs 1947,s.6

Kadın Gazetesi,S:15,7 Haziran 1947,s.6

Kadın Gazetesi,S:16,14 Haziran 1947,s.6

Kadın Gazetesi,S:17,21 Haziran 1947,s.6

Kadın Gazetesi,S:18,28 Haziran 1947,s.6

Kırmızı Papuçlar, (Japon Hikâyesi)

Kadın Gazetesi,S:54,8 Mart 1948,s.4-5

Kadın Gazetesi,S:55,15 Mart 1948,s.4-5

5.ÇEŞİTLİ KONULARDA KALEME ALINMIŞ YAZILAR:

M.Behçet Yazar'a göre genç sanatçının ilk yazısı, "memleket kızlarının hangi mektebe gidecekleri sualine" cevap arayan denemedir. ⁽¹⁰¹⁾ İlk yazısının kadınlar hakkında olması sonrası için mesajlar vermektedir.

Yazılarında öncelikle kadını ele alan yazar, yeni oluşumların eşliğindeki kadını; sosyal, siyasî, ekonomik alanda hak kazanmış ve varlığını kanıtlamış olarak görmek ister. Kadın bir milletvekilinin taşıması gereken nitelikleri sayarken, aynı zamanda bütün kadınların da benzer özellikler taşımasını ister:

"...önce sayılabilmeyen (milletvekili) olacak kadın, iyi bir tahsil görmüş, siyasal ve sosyal meseleler üzerine bilgiler edinmiş, üstünde yaşadığı toprağın özünü, iç yüzünü gerçekten bilmiş,tanımış olmalı, koruyacağı işler yolunda müspet düşüncelerle dolu bulunmalıdır." ⁽¹⁰²⁾

Bu ve benzer fikirleri yazarın, başta Kadın Gazetesi olmak üzere diğer yayın organlarında da ısrarla savunduğunu görüyoruz.

Toplumun aksayan pek çok yönüne çareler bulmaya çalışır. Kadın Gazetesi'nde uzunca bir süre devam eden **Sakat Cemiyet** adlı yazı dizisi buna iyi bir örnektir. Palo ve Zaza Kadını isimli yazıları ise köy gerçeğine kadınca bir yaklaşımdır.

101) Mehmet Behçet Yazar, "Edebiyatçılarımız Tanıyalım (Şükûfe Nihal Başar)", s.15

102) Şükûfe Nihal,"Kadın Sayılabilmeyen Olursa", Cumhuriyet Gazetesi, 28 İkinci Kapan 1935, s.5

Şükûfe Nihâl; bazı yazılarında, yaptığı Finlandiya gezisiyle ilgili intibalarını anlatır. **Finler Üzerine** isimli yazısı Kadın Gazetesi'nde çıkar. Yine aynı yerde İzmir gezisini aktarır. **Celaliye'de İki Gün** ise köy gerçeğinin lirik bir anlatımıdır.

Hamdi Başar'ın iktisatçı olması şairin o tür konularda bilgisinin artmasına neden olur. **Bedii Siyaset** ve İktisadî Kurtuluş isimli yazısında, ekonomik kalkınmanın temelini sosyal adalet ve ideale bağlar. **Tasarruf ve Yerli Malı İçin** başlığını taşıyan yazı da **(11 Kanun-i evvel 1931-Yeni Asır)** devletçilik ilkesini savunur.

İktisadî kalkınmanın yanında eğitim alanında da elinden gelen çabayı göstermesi; eğitimi toplumsal kalkınmanın temel taşı olarak görmesi ile açıklanabilir. **Okuma Aşkı** (Gençlik Haftası,S:2) ve **Okumuyoruz** (Kadın Gazetesi,S:27) eğitime yönelik yazılarından sadece ikisidir.

Toplumun en sağlam temeli olarak gördüğü aileye dair yazıları da vardır. Özellikle çok evliliğe karşı oluşunu **Türklerde Poligami** yazı dizisiyle eleştirir. Poligami'nin Türk aile geleneğine uymadığını söyleyip; bu âdetin bir an önce değişmesi gerekliliğini vurgular.

Yazarın bir de piyasa yazıları olarak niteleyebileceğimiz aktüel yazıları vardır. **Türklerde Güzel Kadın Tipleri, Giyim ve Güzellik, Çirkin Moda, Moda Psikolojisi** bu tarzda kaleme alınmıştır.

Edebiyatla alâkalı yazıları diğerlerine göre azdır. **Mevlâna ve Lady Kelly**; bir mutasavvufun insanlığın ortak ruhuna seslenişini; **Namık Kemal'i Nasıl Tanırsınız?**, **Yahya Kemal Beyatlı -Neler Demişlerdi?**, **Bana Göre Mehmet Akif** ise bahsolunan şairlerin fikrî ve edebî karakterlerini içeren yazılardır.

Yazarın çeşitli konularda kaleme aldığı yazılarını şu şekilde sıralamak mümkün:

CUMHURİYET (Günlük Gazete)

- 1."Dünyanın Her Yerinde Kadının Kurtuluşu Yakındır", Kadınlik Dünyası Köşesinde, 15 Nisan 1935, s.5
2. "Köklü Barışı Kurmakta Kadın Nasıl Muvaffak Olur?", 27 Nisan 1935, s.4
3. "Geride Kalanlar", 8 Mayıs 1935, s.7
4. "Tek Terbiye", 16 Mayıs 1935, s.7
5. "Temizlik Savaşı", 22 Mayıs 1935, s.7
6. "Finler Üzerine", 27 Mayıs 1935, s.5
7. "Neye Duruyoruz?", 1 Haziran 1935, s.5
8. "Etekleri Düşük İstanbul", 10 Haziran 1935, s.5
9. "Rahatı Çok Görülen Öğretmen", 19 Haziran 1935, s.5
10. "Belediyece Akadamlara", 30 Haziran 1935, s.5
11. "Kadın Saylav Olursa", 28 İkinci kanun 1935, s.5
12. "Türk Cemiyetlerinde Kadın", 1 Şubat 1935, s.6

GENCLİK HAFTASI (İstanbul, Dergi)

1. "Genç Yurttaşlar", S:2,7 Şubat 1947, s.1-3
2. "Okuma Aşkı", S:3,14 Şubat 1947, s.4-5
3. "Gençlik Böyle mi Konuşuyor?", S:4, 21 Şubat 1947, s.1-2
4. "Aldığımız Öğütler", S:4, 21 Şubat 1947, s.9-10
5. "Analar, Babalar Neredesiniz?", S:5, 28 Şubat 1947, s.1-2
6. "Üstadlar", S:5, 28 Şubat 1947, s.3-5
7. "Kendimize Gelelim", S:6, 7 Mart 1947, s.1

KADIN GAZETESİ (İstanbul, Haftalık Gazete)

1. "İyi İnsan", S:3,15 Mart 1947, s.3
2. "Sakat Cemiyet-1", S:4, 22 Mart 1947, s.1
3. "Sakat Cemiyet-2", S:5, 29 Mart 1947, s.1-7
4. "Türklerde Güzel Kadın Tipleri", S:5, 29 Mart 1947, s.3
5. "Bahar", S:5, 29 Mart 1947, s.6
6. "Türklerde Güzel Kadın Tipleri", S:6, 5 Nisan 1947, s.3
7. "Hercai Menekşeler", S:6, 5 Nisan 1947, s.5
8. "Türklerde Güzel Kadın Tipleri", S:7,12 Nisan 1947, s.3
9. "Yalan Değil mi?", S:7,12 Nisan 1947, s.7
10. "Sakat Cemiyet-3", S:8, 19 Nisan 1947, s.1-3
11. "Sakat Cemiyet-4", S:8, 19 Nisan 1947, s.5
12. "Yaratıcı Türk Kızı", S:9, 26 Nisan 1947, s.1-3
13. "Zavallı Bizimki", S:9, 26 Nisan 1947, s.6
14. "Yanlış Anlamışım", S:10, 3 Mayıs 1947, s.1-3
15. "Sakat Cemiyet-5", S:10, 3 Mayıs 1947, s.8
16. "Sakat Cemiyet-6", S:11, 10 Mayıs 1947, s.1-3
17. "Ön Plandaki Mesele", S:11, 10 Mayıs 1947, s.6
18. "Zayıf Tarafımız", S:12, 17 Mayıs 1947, s.3
19. "Medenî Değer Ölçüsü", S:13, 24 Mayıs 1947, s.3
20. "Bir Sır Keşfettim!", S:14, 31 Mayıs 1947, s.3
21. "Muhayyilemin Düşmanlığı", S:15, 7 Haziran 1947, s.3
22. "Vahşete Doğru", S:16, 14 Haziran 1947, s.3
23. "Güzelliğe Hasret", S:17, 14 Haziran 1947, s.3
24. "Makon Konsili", S:18, 28 Haziran 1947, s.3
25. "Söyleyince Söz Olur", S:19, 5 Temmuz 1947, s.3
26. "Giyim ve Güzellik", S:20, 12 Temmuz 1947, s.3
27. "İnsan ve Hayvan", S:21, 19 Temmuz 1947, s.3

28. "Hâlâ mı Hûrafe?", S:22, 26 Temmuz 1947, s.3
29. "Yazık Oldu", S:23, 2 Ağustos 1947, s.3
30. "İzmir İntibaları", S:25, 18 Ağustos 1947, s.3
31. "İstiklâl Savaşında İzmir Kadının Rolü", S:25, 18 Ağustos 1947, s.1-12
32. "Kuş Bakışı İzmir", S:26, 25 Ağustos 1947, s.3
33. "Okumuyoruz!", S:27, 1 Eylül 1947, s.3
34. "Ahlâk Hocaları", S:28, 8 Eylül 1947, s.3
35. "İzmir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ve Türk Kızının Bu Çalışmalardaki Rolü", S:9, 15 Eylül 1947, s.3
36. "İzmir'de Sanat Hayatı", S:29, 15 Eylül 1947, s.6
37. "Yaralı Kaplan", S:30, 22 Eylül 1947, s.1-3
38. "Halk Terbiyesi", S:30, 22 Eylül 1947, s.5
39. "Geçmişte Türk Kadının Dili", S:31, 29 Eylül 1947, s.1
40. "Saygısız Terbiye", S:31, 29 Eylül 1947, s.3
41. "Birbirinden Acı", S:32, 6 Ekim 1947, s.3
42. "Bir Kaç Genç Tipi", S:33, 13 Ekim 1947, s.3
43. "Kendimizi Yabancılarla Tanıtalım", S:33, 13 Ekim 1947, s.5
44. "Temiz Hava Terbiyesi", S:34, 20 Ekim 1947, s.3
45. "Kurtarma Bayramı", S:35, 27 Ekim 1947, s.3
46. "Nazan Danışmend", S:36, 3 Kasım 1947, s.1-6
47. "Terbiyemize Ne oldu?", S:37, 10 Kasım 1947, s.3
48. "Kendi Kaderimizi Kendimiz Yaratalım", S:38, 17 Kasım 1947, s.3
49. "İdeal Kıtlığı", S:39, 24 Kasım 1947, s.1-2
50. "Göremediklerimiz", S:39, 24 Kasım 1947, s.3
51. "Geçmiş Olsun", S:40, 1 Aralık 1947, s.3
52. "Milletin Derdi", S:41, 8 Aralık 1947, s.3
53. "Kadın Zevkinde Anarşi", S:42, 15 Aralık 1947, s.3
54. "Erkeğin Ahlâkı Üzerinde Kadının Rolü", S:43, 22 Aralık 1947, s.1-3
55. "Bizi Bekleyenler", S:44, 29 Aralık 1947, s.1
56. "Av'anenâme", S:44, 29 Aralık 1947, s.3
57. "Vazife ve Hak", S:45, 5 Ocak 1948, s.3
58. "Verem Afeti", S:46, 12 Ocak 1948, s.1-2
59. "Köyde Karaborsa", S:46, 12 Ocak 1948, s.3
60. "Bir Günlük Program", S:47, 19 Ocak 1948, s.2
61. "Türklerde Poligami-1", S:47, 19 Ocak 1948, s.4
62. "Satılan Abla", S:48, 26 Ocak 1948, s.1-2

63. "Kültür Birliği", S:48, 26 Ocak 1948, s.3
64. "Türklerde Poligami-2", S:48, 26 Ocak 1948, s.3-7
65. "Türklerde Poligami-3", S:49, 2 Şubat 1948, s.3
66. "Paranın Zararları", S:49, 2 Şubat 1948, s.5
67. "Türklerde Poligami-3 (devamı)", S:50, 9 Şubat 1948, s.3
68. "Tramvaylarda Kontrol", S:50, 9 Şubat 1948, s.5
69. "Türklerde Poligami-4", S:51, 16 Şubat 1948, s.3
70. "Topal Köpek", S:51, 16 Şubat 1948, s.5
71. "Önemli Bir Savaş Daha", S:52, 23 Şubat 1948, s.3
72. "Nasıl Derler Türkçede", S:54, 8 Mart 1948, s.3
73. "Mevlâna ve Lady Kelly", S:55, 15 Mart 1948, s.1-8
74. "Bir Duruşma", S:55, 15 Mart 1948, s.3
75. "İlk Hatıralarımız", S:56, 22 Mart 1948, s.3-6
76. "Milletvekili Bayanlarımızdan Bir İstek", S:57, 29 Mart 1948, s.1-3
77. "Etekler Uzadı,Kısaldı", S:58, 5 Nisan 1948, s.3-4
78. "Bizi Yakan Hangi Ellerdî?", S:59, 12 Nisan 1948, s.1-5
79. "Sokak Çocuklarımızı Kurtarmalıyız", S:60, 19 Nisan 1948, s.1-6
80. "Sokak Çocuklarımızı Kurtarmalıyız-2", S:61, 26 Nisan 1948, s.1-3
81. "Menden Cemiyetinin Kızları", S:62, 3 Mayıs 1948, s.3
82. "Fırsat Düşkünleri", S:63, 10 Mayıs 1948, s.3
83. "Gençlik", S:64, 17 Mayıs 1948, s.1
84. "Çirkin Moda Psikolojisi", S:65, 24 Mayıs 1948, s.3
85. "Ressam Melek Celâl", S:66, 31 Mayıs 1948, s.1-2
86. "Yerinde Olmayan Üzüntüler", S:67, 2 Haziran 1948, s.3
87. "İnkılap Kadını Böyle mi Evlat Yetiştiriyor?", S:70, 23 Haziran 1948, s.3
88. "Gösteriş Değil,Vazife Vardır", S:72, 12 Temmuz 1948, s.3
89. "Oya", S:73, 19 Temmuz 1948, s.1-3
90. "Kadın Memurlar", S:74, 26 Temmuz 1948, s.1-3
91. "Soğukluk", S:75, 2 Ağustos 1948, s.3
92. "Yeni Evlenmeler", S:76, 9 Ağustos 1948, s.3
93. "Her Günkü Mesele", S:77, 16 Ağustos 1948, s.3
94. "Şaşırtmaca", S:78, 23 Ağustos 1948, s.3
95. "Bir Tren Yolculuğu", S:81, 13 Eylül 1948, s.3
96. "Halk Böyle mi Düşünülür?", S:82, 20 Eylül 1948, s.3
97. "Ağaç ve Hayat", S:83, 27 Eylül 1948, s.3
98. "Türk Boyun Eğmez", S:84, 4 Ekim 1948, s.3

99. "Pardon Neyi Tamir Eder?", S:85, 11 Ekim 1948, s.3
100. "Bazı Kimselerin Derdi", S:86, 18 Ekim 1948, s.3
101. "Ölüm Çemberi", S:87, 25 Ekim 1948, s.3
102. "Başlıksız Bir Yazı", S:88, 1 Kasım 1948, s.3
103. "Medeniyetin Günahları", S:89, 8 Kasım 1948, s.3
104. "Kış Geliyor", S:90, 15 Kasım 1948, s.3
105. "Madde İhtirası", S:91, 22 Kasım 1948, s.1-3
106. "Gariptir Şu İnsanlar", S:92, 29 Kasım 1948, s.3
107. "Gençlerin Yarası", S:93, 6 Aralık 1948, s.1-3
108. "Yaşamak Hakkı", S:94, 13 Aralık 1948, s.1-3
109. "Benim Küçük Dostlarım", S:95, 20 Aralık 1948, s.1-3
110. "Erkeğin Evdeki Vazifeleri", S:96, 27 Aralık 1948, s.1-3
111. "Hattatlık-Türk Yazı Sanatı", S:97, 3 Ocak 1949, s.1-3
112. "Acaba Dinleyen Olur mu ki?", S:100, 24 Ocak 1949, s.1
113. "Taklitçilik", S:101, 31 Ocak 1949, s.3
114. "Göz Boyama", S:102, 7 Şubat 1949, s.3
115. "Üç Ayda Verem Tedavisi", S:103, 14 Şubat 1949, s.3
116. "Mide,Göz ve Ruh", S:104, 21 Şubat 1949, s.3
117. "Bedîi Siyaset ve İktisadî Kurtuluş", S:106, 7 Mart 1949, s.1-3
118. "Yüksek Tahsil İçin Ne Yapılır?", S:108, 21 Mart 1949, s.1-3
119. "Ne Halleri Varsa Görsünler", S:122, 27 Haziran 1949, s.1-3
120. "Polonez Köyü", S:123, 4 Temmuz 1949, s.1-3
121. "İnsan Değeri", S:124, 11 Temmuz 1949, s.1-3
122. "Bir Vilayet Kadını", S:125, 18 Temmuz 1949, s.1-3
123. "Bayan Eczacı Müfide Barım", S:126, 25 Temmuz 1949, s.1-3
124. "Doğru Yollar", S:128, 8 Ağustos 1949, s.1-3
125. "Acaip İşler", S:129, 15 Ağustos 1949, s.1-3
126. "Milli Kültür Meselesi", S:130, 22 Ağustos 1949, s.1-3
127. "Palo'da Kadın-1", S:134, 14 Eylül 1949, s.1-3
128. "Palo'da Kadın-2", S:136, 3 Ekim 1949, s.1-3
129. "Palo'da Kadın-3", S:137, 10 Ekim 1949, s.1-3
130. "Palo'da Kadın-4", S:138, 17 Ekim 1949, s.1-3
131. "Erzurumlu Nine", S:139, 24 Ekim 1949, s.1-5
132. "Muhtar İnci Hanım", S:140, 31 Ekim 1949, s.1-4
133. "Beğenmediğimiz Edebiyat", S:141, 7 Kasım 1949, s.1-3
134. "Zaza Kadını-1", S:142, 14 Kasım 1949, s.3

135. "Zaza Kadını-2", S:143, 21 Kasım 1949, s.1-3
136. "Zaza Kadını-3", S:145, 5 Aralık 1949, s.1-3
137. "Zaza Kadını-4", S:146, 12 Aralık 1949, s.1-5
138. "Köylü Kızkardeş", S:149, 2 Ocak 1950, s.1-7
139. "Erzincan Düğünleri", S:151, 16 Ocak 1950, s.1-7
140. "Elazığ Kız Sanat Enstitüsü", S:156, 20 Şubat 1950, s.1-7
141. "Kurtarıcı Zevkler", S:218, 30 Nisan 1951, s.1-7
142. "İçimde Bir Derd Var ki...", S:220, 14 Mayıs 1951, s.1-2
143. "Tüccar Kadınlar", S:221, 21 Mayıs 1951, s.1-2
144. "Asker Saime", S:223, 4 Haziran 1951, s.1-6
145. "Hangisi Doğru", S:224, 11 Haziran 1951, s.1-7
146. "Efendi Türk Erkeği", S:252, 24 Aralık 1951, s.1
147. "Boşanmalar Artıyormuş", S:255, 14 Ocak 1952, s.1-3
148. "Devenin Suçu Nedir?", S:256, 21 Ocak 1952, s.1-6

RESİMLİ AY (İstanbul, Dergi)

"Namık Kemal'i Nasıl Tanırsınız?", S:2, Mayıs 1930, s.16

SON POSTA (İstanbul, Dergi)

"Yahya Kemal Beyatlı- Neler Dmşlerdi?", 1 Kasım 1959, s.6

SÜS (Haftalık Edebî Hanım Mecmuası, İstanbul)

1. "Fırkamızın Mefkûresi", S:3, 30 Haziran 1923, s.3-4
2. "Kadın...Ne mi Yapar", S:4, 7 Temmuz 1339, s.4-5

TAN (İstanbul, Günlük Gazete)

1. "Bana Göre Mehmet Akif", 31.12.1938, s.5
2. "Yardımların Yararı", 15.2.1939, s.5
3. "Kitap ve Halk", 27.2.1939, s.5
4. "Tabii Komedyası", 17.4.1939, s.5
5. "Kuvvetimiz İkileşti", 19.4.1939, s.5
6. "Sanat Eserlerini Kontrol", 22.4.1939, s.5
7. "Mukaddes Ateşin Tılsımı", 22.4.1939, s.5
8. "Kültür Hayatımızda Yeni Bir Devrim", 7.5.1939, s.5
9. "Onun Arkasından: Ahmet Ağaoğlu", 21.5.1939, s.5
10. "1880'liler Grubu", 23.5.1939, s.5
11. "Hüvelbâkiler", 11.6.1939, s.5
12. "O Başka Dünya", 22.6.1939, s.5
13. "Yeni Bir Temel Daha", 12.7.1939, s.5
14. "Eski Hikâye", 14.7.1939, s.5

15. "Şile'de Yeni Bir Gün", 22.7.1939, s.5
16. "Açlar Bekleye Dursun", 27.7.1939, s.5
17. "Genç Kızlara Dikkat", 29.7.1939, s.5
18. "Kendi Kendimize de mi Tercüme Edemiyoruz?", 1.8.1939, s.5
19. "Çallı'nın Adası", 2.8.1939, s.5
20. "Ekmek Sefaleti", 17.8.1939, s.5
21. "Taç Millet", 4.3.1940, s.5
22. "Hümanizma ve Biz", 21.3.1940, s.5
23. "Kitap Meseleleri En Büyük Derdimiz", 15.4.1940, s.5
24. "Derdlerimiz: Bunlar Kimlerdir?", 29.4.1940, s.5
25. "Çalışan Kadınlar Arasında İki Saat", 1.7.1941, s.5
26. "Bir Teklif Dolayısıyla Kadınlardan Para Alınmalı mı?", 7.7.1941, s.3
27. "Eski Bir Tekkenin Avlusunda-Bir Müşahedeye Dair", 12.7.1941, s.3
28. "Kültür ve Alkol-Cinayetlere Dair", 19.7.1941, s.3

TÜRK KADINI (On Beş Günlük Kadın Dergisi)

1. "Veda", S:5, 18 Temmuz 1334 (1918), s.72
2. "Evli Varklı Hanımlar", S:6, 1 Ağustos 1334, s.85
3. "Mekteplerde Kıyafet", S:7, 15 Ağustos 1334, s.98-99
4. "Gençler Aradıklarını Niçin Bulamıyorlar?", S:9, 12 Eylül 1918, s.120-121
5. "Hatıra Defterleri", S:10, 26 Eylül 1918, s.149-150
6. "Bizde Kadın Telakkisi", S:11, 17 Teşrin-i evvel 1918, s.149-150
7. "Mahallelere Doğru", S:12, 7 Teşrin-i sani 1918, s.178-180
8. "Bir Mektup:Memnun musunuz?", S:13, 28 Teşrin-i sani 1334, s.195-197

YENİ ASIR (İstanbul,Gazete)

"Tasarruf ve Yerli Malı İçin", 11 Kanun-i evvel 1931, s.3

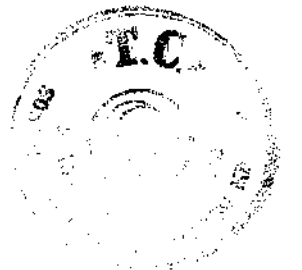
YENİ TÜRK MECMUASI

1. "Celaliye'de İki Gün", C:1, S:3, s.200-206
2. "Finlandiya", S:23-24, Haziran-Temmuz 1934, s.1553-1554
3. "Erkmen Kadınları", S:29, Kanun-i sani, 1935, s.1831-1832

İKİNCİ BÖLÜM

ŞAİRLİĞİNİN GELİŞİMİ VE ŞİİRLERİ

A. ŞAİRLİĞİNİN GELİŞİMİ VE ŞİİRLERİ

1. SÜKÛFE NİHÂL'İN İLK ŞİİRLERİ VEYA YILDIZLAR VE GÖLGELER:

Şairin sanat telakkisinde; ferdî faktörlerin yanında, devrin sanat görüşünün ve sosyo-kültürel yapının da geniş tesiri olduğu mahakkaktır. Sanatçının da ilk şiirlerinin yayınlandığı yıllar, **Servet-i Fünûn**'un ve onun şiir alanında en büyük havârisi olan **Tevfik Fikret**'in edebî ortamın oluşmasında söz sahibi olduğu bir dönemdir.

T.Fikret'in etkisini reddetmeyen şair, onu edebî estetiğinin fikrî cephesinde baş köşeye oturtur. Bu derin tesir o derece etkilidir ki, Şile Yolları'ndaki bir şiirinde Ş.N, "Rübâbın bir beyti dört kitaba bedeldir!.." (103) gibisinden abartılı benzetmelere girişir. YvG; üslûbuyla, şekliyle, dili sarfetme bakımından tam anlamıyla Servet-i Fünûn, ya da doğru bir ifadeyle, Tevfik Fikret'tir.

Arûz vezniyle yazılmış onbeş manzûmeden teşekkül etmiş Yıldızlar ve Gölgele; şairin çeşitli dergilerde, özellikle Şair ve Nedim'de, yayınlanmış şiirlerini ihtiva etmektedir.

Kitapta T.Fikret'e ithaf ettiği **Hicran** isimli şiir lirik ruh halinin ve kadınsı anlatımın, ilk örneklerinden sayılabilir.

Memleketin içinde bulunduğu zor şartlara rağmen şair, Yıldızlar ve Gölgele'de daha çok ferdî duygulara yer verir. Şiirlerinde tabiat, kuşlar, gurub gibi insanı havaî duygulanmalara iten semboller kullanılmıştır. Bunda şairin özellikle tabiata karşı takındığı gözlemci tavrın ve çocuk yaşlarda 'duyum' ile 'çevre' arasında oluşturduğu 'ritm duygusu'nun etkisi vardır. Ritm Duygusu, doğrudan duyum, yani işitme ile ferdî algılamaların kişiyi diğer insanlardan farklı kılması şeklinde tarif edilebilir⁽¹⁰⁴⁾.

Ritm duygusunun yanında, ailesinden aldığı eğitiminde edebî kişiliğinin oturmasında etkili olduğu söylenebilir. Ancak ilk eserinde, gereksiz ayrıntılar üzerinde insanı bıktırma pahasına da olsa uzun tasvirlerle girmesi; şiirlerinde fikrî aksiyonun olmamasına bağlanabilir:

"Ruhumda derin samt-ı elem, samt-ı tevekkül
Meşhûd oluyor; sen ne kadar mülhem-i gamsın!

.....

Her kalb-i vefa giryeli, endişeli, dalgın.

Akşamların haşmet-i elvânı da söndü." (Hazan, YvG, s.14)

103) Şükûfe Nihâl, Fikret (Şile Yolları'ndan), İstanbul 1935, s.37

104) Atalay Yörükoğlu, Çocuk ve Ruh Sağlığı, İş Bankası Yayınları, Ankara 1985, s.13

2.OLGUNLUK DÖNEMİ ŞİİRLERİ:

Bu dönemde Şükûfe Nihâl'in YvG'den tamamıyla farklı bir mecraya yöneldiğini görüyoruz. Şiirinin temelini teşkil eden lirizmin haricinde, özellikle konu, şekil ve dil de önemli değişimleri fark edebiliyoruz. Artık arûzun yerini hece; muğlak ifedelerin yerini açık ve sade söyleyiş esasına dayalı ibâreler alıyor. Ayrıca Yıldızlar ve Gölgele'de konu olarak karşımıza çıkan ferdi duygulanmaların ve santimentalist ruh halinin yerini millî ve sosyal konulara bıraktığını görebiliyoruz. Sanatçının bu dönem şiirlerinde artık, bilinçli olarak kadın problemi üzerinde durmaya başlar. Kadını sosyal, siyasal, kültürel ve psikolojik açılardan tahlile ve çözüme götüren önerilerde bulunur.

Bu dönem 1927 yılında basılan ve şairin ikinci kitabı olan **Hazân Rûzgârları** ile başlatılabilir. Şair, tabiata karşı olan derin sevgisini, artık hece vezninin kalıplarıyla anlatır:

"Kollarıma düştünüz,
Solgun periler gibi;
Ruhumla öpüştünüz,
Bir ümit diler gibi."

(Hazân Rûzgârları, HR, s.3)

YvG'de bulunmayan yeni bir mevzu çıkar karşımıza: **Din**. Özellikle Kurtuluş Savaşı'nın ülkede yokluk ve kıtlığa yol açtığı bir dönemde millî ifadelerle, dinî duyguların sentezi ümitli yarınlar için mısralara dökülür:

"Vatan için...ellerimiz göklerde
Senden gûfran û şefaât bekledi;
Nedâmetli alnımız yerlerde;
Minâreler, niyâzlarla inledi..."

(Son Dua, HR, s.34)

Gayyâ*, sosyal problemlerin ve metafizik gerilimlerin yoğun olduğu bir kitap. Gayyâ'da bu metafizik ifadelerin tekrarlar ve çarpıcı fikirlerle desteklendiğini söyleyebiliriz:

"İnce dar bir merdiven, bir daha ve bir daha;
İndikçe derinleşen, koyulan bir karaltı;
Girinti çıkıntılar, derinden homurtular;
Burası bir yer altı, burası bir yer altı!..."

(Gayyâ, G, s.5)

Aslında şair ne Gayyâ'ya ne kendisi iniyor; ne de bizi indiriyor. Şiirin bütününe yayılan itibarî kurgu, konu-duygu arasındaki alâkayı bir türlü sağlayamıyor. Bu da Şükûfe Nihâl'in eksik taraflarından birini, konu bütünlüğünün olmaması, gerçeğini belirginleştiriyor.

Anadolu'ya; onların problemlerine, devletin ilgisiz tavırlarına çözümler arama endişesi Gayyâ'da somut örneklerle verilmeye başlanıyor. Anadolu köyleri, Anadolu Kadınları, Köy Arkadaşlarıma adlı şiirler aynı düşüncenin birer örneği. Benzer ifadelere,

* Cehennem'in beşinci tabakasında; içine düşenin kurtulamayacağı derin bir kuyu.

Su'da, Şile Yolları'da, Su Kuşları'nda sıklıkla rastlamaktayız. Özellikle Su'da halk şiirine olan ilgiden dolayı farklı şekiller de denenmiştir. Aşık Saziile, halk şiiri örgüsünün güzel bir yansıması:

"Gün battı bir tarafta,
Bir yanda onun yüzü;
O son günle kapandı
Hayatımın gündüzü..."

(Aşık Saziile, Su, s.25)

Ahmet Kutsi Tecer'in; "Orada bir köy var uzakta; o köy bizim köyümüzdür." parolasıyla insanları Anadolu gerçeğine motive ettiği dönemden çok önce şair, bu acıyı hissetmiş ve şiirine konu olarak seçmiştir. Ziya Gökalp'in, "millî harsın canlı bir müzesi" (105) olarak nitelediği Anadolu halkı şair içinde, aynı kıymette ele alınmıştır.

3.SON ŞİİRLERİ YA DA YERDENG ÖĞE:

Cumhuriyetin ilanından sonra sosyal ve siyasî yapımızdaki değişim, yeni bir düşünce tarzının ve buna paralel bir edebiyat anlayışının da ilk habercisi olmuştur. **Y.Kemal'in** "kökü mazide olan âti" şeklinde sembolleştirdiği edebî mirasın yeni anlayışlarla ortaya çıkması da şairi yeni denemelere itmıştır.

Kitaplarına dahil etmediği **Köylü Yuttaşa I-II** şiirlerinde; önceki Anadolu şiirlerinden farklı olarak daha dinamik ve ideolojik bir yaklaşıma girdiğini görüyoruz:

"Kış ortası, tütmez ocak;
Bomboş kalmış kıyı, bucak,
Ne bir avuç bulgur, ne un,
Ne tezek kalmış, ne odun..." (106)

Maraba'da da ağa-işçi çatışmasını anlatır:

"Marabanın,
Ne bir avuç toprağı,
Ne altında barınacak bir damı!..
Ağanındır,
Bütün bir yaz ektiği zümrüt tarla...
Ağanındır" (107)

Yerden Göge, şairin söyleyegeldiği fikirlerinin nihaî örneğidir. Şairin artık tek isteği orjinal ifadelerle düşüncelerini geliştirmek ve değişik anlatımlara ulaşabilmektir.

105) Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, Ankara 1986, s.41

106) Şukûfe Nihâl, Köylü Yuttaşa, Türk Yurdu, C.4, S:8, Ağustos 1965, s.14

107) Şukûfe Nihâl, Maraba, Türk Yurdu, C.4, S:12, Aralık 1969, s.20

"Bir zindana attılar,
Kapıyı kapattılar,
Kimseler sezemedi,
Zindanda bir ışık var..." (Zindandaki Işık, YG, s.3)

İmajlardaki değişim kelime seçiminde de kendini belli ediyor. Şiirine **Mefisto** gibi, **Titan** gibi kelimeleri alıyor. Kaçınılmaz sona gitgide yaklaşan bir ruh haliyle sorular sormaya başlar:

"Bir duvarda genç babam,
Bir yanda çocuk resmim;
Güldüm de acı acı
Dedim: (Bu kim, ben kimim?)" (Duvardaki Resmim, YG, s.27)

Sanatçının şiir gelişimini çeşitli dönemlere ayırmamız, sadece ifadeyi düzgün bir şekilde aktarmak içindi. Yoksa yukarıda bahsettiğimiz her döneme aykırı duyular olabilir. Bu organik bağ, suni bir sınıflamayla tabii ki tam mana kazanamaz.

B. Ş İ İ R K İ T A P L A R I

Bayan edebiyatçımızın şiir kitapları ve şiirleri, dergilerde yayınlananları da dipnot olarak vermek kaydıyla, kronolojik olarak şöyle sıralanabilir:

1.Yıldızlar ve Gölgele: *

- Muazzez Vatanım İstanbul'a, Temmuz 1334 , s.3-7
- Hicran-Fikret'in Ruhuna, Teşrin-i sani 1334 , s.8-11
- İsyân-Denize, 1332 , s.12-13
- Hazân-Tabiata, Teşrin-i evvel 1329 , s.14-16 ⁽¹⁰⁸⁾
- Nisyan, s.17-20
- Sevgili Kamere, Eylül 1334 , s.20-21 ⁽¹⁰⁹⁾
- Tefelsüf, 8 Nisan 1334, s.22-24
- Hurâfe-Güzel Şam'a-, Teşrin-i evvel 1334, s.25-26
- Bir Gurûb, s.27-28
- Yangın, 1329, s.29-30
- Sarı Güller-Safiye Sultan'a-, Mayıs 1329, s.31-32
- Bir Resmin Altında, 1329, s.33
- Yavru Kuş, 1329, s.34-35

* Şükûfe Nihâl, Yıldızlar ve Gölgele, Evkâf Matbaası, İstanbul 1919 (41 Sayfa)

108) Resimli Kitap, C.9, 1329, s.312-313

109) Güneş, S:6, 16 Şubat 1345, s.10 (Hazân Yaprakları Adıyla...)

Heyhât-Şiire-, 1333, s.36-37

Sustum-Anneme-, s.38-40

2.Hazân Rüzgârları: *

Hazân Rüzgârları-Dökülen Yapraklara, s.3-4

Hicret-Muhacir Kuşlara, s.5-7 ⁽¹¹⁰⁾

Seyhan Sahillerinde-Adana'ya Veda-, s.8-10

Temmuz Yağmurundan Sonra, s.11-12

Başka Ay-Mâtemlinin Defterinden, s.13-17

Seni Dinledikten Sonra, s.18-19

Çaldın!, s.20-21 ⁽¹¹¹⁾

Diner mi?, s.22-23

Hicrân Ne Kelimedir?-Muhsine Salih'e-, s.24-25 ⁽¹¹²⁾

Niçin?, s.26-27

Sükûnum-Size-, s.28-30

Mudanya Zaferinde-Vatanıma-, s.32-33

Son Dua-Büyük Harb Gecelerinde-, s.34-35

Bayrağıma-Anadolumla Ayrılık Senelerinde-, s.36-37

Muhâcir Çocuklarına, s.38-39

Zehirli Sisler, s.40-41

Arı Burnu Şehitlerine, s.42-43

Cevabsız Sual-Reşika'ya-, s.47-48

Bir Kış Günü Yollarda-Reşika'ya-, s.49-50

Bahar Günlerinde-Reşika'ya-,s.51-52

Fütûr Dakikaları-Ma'buddan Niyaz-, s.55-56

İnsanlığa-Gazi'ye Suikast Günlerinde, s.57-59

Şüphe-Büyük Fikret'in Ruhuna-, s.60-61

Ummân Yolu-Sana!-, s.62-63

Siyah Zincir, s.64-65 ⁽¹¹³⁾

Kasırğa, s.66-67, Bülbülüm, s.68-69 ⁽¹¹⁴⁾

* Şükûfe Nihâl, Hazân Rüzgârları, Sanayii Nefise Matbaası, İstanbul 1927, (69 Sayfa)

110) Şair, S:5, 9 Kanûn-i sâni 1919, s.72

111) Güneş, S:6, 15 Mart 1927, s.9

112) Güneş, S:9, 1 Mayıs 1927, s.10

113) Sûs, 1 Mart 1929, s.6 (Hicran Günleri Adıyla...)

114) Güneş, S:13, 1 Temmuz 1927, s.11

3.Gayyâ:*

Gayyâ, s.5-6

Açlar, s.7

Kaldırımdakiler, s.8-9⁽¹¹⁵⁾

Anadolu Köyleri, s.10-11⁽¹¹⁶⁾

Anadolu Kadınlarına, s.12-13⁽¹¹⁷⁾

Yarın, s.14-15

Duymayan Kadına, s.16-17

Sıcak Odaların Azabı, s.18-19

Monmartır'ın Kadınına, s.20-21

Kızıl Ay, s.24-25

Bozgun, s.26-27

Bozma Odanı, s.28-29⁽¹¹⁸⁾

Kardeşimin Hediyesi, s.30⁽¹¹⁹⁾

Ölüm Sesi, s.31-32

Senden Sonra, s.33-34

Ebediyen Bizim, s.35-36

Köy Arkadaşlarıma, s.37-38

Son Hatıra, s.39-40

Aşık Sazıile, s.41-42⁽¹²⁰⁾

Uğuldama Rüzgâr, s.43-44

Uyusam, s.45-46

Söndürün, s.47-48

İnanma, s.49-50

Son Gül, s.51-52

Baharı Bekleyenler, s.53-54

Ferinenin Heykeli, s.55-58

---

* Şükûfe Nihâl, Gayyâ, Bûrhaneddin Matbaası, İstanbul 1930, (76 Sayfa)

115) Hayat, S:97, 4 Teşrin-i evvel, s.368 (Valanın Öz Çocuğu Adıyla...)

116) Hayat, S:88, Ağustos 1928

117) Hayat, S:91, 23 Ağustos 1928, s.262

118) Hayat, S:103, 15 Teşrin-i sâni 1928, s.16

119) Hayat, S:99,18 Teşrin-i evvel 1928, s.1412

120) Türk Kadını, S:40, Eylül 1969, s.7

Kadın Sen Nesin?, s.59-61 ⁽¹²¹⁾

Yaz Sonu, s.62-64 ⁽¹²²⁾

Kendi Kendine, s.65-66

Size Ne, s.67-68

Gecelik, s.69-70

Kır Çiçekleri, s.71-72

Mukaddes Uçuş, s.73-74

Mermer Dünya, s.75-76

4.Su:*

Su, s.7-8

Bestekâra, s.9-10 ⁽¹²³⁾

Dağ Başında, s.11-12

Kimbilir?, s.13-14

Rüya, s.15-16 ⁽¹²⁴⁾

Ölene, s.17-18 ⁽¹²⁵⁾

Kızıl Şeytan, s.19-20

Bir An Gibi, s.21 ⁽¹²⁶⁾

Bir Akşam, s.22 ⁽¹²⁷⁾

Dem Olur, s.23 ⁽¹²⁸⁾

Yalnızız, s.24

Aşık Sazı İle, s.25-26

Aşık Sazı İle, s.27-28

Dallar, s.29

Ufka Karşı, s.30-31

Bir Masal, s.32-33

---

* Şükûfe Nihâl, Su, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1935, (63 Sayfa)

121) Hayat, S:92, 30 Ağustos 1928, s.283

122) Hayat, S:93, 6 Eylül 1928, s.286

123) Yeni Türk, S:6, Mart 1933, s.447

124) Türk Kadını, S:36, Mayıs 1969, s.15

125) Türk Kadını, S:47, Nisan 1969, s.13 (Göz Yaşlarını Aktıkça Adıyla...)

126) Türk Kadını, S:45, Şubat 1970, s.11

127) Türk Kadını, S:46, Mart 1970, s.11

128) Türk Kadını, S:37, Haziran 1969, s.13

Yollar Bozuldu, s.34-37 ⁽¹²⁹⁾
 Ömrümce Beklediğim, s.38-40
 Tevfik Fikret, s.43-44
 Heykel, s.45
 İndik, s.46-47 ⁽¹³⁰⁾
 Sen de Geç, s.48-50 ⁽¹³¹⁾
 Taş Gibi, s.51-52 ⁽¹³²⁾
 Biz ve Deniz, s.53-54 ⁽¹³³⁾
 Çürüdün, s.55
 Kabahat, s.56-57
 Cevap Ver, s.58-60
 Ders, s.61-62

5.Şile Yolları:*

Şile Yolları, 1934, s.7-9 ⁽¹³⁴⁾
 Şile Kadını, 1934, s.10-11 ⁽¹³⁵⁾
 Seyhan Kıyılarında, 1926, s.12-14
 Anadolu Köyleri, 1927, s.15-17
 Ayşe Kız Sen Hoşçakal, 1934, s.20-21 ⁽¹³⁶⁾
 Mudanya Zaferinde, 1923, s.22-23
 Bizim Destanımız, 30 Ağustos 1923, s.24-28 ⁽¹³⁷⁾
 Kurtuluş Gününün Onuncu Yılında, 1933, s.29-30
 Hamit, s.32-33 ⁽¹³⁸⁾
 Namık Kemal, s.34-35

---

* Şükûfe Nihâl, Şile Yolları, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1935 ,(55 Sayfa)

129) Türk Kadını, S:32, Ocak 1969, s.13

130) Yeni Türk, S:4, Kanûn-i sâni 1936

131) Yeni Türk, S:2, Kasım 1932, s.119

132) Türk Kadını, S:39, Ağustos 1969, s.13

133) Çığır, S:1, Haziran 1934, s.16

134) Ülkü, S:8, İkinciteşrin 1933, s.309-310

135) Yeni Türk, S:27, Teşrin-i sâni 1934, s.1711

136) Yeni Türk, S:21-22, Nisan-Mayıs 1934, s.1488

Türk Kadını, S:29, Ekim 1968, s.11

137) Kadın Gazetesi, S:80, 6 Eylül 1948, s.1 (Türk Kızının Adı Şeklinde Kısmi Olarak...)

138) Yeni Türk, S:54, Haziran 1937, s.968-969

Fikret, s.36-38 ⁽¹³⁹⁾

Bilgicin Ölümü, s.41-42 ⁽¹⁴⁰⁾

Kabahat, s.43-44

Gayyâ, s.45-46

Unuttuklarımız, s.47-51

Kontrabas Çalan San'atkâra, s.52-55

6.Sabah Kuşları:*

Sabah Kuşları, s.3 ⁽¹⁴¹⁾

Bir Şey Unuttum, s.4 ⁽¹⁴²⁾

Neme Yetmez, s.5

Mavi Bahar, s.6

Bir Nağme ki, s.7 ⁽¹⁴³⁾

Hu...Hu..., s.8-9

Bize Ne, s.10 ⁽¹⁴⁴⁾

Ölüm de Güzel, s.11 ⁽¹⁴⁵⁾

Geçmesin, s.12 ⁽¹⁴⁶⁾

Hatıralar, s.12

Yaralı, s.13 ⁽¹⁴⁷⁾

Neyiz?, s.13 ⁽¹⁴⁸⁾

Bir Sıtmadır Hayat, s.14

Yazık Oldu, s.15 ⁽¹⁴⁹⁾

---

* Şükûfe Nihâl, Sabah Kuşları, Kenan Bey Matbaası, İstanbul 1943 (47 Sayfa)

139) Türk Kadını, S:41, Ekim 1969, s.11 (Büyük Şaire Adıyla Kısmi Olarak...)

140) Varlık, S:35, 15 Birinci Kanûn 1934, s.167

141) Çınaraltı, S:83, 24 Nisan 1943, s.8

142) Ayda Bir, S:2, Teşrin-i evvel 1935, s.63

143) Çınaraltı, S:10, 11 Ekim 1941, s.6

Türk Kadını, S:38, Temmuz 1969 (Ruha Giden Adıyla...)

144) Türk Kadını, S:44, Ocak 1969, s.13

145) Her Ay, 20 Mart 1937-20 Nisan 1937, s.104 (Bir Kuş Cıvıldarsa Adıyla...)

146) Türk Kadını, S:24, Mayıs 1968, s.5

147) Çınaraltı, S:3, 23 Ağustos 1941, s.7

148) Çınaraltı, S:86, 15 Mayıs 1943, s.10

149) Türk Kadını, S:28, Eylül 1968, s.11

Ne Gam Bana, s.16 ⁽¹⁵⁰⁾
 Dargınım, s.17 ⁽¹⁵¹⁾
 Azap, s.18-19
 Ne Oldu?, s.20 ⁽¹⁵²⁾
 Bu Gece, s.20
 Gece Treni, s.21 ⁽¹⁵³⁾
 Bir Dünyam Vardı, s.21
 Bir Büyük Ölüye, s.22 ⁽¹⁵⁴⁾
 Ruhum, s.23
 Ümit, s.23
 Kendim Taptım Kendime, s.24
 Böyleydi, s.24
 Mezat, s.25 ⁽¹⁵⁵⁾
 Güzün Son Leyleği, s.26-27 ⁽¹⁵⁶⁾
 Hastanenin Saati, s.28 ⁽¹⁵⁷⁾
 Baharı Neyleyeyim, s.29
 Ne Çıkar, s.29
 Ayşe 1, s.30-31 ⁽¹⁵⁸⁾
 Ayşe 2, s.31
 Ayşe 3, s.32
 Ayşe 4, s.32
 İskelet, s.33 ⁽¹⁵⁹⁾

---

150) Çınaraltı, S:26, 31 İkinci Kanûn 1942, s.7

151) Türk Kadını, S:23, Nisan 1968, s.9

152) Türk Kadını, S:53, Ekim 1970, s.17

153) Ayda Bir, S:15, I Kanûn-i sâni 1936, s.29

154) Çınaraltı, S:92, 26 Haziran 1943, s.9

155) Çınaraltı, S:24, 17 Kasım 1942, s.8

156) Ayda Bir, S:4, I Kanûn-i evvel 1935, s.36

Türk Kadını, S:51, Ağustos 1970, s.9 (Son Leylek Adıyla...)

157) Çınaraltı, S:29, 21 Şubat 1942, s.5 (Hastanenin Saati Vururken Adıyla...)

158) Çınaraltı, S:42, 11 Temmuz 1942, s.6

Çınaraltı, S:43, Temmuz 1942, s.6 (Ayşe 1)

Türk Kadını, S:61, Haziran 1971, s.9 (Ayşe 1-2-3-4)

159) Ayda Bir, S:15, I Kanûn-i sâni 1935, s.29

- Köy Kızlarına, s.34 ⁽¹⁶⁰⁾
 Çoban Nine, s.35 ⁽¹⁶¹⁾
 Yoldayız, s.36-37
 Uludağ Çobanları 1, s.38 ⁽¹⁶²⁾
 Uludağ Çobanları 2, s.39
 Uludağ Çobanları 3, s.40
 Uludağ Akşamları, s.41 ⁽¹⁶³⁾
 Dumlupınar Şehitlerine, s.42-43
 Karlı Dağların Çobanı, s.44
 Kuşadası, s.45 ⁽¹⁶⁴⁾
 Çingene Kızları, s.46 ⁽¹⁶⁵⁾
7.Yerden Göğesi*
 Zindandaki Işık, s.3 ⁽¹⁶⁶⁾
 Çöl Yolcuları, s.4-6
 Musikiye, s.7
 Zavallı İnsanlık, s.8
 Göklere Hasret, s.9
 Titan'lar Gibi, s.10
 Yolculuk Hangi Çöle, s.11
 Şair, s.12
 Mefisto, s.13
 Viran Bağ, s.14
 Şeytanî Rüya, s.15
 Varlık Dramı, s.16
 Dalgalar, s.17 ⁽¹⁶⁷⁾
 Durmayan Çark, s.18

* Şükûfe Nihâl, Yerden Göğesi, La Turqie Matbaası, İstanbul 1960 (159 Sayfa)

160) Türk Kadını, S:27, Ağustos 1968, s.8 (Hür Türkiyemizde Köy Kızları Adıyla...)

161) Ülkü, S:85, Mart 1940, s.16

162) Çınaraltı, S:45, Ağustos 1942, s.6

163) Çınaraltı, S:53, 26 Eylül 1942, s.9

164) Yeni Türk, S:41, Mayıs 1936, s.258

165) Çınaraltı, S:1, 9 Ağustos 1941, s.14

166) Çınaraltı, S:33, 11 Kasım 1949, s.3

167) Türk Kadını, S:34, Mart 1969, s.9

Gecelerim, s.19
 Bir Elbiseme, s.20
 Dostlarım, s.21
 Kırılan Kadehim, s.22
 Bulutlar, s.23
 Dayan Çiçeğim, s.24
 Beğendinizse, s.25
 Bir Ruh ki, s.26
 Duvardaki Resmime, s.27
 Gurbette, s.28
 Küçük Kuşum, s.29
 Perde Kapandı, s.30
 Bir Daha Savrulmayın, s.31
 Ne Güzeldi Yaşamak, s.32
 Gölge Işıkları, s.33
 Acayip Bilmece, s.34-35
 Nankör, s.36
 Davamız, s.37
 Duyuşlar, s.38-42
 Mermer Kapı, s.45-154 (168)

C. KİTAPLARI DIŞINDA KALAN ŞİİRLERİ:

Sanatçının şiir kitaplarına girmeyen, bazı dergi ve farklı kaynaklarda tesbit ettiğimiz yirmi iki şiir var. Ayrıca oğlu Necdet Sander'in denetiminde basılan ve şiirlerinden seçmelerin bulunduğu kitapta da; şairin iki eserine rastlıyoruz.

Ancak onun çoğu şiirini, dergilere gönderirken kitaplarındaki isimleri değiştirmesi, bir karışıklığa yol açmışsa da bunlar bulunup izah edilmiştir.

Kitapları dışında kalan şiirlerin yer aldığı kaynaklar şöyle:

1. O Güzel Yavruya, Türk Kadını, 24 Mayıs 1918, s.8
2. Kuşlar, Nedim, S:3, 16 Kanûn-i sâni 1918, s.39
3. Gençlik Bağında-Muhsine Arife-, Nedim, 16 Kanûn-i sâni 1918, s.2
4. Yıldızlara Güneşe, Nedim, 5 Şubat 1919, s.79
5. Çiçekler, Nedim, 6 Şubat 1919, s.57

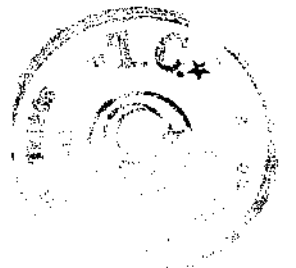
6. Üzüntü, Hayat, 11 Teşrin-i evvel 1928, s.388
7. Yine Sanata, Hayat, 8 Teşrin-i sâni 1928, s.469
8. Sabiha Gökçen'e, Yeni Türk, 4 Şubat 1935, s.1
9. Çağ Oldu ki...-Türk Kızına-, Cumhuriyet, 4 Şubat 1935, s.1
10. Kahraman Eribe'ye, Yeni Türk, Birinci Kanûn 1936, s.672
11. Fırtına Dindi, Her Ay, 20 Haziran 1937-30 Haziran 1937, s.87
12. Dumlupınar Şehidine, Yücel, İlkteşrin 1938, s.55
13. Meşeler, Çınaraltı, 16 Ağustos 1941, s.2
14. Kumlar, Çınaraltı, 18 Kasım 1941, s.11
15. O Gün, Çınaraltı, 7 Şubat 1942, s.3
16. Gök Kubbede Sesler, Çınaraltı, 8 Mayıs 1943, s.10
17. Halide Nusret Hasta, Kadın Gazetesi, 22 Eylül 1947, s.6
18. Köylü Yuttaşa 1, Türk Yurdu, C:4, S:8, Ağustos 1965, s.14
19. Köylü Yuttaşa 2., Türk Yurdu, C:4, S:9, Eylül 1965, s.14
20. Hamdullah Suphi ⁽¹⁶⁹⁾
21. Atamızın Karşısında, Türk Kadını, S:42, Kasım 1969, s.7
22. Maraba, Türk Yurdu, C:4, S:12, Aralık 1969, s.20
23. Divân Şiirini Hatırlarken ⁽¹⁷⁰⁾
24. Son Işık ⁽¹⁷¹⁾

NOT: Kitaplarında olmayıp muhtelif dergilerde yayınlanmış olan -yukarıda zikredilen- şiirler, tezimizin son bölümüne ilave edilmiştir.

169) Mustafa Baydar, Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları, Menteş Kitabevi, İstanbul 1968, s.226-227

170) Şükûfe Nihâl, Şiirler (Şiirlerinden Seçmeler, Haz: Necdet Sander), Sander Yayınları, İstanbul 1975, s.92-93

171) Şükûfe Nihâl, a.g.e, s.94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİİRLERDE TEMÂ

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

S İ İ R L E R D E T E M Â

Şükûfe Nihâl'in şiirlerindeki temâlar üzerine değerlendirmelerimizi yapmadan; teorik bazı kavramları açıklamakta yarar var zannediyorum. Farklı devirlerin ve siyasî - sosyal değişimlerin sıklıkla yaşandığı dönemleri görmüş bir insan olan Başar; eserlerinde farklı kimliklerle karşımıza çıkmaktadır. Ancak bize göre sanatkâr; gelişiminin birikimi ve değişim zenginliği ne olursa olsun, bütün eserlerinde aynı şahsiyettir. Her zaman aynı dil, aynı dünya görüşü ve aynı üslûba sahiptir. Farklı çizgilere rağmen bu aslolan "öz", asla değişmez. O halde tek bir eseri dahi dikkatle tedkik edilecek olunursa, ihtiyatlı da olsa sanatçı hakkında bizi bazı genel hükümlere götürebilir.

Başka ilimlerdeki, özellikle fen dallarındaki, kesinlik ve kat'i sonuç, sosyal bilimlerin çoğu gibi edebiyat ilmi için de söz konusu değildir. Peki nedir bunun temel dayanak noktası? Bunu edebiyat malzemesinin ne olduğuna bakarak cevaplamak mümkündür. Edebiyatın **objesi** de, **subjesi** de insandır. Yani temelde subjektif bir varlık olan insanın, yapacağı araştırmalar akabinde objektif hükümler taşıyan değerlendirmeler yapması düşünülemez. Toparlayacak olursak edebiyat eseri; gerçek ve kat'i hükümler taşımamakla beraber, ince bir tahlile tabi tutulursa özünde varolan ve dili kullamından, ki ona üslûp diyebiliriz, hayat görüşüne kadar pek çok olgunun te'sirinde kalan bir bütünlük arzeder. Ve esere uygulanacak sıkı ve sağlam bir tahlil sanatçı hakkında aşağı yukarı doğru tesbitleri ortaya çıkaracaktır. Şükûfe Nihâl'in şiirlerini de temelde bu perspektiften değerlendirmeye çalıştık.

Şairin eserlerine baktığımızda ilk dikkati çeken nokta, bütün sanatçılar da olduğu gibi önce taklit, sonra özgün eser dönemlerinin peşi sıra gelmesidir. Başlangıçta fikrî cephesi zayıf daha çok ferdî duygulanmaların ağır bastığı bir çizgi taşıması, sonradan ise sanatını toplumuna hasletmesi bu değişim ve gelişim çizgisinin somut bir göstergesidir. Bu sanat çizgisine bir de kadın psikolojisinin doğal yansımalarını da eklerseniz aşağı yukarı Şükûfe Nihâl'in şiir poetikasını tesbit edersiniz. Zaten kadını anlatırken kendi mayasında da varolan duygularını aktarır ve şu ifadelere yer verir:

"Bakarsın şefkât ışığı
Gözlerinle gözlerime
Bir anda bir başka Nihâl
Gelivermiştir yerime..."

(Mermer Kapı, YG, s.52)

Kadının, doğru bir ifadeyle Türk kadının en belirgin yanı şefkâtlı oluşudur. O her zaman vermeye meyyal, sabırlı bir insan olarak hayatını çoğu zaman şefkâatine vakfeder.

Aytmatov'un hikâyesinde olduğu gibi kadın bizim için öncelikle '**Toprak Ana**'dır. Toprak kadar bereketli ve toprak kadar şefkâtlî. Ama birden değişir kadın. Çünkü başta da söylediğimiz gibi kadın psikolojisi genelde sabit bir fikirde ayak diretemez. Onun ruh hali her rüzgârda sallanan yapraklar gibi değişkendir.

İnce, hassas yaratılışı, etrafındaki her olaya karşı benzer bir tepki göstermesi aksiyoner tarafının oluşmasına engel teşkil etmiştir. 1930 yılına kadar devam eden bu lirik tavır; daha sonra yerini millî ve sosyal olaylara bırakır. Duygusal anlatımdan sosyal olaylara birden kaymasının altında önemli sebepler vardır ki bu temel faktörler şiirlerindeki sosyal konular aktarılırken izah edilecektir.

Şimdi yukarıda anlatmaya çalıştığımız bazı teorik ve sanatla alâkalı olarak ortaya attığımız fikirlerin Şükûfe Nihâl'in şiirlerindeki yansımalarına bir göz atalım ve en belirgin temâlar üzerine hükümler vermeye gayret edelim:

1. K A D I N :

Türk edebiyatının ve döneminin önemli bir kadın şairi olan Şükûfe Nihâl, bu kimliğinin de ötesinde kadın kavramını bir problem olarak ele alan ilk şairlerden biridir. Hatta ilkidir. O zamana kadar Türk kadını üzerine düşünülmemiş miydi? Elbette ki hayır. Ancak yapılanlar daha çok, kadını bir erkek kimliğiyle ele almaktan öteye geçmiyordu. Ya da onun için bedîî bir obje olmaktan farklı bir mana ifade etmiyordu.

Kadınca duyguları, kadın kimliğinden ödün vermeden ele alan ve onu olduğu gibi içtenlikle anlatmaya çalışan şair; öncelikle kadın kişiliğinin bizim toplumumuzda taşıdığı değeri tesbit ederek işe başlar. Şiirini onun; inceliklerinin, hüznünün ve ezilmişliklerinin sözcüsü yapar. Türkiye'de II.Meşrutiyet'ten sonra daha da bir canlılık kazanan Nisvân (**Kadın**) hareketinin yayılmasında şair, büyük rol oynamıştır. Böyle bir kadın hareketinin ortaya çıkışında pek çok siyasî ve sosyal etki rol oynamıştır. Fransız İhtilali'nin, kapalı toplumdaki açık topluma doğru ve de liberalizme kayan dünya görüşünün, imparatorluktan küçük milletlere dönüşümün ve bu tabîî akışın ortaya çıkardığı siyasal ve sosyal belirsizliklerin kadın hareketinin temel sebepleri arasında yer aldığı muhakkaktır. Ancak ilk Türk boylarından başlayarak kadına büyük değer veren Türk insanı, İslamiyetin cihan-şümûl kaideleriyle de kadını baş tacı yapmıştır. Ancak temelde ortaya atılan konu kadının kim olduğudur. Kimdir kadın?..

"Nesin, anlayamadı seni hiç kimse!
Dikkat ettim arkandan her gelen sese,
Her ağızda bir türlü değişti adın...
Diyorlar ki! "Ne çılgın, ne meçhul kadın!"

(Kadın Sen Nesin?, G, s.60)

Görüldüğü gibi şiir 'Nesin, anlayamadı seni hiç kimse' mısralarıyla başlıyor. O halde başta verilmiş kesin bir hüküm var. Neden kadını kimse anlayamadı? Onun dertleriyle kimse ilgilenmedi?... Üstelik hiç kimse ona kesin bir kimlik de kazandırmadı. Aslında kadın hareketinin ve şairin üzerinde ısrarla durduğu da kadının kim olduğu problemidir. Çünkü temelde, problem ortaya konamazsa çözümler aranamaz. Kadını kimsenin anlayamaması ve herkesin onu farklı şekillerde algılaması kadın psikolojisinin normal bir yansımasıdır. O bazen çılgın, bazense meçhûldür. Ama her zaman farklı, esrarlı ve çekici...

Aynı şiirin sonraki mısralarında şairin kadının kimliği üzerine denemeleri devam eder. Onların farklı ruh hallerini ortaya koyan yazar ısrarla kadına kimlik bulmak ister. Şair, kadının anlaşılmadığından dolayı müteessirdir. Kadın erkeklerin gözünde; bazen çılgın bir çocuk, bazen neşesiz ve soğuk, bazen de hissiz-şûh bir varlıktır. Ama hep anlaşılmaz ve yüce...:

"Ah, o kadın bir zirve ki aşamaz,
Bulutlara gömülü, göklere yakın,
Başın döner, erişmek isteme sakın..."

(Kadın Sen Nesin?, G, s.61)

Kadın bir zirvedir. İnsanlar içinde gerek sosyal hareketliliği ve de gerekse taşıdığı kıymetler ile bir zirve. Zaten mısrada geçen '**gök ve bulut**' fenomenleri dilin temel fonksiyonundan öte bir mana ifade etmez ve kadının ne derece yüksek olduğu bu iki sembol kelimeyle aktarılır. Ancak şunu hemen belirtmeliyiz ki Şükûfe Nihâl, hiçbir zaman dolaylı olarak ya da doğrudan **feminist** bir hareket içinde yer almamıştır. Onun savunuculuğunu yaptığı **esas kavram**, kadının erkekle beraber yükselmesidir. Çünkü bu iki varlık her zaman birbirlerine muhtaçtır. Her ikisinin de sevmeye ve sevilmeye ihtiyacı vardır. Aşkın psikanalizini yapan **Freud**, sevmek duygusunun insanın başka varlıklarla bütünleşerek çoğalma arzusundan kaynaklandığını söyler. Temelde **Süblimasyon** (Yüceltme) kelimesiyle terimleştirdiği bu fiziksel içgüdü elbette ki geçicidir. Aslolan manevî ve ruhî birliğin ikâme edilmesidir.

Kadınlıkla alakalı bir yazısında: "Kadın geri ise erkek de geridir...Zira toprak üzerinde erkek yükselip de kadın ondan geri kalamaz...Görmesini, duymasını bilen erkeği yarattığı gün bu yurt da, kadın da mutlu olacaktır." (172) şeklinde ifadeler kullanması feminist hareketten ne derece uzak olduğunun ve de kadınla erkeğin bir ve beraber olması konusundaki tezi de destekler bir mahiyettedir.

Şükûfe Nihâl; övgüyü hak eden kadınları övmekten geri durmadığı gibi, aksi harekette bulunanları da yermekten çekinmez.

172) Şükûfe Nihâl, "Geride Kalanlar", Cumhuriyet, 8 Mayıs 1935, s.7

"Topla eteklerini yerlere sürünmesin,
Rüzgârda cilvelenen tüller görünmesin,
Köşede kar içinde can veren çocuklar var..."

(Duymıyan Kadına, G, s.2)

Eğlenmekten başka düşüncesi olmayan, gerçek kadın kimliğine yakışmayan insanlar, yokluğu bilmezler. Hele ki kendisinden bir can olan çocuğa karşı bu derece duyarsız olması mümkün değildir. Mısranın sonunda '**kar**' fenomeni ile beynimizde çağrışımlar yapan soğuk, ölüm gibi ifadeler de acının büyüklüğünü bir derece daha arttırmaktadır. Aslında dildeki her kelimenin ferdi tahassürler neticesinde kazandığı farklı anlamlandırmaları vardır. Zengin ve giyecek kalın elbisesi olan çocuklar için kar sadece eğlenceyi ve oyunu akla getirir. Ama yokluk içindeki bir çocuk için ölüm, üşüme ve açlıktan başka bir değer taşımaz. Bir başka şiirinde de bu **ironik** tavrından vazgeçmez ve vurdum duymaz kadınların anlaşılmasız ruh halini eleştirir:

"Haydi, yak bakalım, iç sigaranı,
Sonsuz uçuruma dal bütün bütün,
Kasırgalar sarsın artık yararı,
Bekle şifa versin sigara, tütün..."

(Monmartır'ın Kadınına, G, s.20)

Sigara senin için sonsuz uçurumlardan başka birşey ifade etmez. Acılarını ve umursamazlıklarını ancak kısa bir süre için sana unutturabilir. Ama içinde varolan, kanamaya devam eden o onulmaz yarana hiçbir ilaç şifa veremeyeceği gibi, sigara da sadece kısa bir süre için acını hafifletir. Sen ne kadar duyarsız olsan da bu acılar devam edecek bir gün şifa bulmaz bir dert halini alacaktır.

Bizim için kadından anlaşılan en temel kavram '**Ana**' dır. Ana kelimesiyle bütün kutsallığını, kıymetini kazanır. Sanatçının temelde kıyasıya mücadele ettiği, iki kavramı şehir ve Anadolu kadınına mukayese etmektir. Anadolu'nun kendisi nasıl ihmal edilmişse, Anadolu'nun kadını da ihmal edilmiş ve yok sayılmıştır. **Ezilen Anadolu kadınının**, adı da '**Ayşe**' ismiyle sembolleşmiştir:

"Erine eş olan sen, yurda evlat veren, sen;
Hamurunu pişiren, ekinini deren, sen;
Toprağa "Umey" gibi kanadını geren, sen;
Umut gibi her yerde kalbe dolansın, Ayşe..."

(Ayşe I, SK, s.30)

Türk kadını **Kurtuluş Savaşı**'nda yaptığı mücadeleyle kadınlık dünyasında emsali görülmemiş bir zafere imzasını atmıştır. O hem erine eş, hem yavrusuna anadır. Toprak kelimesiyle ana fenomeni arasındaki tabii insicamı yukarıda açıklamaya çalışmıştık. Bizim

için bu kavram da kutsaldır: Toprak, Ana, Hamur. Her üçü de doğuruculuğun, bereketin, şefkâtin birer sembolüdür. Bütün dünya milletlerinde aşağı yukarı benzer ifadeler olmasına rağmen, Türk insanı bu kavramlara çok başka değerler yüklemiştir. Tarihinden, kültüründen ve dininden gelen değerleri bir potada eritip en güzel şekliyle toprakta bütünleştirebilmiştir.

Bir yandan kadının sosyal normu için çaba gösteren Başar, onun azametli duruşunu tasvir ederek, esas kıymetini belirtir:

"Öyle mağrur, mermerden bir duruşunuz var ki,
'Merhametine muhtaç değiliz!' diyor sanki...
Ezildim karşınızda gözlerimi kapadım:
'Zavallı' sizin değil elbette benim adım."

(Anadolu Kadınlarına, G, s.13)

Bütün mücadelesiyle ortada bir realite olarak duran Anadolu kadını elbette ki yücedir; hem de bir mermer kadar sağlam, temiz ve nadir. Onların karşısında âdeta ezilen ve yok olan şair, vatanımızın kurtuluşunda gösterdiği eşine ender rastlanır mücadeleden övgüyle bahseder. Türk kadını genciyle, yaşlısıyla en zor şartlarda en olmadık işleri başarmıştır. Bu derece başarılı insanlara zavallı demek de zaten yakışık almaz. Sizin mağrur ve mücadelecî kimliğiniz karşısında zavallı kelimesi ancak bana yakışır:

"Ayşe, haset çekme ki yabanın kadınına,
Sahip değil o senin şeref dolu adına!

...

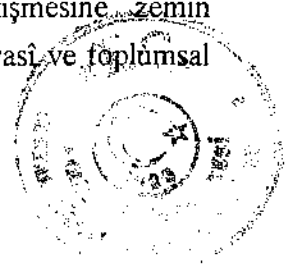
Sana da bir sonsuz ün kaldı soyundan, Ayşe;
Tarih senin önünde baş eğer, inan Ayşe."

(Ayşe 4, SK, s.33)

Baştan beri anlattığı kadın hakkındaki görüşleri biraz yumuşamıştır şairin. Temeli batıda olan ve sonradan topluma giren kadın hareketi için batıdaki kadınlara özenmeye gerek yoktur. Batı kadını hiç bir zaman senin o şereflerle dolu adına sahip olamamıştır. O vatani için çarpışmamış, mücadele etmemiş ve adını altın harflerle yazdırma imkânına kavuşmamıştır. Türk kadını olarak kanının son damlasına kadar mücadele etmenin karşılığını tarih kitapları, senin muzafferiyetin önünde saygıyla baş eğerek karşılık vermiştir.

Osmanlı toplumunda aslında kadının tartışılır hale gelme süreci batılılaşma kelimesiyle, kavram hüviyetine bürünen yenileşme hareketiyle başlatılabilir. **Tanzimat**'la belirginleşen bu sosyal hareketlilik daha sonraları daha girift ve çok boyutlu tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Öncelikle eğitim alanında belirginleşen bu sosyal hareketlilik, Tanzimat sonrası kadın hareketinde liderlik konumunda olan kadın düşünürlerin yetişmesine zemin hazırlamıştır. Kadın hareketi, **I.Cihan Harbi'nin** beraberinde getirdiği siyasi ve toplumsal

şartların da eklenmesiyle iyice önem kazanmıştır. **Tefeyyüz Cemiyeti**, **Hayriye-i Nisvân**, **Nisvân-ı Osmaniye** gibi cemiyetler Türk toplumunda Kadın hakları için mücadele etmişlerdir. Derneklerin faaliyetlerinde bulunarak ya da destekleyerek katılan Şükûfe Nihâl, **Kadınlar Halk Fırkası**'nın bir toplantısında ailenin kudsiyeti çerçevesinde bu tür aktiviteleri desteklediğini belirtmektedir:

"Kadınlar Halk Fırkası'nın programı hiç bir zaman kadını ailesinden ayırmak gayesini istihfâf etmez; bilakis ailenin lüzum ve kudsiyetini takdir eder ve kadının her zaman çocuklarının hakkı ve mesud mürebbiyesi olmasını temenni eder." (173)

2.SOSYAL MESELELER:

"...yaşanan gerçek ile ulaşılmak istenen gerçek arasındaki uyumsuzluk -veya kapatılamayan mesafe- insanı önce kendi kendisiyle, sonra da cemiyetle çatışmalara götürecektir. İnsan hayatı, bu çatışmalar ve çelişmeler ağıının içinden geçmektedir. İşte edebiyat eserinin meydana gelmesini hazırlayan gerekli şart, bu iç ve dış çatışmalardır." (174)

Şükûfe Nihâl de, sosyal meselelere işte içinde sürekli hissettiği ve bir türlü çözüm üretilmediği bu iç ve dış çatışmalar neticesinde eğilmeye başlamıştır. Başlangıçta yoğun etkisinde kaldığı bazı olaylardan dolayı bir süre devam eden içine kapalı ruh hali, en doğal anlatımını şiir kalıplarında bulmuş ve belli bir süreç içerisinde şair sosyal mevzuları araç durumundan amaç duruma getirmiştir. Bunda yüzyılımızın başında çıkan farklı değerlerin, çatışmaların ve bunalımların tartışma götürmez bir etkisi vardır. Savaşın yeni çıkmış, yıkılmış, düşünen insanları şehit olmuş; daha da önemlisi kültür değişimine uğramış bir toplum kısa süre içinde ayağa kalkmak zorundadır. Üstelik sadece değerini hiç kaybetmeyen bir ümit ve inançla. Aynı zamanda edebiyat hayatımızda **Servet-i Fünûn**'nin etkisini giderek kaybetmesi, millî mücadelenin, millî olma hüviyetinin bütün alanlarda olduğu gibi edebiyatta da kendini göstermesi Şükûfe Nihâl'i sosyal bir sanat görüşüne yöneltmiştir. Şiirlerinin büyük kısmında da acılara, yokluklara değinip; yeniden varolmanın mücadelesini anlatır. İnsanın sosyal bir varlık olması, şairin de pek çok yönüyle sosyal-gerçekçi bir kimlik taşıması sanatın temâ olarak önemli bir kısmını işgal etmesine yol açmaktadır.

Şairin sosyal meselelere karşı olan ilgisi, ilk kitabı olan **Yıldızlar ve Gölgele**'den sonra belirginleşmeye başlar. Ferdî tahassürlerden sosyal buhranlara zaman içinde doğal bir geçiş söz konusudur.

173) Şükûfe Nihâl, "Fıkramızın Mefkûresi", Sûs, S:3, 30 Haziran 1339, s.4

174) Sadık Kemal Tural, Edebiyat Bilimine Katkıları, Ecdâd Yayınları, Ankara 1993, s.49

"Çaldılar, nesi varsa...
Işık büyük, kap dar,
Işığı çalamazlar!..."

(Zindandaki Işık, YG, s.3)

Çalınan nedir? Çalınan insanların ülküsüdür. İyiye ve güzele karşı meyyâl olan ruh halidir. Zaman içinde düşmanlar, savaşlar, siyasal ve toplumsal buhranlar milletin insan gibi yaşama fikrini çalmıştır.. Işık fenomeni insana parlak, daimî ve aydınlık gibi çağrışımlar yaptırmaktadır. Işık bir ümittir, idealdir, iyi ve hoş için hiç bitmeyen bir enerjidir. Milletini ve vatanını düzlüğe çıkaracak onu yaşama hakkından alıkoymayacak yegâne kaynaktır. İnsan için ışık dindir, ülküdür, vatandır. Bu derece sağlam bir kaynağa sahip olan milleti de kimse sınırlandıramaz ve sindiremez. Dar kaplarda patlamayı bekleyen bir sosyal cevherdir ışık...Bu mısralar, şairin beyinde tasarladığı sosyal idealizmin boyutlarını belirlemektedir. Ona göre önemli olan ruhtur. Ruhun, toplumsal bozuklukları düzeltmede de tartışma götürmez bir yanı vardır.

"Sesi kısık cüceler başvurdu yaygaraya,
Dâvamız sine kaldı, gittiyse de oraya,
Gönlümüzün ömrünce susmaz rebâbı vardır..."

(Dâvamız, YG, s.37)

Asıl korkulması gereken içimizde kendi küçük ve sessiz; yaygarası büyük ve tesirli olanlardır. Her türlü kalleşlik, sinsilik milletin kurtuluşuna darbe vuracaktır. Ama hiç susmayacak bir idealizm ruhunu kimsenin susturmaya gücü yetmez.

Sosyal kalkınmanın temel taşları oluşturulduktan sıra devletin başındakileri çeşitli konularda eleştirmeye gelir. Eleştirilerin başında ezilen insanlara karşı devletin olumsuz bir tavır takınması gelmektedir. Devletin idari mekanizmasında çalışanları ilgisizlikle suçlar. Açlıktan ölen, sefil ve fakir bir hayat yaşayanlara sahip olmamızı ısrarla vurgular. Sahip olmanın devletin yanında bizlere de düştüğünü ekler. Peki kimdir bu zavallı çocukları sahipsiz bırakan, onları yalnızlığına terkeden? Şair de bu cevabı aramaktadır:

"Ey, yarını omzunda taşıyacak yavrunun
İskelet kollarından mes'ul olan, kimsin? Çık!
Bu mezar yolcuları bu ölüm yağmurunun
Altında bekleyemez seni böyle, aç, açık..."

(Açlar, G, s.7)

Şiir, bir his ve duygu işinin madem ki özüdür ve de temel malzemesi dildir; dilin sarfedilişi şiir değerlendirmelerinde bir ölçü kabul edilmelidir. İnsan tek başına yaşayamaz, tanışıp, bileşecek ve benzeşecektir. Yani insan içinde yaşadığı toplumla karşılıklı etkilenmeye dayanan bağlar kurar. Toplumun bir aydını olan sanatçı da üzerine düşeni yapmak zorundadır. Yarını omzunda taşıyacak genç insanların millî ve manevî değerlerle mücehhez

bir şekilde yetişmesi de bu görevlerin başında gelir. Bu derece kıymetdâr bir olayı anlatırken şairin 'ç' ve 'k' gibi seslerden kurduğu kafiyeler mısraları daha çarpıcı kılmaktadır.

Toplumun bir başka ayıbı olan aç, sefil ve yalnız insanları; şair **Necip Fazıl'ın Kaldırımlar** şiirini andıran bir üslûpla şiirleştirir:

"Kaldırım taşlarıdır yurdunuz yatağınız...
Ne bir anne koynu var sizleri ısıtacak,
Ne başınıza siper bir dam altı, bir ocak;
Ne bir teselli eden, ne bir dert ortağınız."

(Kaldırımdakiler, G, s.8-9)

Kaldırım kelimesi görünen manasının yanında çağrışımları ile de yalnzlığa, açlığa delâlet eder. Kaldırımlar yalnız insanlar için bir anne gibidir. Ezilen, hakir görülen, aç insanları bağrına basar. Anne fenomeni ile birlikte verilen geçmişe dönme arzusunu, psikologlar insanın ilk saadet yıllarına bir dönme duygusu olarak kabul ederler. Gerçekte insanı geçmişe döndüren kaba bir realitedir. Sanat ise bu kaba realiteyi yumuşatmak için insanların başvurduğu bir sığınaktır.

Bu benzetmelerin de bazen o kadar aşırıya kaçır ki, vatanın öz çocukları dediği bu zavallı insanları yaşayış olarak köpeklerle eş tutar:

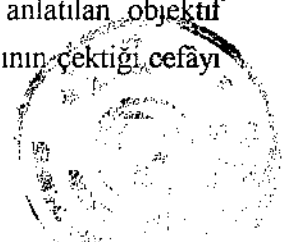
"Koynunuza sokulmuş hasta, yavru kuşlar,
Soğuk vücudunuzdan bir şifa dleniyor;
Sokaklarda yatıyor, kaldırımlarda ölüyor.
Vatanın öz çocuğu köpeklerle beraber."

(Kaldırımdakiler, G, s.8)

Baudelaire'in şiir anlayışı üzerine bir araştırma yapan **Eliot**, düşünce ile kuşlar arasındaki sembolik bir ilişki olduğunu söyler. Düşünce de kuşlar gibi özgür ve sınırsız uçmalıdır.

Aydın nitelmesini yaptığımız insanların **Anadolu** ve beraberinde getirdiği sosyal, antropolojik kavramlarla haşır neşir olması, bunları yeni bir yorum ve ufuk dünyası olarak seçmesi Millî Edebiyat Cereyan'ı devresine rastlar. **1908-1920** gibi sunî bir zaman diliminde gösterdiğimiz bu devre tarih şuuru ile beraber, Anadolu realitesinin de gözler önüne serildiği bir dönemdir. Aynı dönemde özellikle **Türk Ocağı** ve derneklerin faaliyet göstermesi de **1918-1923** arası dönemde Anadolu'nun diğer temlerden daha belirgin bir hal almasını sağlamıştır. Atatürk'ün ölümünden sonra ise daha çok ideolojik yaklaşımlarla Anadolu'nun ele alınması, şiir geleneğimizde Anadolu kavramının sınırlarını daraltmıştır. Kadın şairimiz de Anadolu'yu anlattığı en güzel şiirlerini bu kısa dönem içerisinde vermiştir.

Çeşitli kereler farklı vazifelerle Anadolu'ya gitmesi; şiirlerinde anlatılan objektif tasvirleri de daha gerçekçi kılıyor. **Kurtuluş Savaşı** sonrası Anadolu insanının çektiği cefayı

gözler önüne sermesi de; onun **sosyal-lirik** tavrının somut örneklerindendir. Anadolu'nun zavallılığını anlamak için, insanına bakmak yeter:

"Titredim: Burası köy mü, mezar mı?

Burada hayattan bir nişan var mı?

Öyle ıssız, sâkin

O kadar hazin...

İrili,ufaklı toprak yığından

Apansız,

Bir iskelet gibi kuru ve cansız,

Siyah bir hayalet geçti:

"Bir insan!"

(Anadolu Köyleri, G, s.11)

Mezar somut manada ölümle eş değerdedir. İnsanları ürküten; inançlı insanlar için ibretâmiz bir toprak yığını, inançsız insanlar içinse korku ve yok oluşu sembolize eden bir kavramdır. Ama onun yok oluşla birlikte ele alınması en yaygın kavram niteliğindedir. Âdeta ölü gibi bir köyde siyah hayaletlerin geçmesi de gayet normal karşılanabilir. Ancak geçen hayaletin aslında bir insan olması hayalet ile insan arasında ortak bir paydanın kastediliyor olmasını gerektirir.

Satirik tavrı Anadolu kadınlarının içinde bulunduğu durumu anlatmak için de kullanır. Eğlenmekten başka bir şey bilmeyen, hayatı sadece; lüks, ihtişam olarak gören bozuk zihniyetteki kadınları da derin bir duygusallıkla eleştirir. Onları duygusuz, duyarsız, ilgisiz ve bencil olarak niteler:

"Süzülerek çıkarken bir barın kapısından,

Haberin yok yurdunun eleminden, yasından...

Köşede kar içinde can veren çocuklar var...

Yerlere pırıltilar aksederken dizinden

Karlar göz göz olmuştur bir gözyaşı izinden...

Köşede kar içinde can veren çocuklar var..."

(Duymayan Kadına, G, s.17)

Yurdunun eleminden ve yasından bi-haber olacak kadar duyarsız bir insan düşünülebilir mi!... Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişin derin sancılarının yaşandığı yıllarda kaleme alınan bu şiirler aslında ekonomik değişimin en direk etkilediği bir toplumun panoramasını çizmektedir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş, kapitalist değerleri de beraberinde getirmiştir. Küçülen ailenin yanında, temeli menfaate

dayalı ikili ilişkilerin yer alması, moral değerlerinden maddî kıymetlere geçişe de zemin hazırlamıştır.

Bazı şiirlerinde, toplumda ezilen bir kesim olarak telakki ettiği işçileri anlatır. **Gayyâ**, bir vapur ateşçisinin emeği karşılığında düşük alınan ücretin ortaya çıkardığı sosyal ve ferdî rahatsızlıkları anlatan bir manzumedir:

"Ateşçi o gayyâda tutuşurken bütün gün,
Aldığı para ile doymuyor karnı bile!..
Mezardan yeni çıkmış bir iskelet halinde
Ateşe hız veriyor terini sile sile..."

(Gayyâ, G, s.6)

Mezar, ateş, iskelet gibi kelimelerin sıklıkla kullanımı birbirine benzer kavramları çağrıştırmaktadır. Ekonomi toplumuna geçişte daha da belirginleşen işveren ve işçi arasındaki ilişki, kapitalizmin diğer bir yüzünü de gözler önüne serer. Tarım toplumunda aslanan emeğe ve alınterine saygının yerini; çalıştığın kadar kazanırsın ilkesi almıştır. Temelde başgösteren bu rahatsızlığın nedenini Tanzimatla başlayan ve pek çok etkiyle güç kazanan sosyal, siyasal, ekonomik krizlere bağlayabiliriz.

Kendi toplumunun aksak yönlerini; açlığını, sefaletini bürokrasiyi, öksüzleri, ezilmiş insanları anlattıktan sonra; daha evrensel düşünmeye başlayan şair; dünya problemlerine çözümler üretmeye başlar. Sadece pragmatist düşünen, manevî değerleri gözardı eden dünya insanlarına seslenir. Verilen mesaj: Tepkisiz kalan bütün insanlar bu sosyal yaralardan kendisini suçlu hissetmelidir.

"Varsın, yansın lambalar yanabildiği kadar..."

(Doğu, batı, Rusya, biz...)

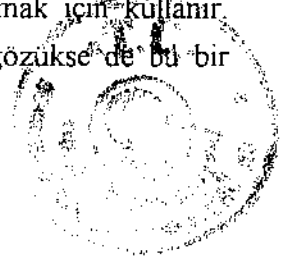
(Dostluklar, birleşmeler) hay zavallı insanlık

Sana mı güvenimiz?..."

(Zavallı İnsanlık, YG, s.49)

Lambaların yanması gizlenen ve unutulan kötülüklerin dahi gözlerden saklmasına yetmemiştir. Ortada varolan pek çok gerçek gibi savaşlar, yok olan insanlar da karanlıkta kalmıştır. Zaten duymak istemeyen insan sağır; görmek istemeyen de kördür. Bugün hâlâ çekilen sıkıntıların, ölen insanların ve mazlum milletlerin kaderinin temelinde de bu duymaz ve görmez faydacılık zihniyeti yok mudur? Şair bir yerden sonra da artık idealizmden vazgeçer ve artık insanlıktan hiç birşey beklemediğini açıkca söyler.

İnsanları da; görünüşte insan ama aslında vahşete doymayan birer yaratık gibi tasvir eder. Gerçekten de insanı diğer varlıklardan farklı kılan yanı zekasını kullanabilmesidir. Bu da kavgadan ziyade tartışmayı beraberinde getirir ve onu diğer canlılardan ayırır. Şiddete başvuran insan zayıftır ve aptaldır. Şiddeti de sadece, zayıflığını kapatmak için kullanır. İnsanların çoğu da şaire göre vahşidir. Her ne kadar şirin ve sevimli gözüksün de bu bir

maskedir. Maskenin altında varolan gerçek yüzü, çirkinlikten başka birşey değildir. Hem de kendi öz evladını yiyecek kadar zayıf bir çirkinlik.

"Şekiller insansa da;
Çoğu maske, vahşete...
Öz evlâdı olsa da
Hayvanlık aç çiğ ete..."

(Mermer Kapı, YG, s.49)

Belli bir aşamadan sonra idealist tavrını kaybetmesi doğal bir süreçtir. Bir noktada sonra dünyadaki vahşet için çözüm arama ihtiyacı hissetmez. Savaşlarla geçen bir dönemde yaşaması şairi bu tür bir umutsuzluğa itmiştir. İnsanlığı sonu gelmez bir hırsın büründüğüne inanması, onu çözüm üretmekten ziyade sadece pisliği göstermeye sevkeder. Artık o bir taraf değil, sadece olayları nakleden bir müşahittir.

Dünyadaki milletlerin gerçek yüzü aslında şu şekildedir:

"Bak, yeryüzü iğrenç,
Vahşi ve karanlık,
Bin türlü zehirlerle, dikenlerle ne korkunç...
Gül renkli bulutlardan eser yok;
Yıldızları sönmüş,
San'attaki rüyayı, muammayı sezen yok..."

(Mermer Kapı, YG, s.58)

Dünyada ortaya çıkan tek gerçek vahşettir. Şiirde zaten "karanlık" ve "vahşi" gibi kelimeler anlatılan çirkinliği güçlendirmektedir. Yıldızları sönmüş bir hava ne kadar karanlıksa, dünyanın geleceği de öyledir.

3.T A B İ A T:

Lirik, rahat ve sıcak bir söyleyiş şairin temel karakteristiğidir. Bu tür bir tarza sahip olan sanatçılar temelde hayatın realitelerinden kaçma eğilimi gösterirler. Genelde dağınık, içine kapanık ve kuralsız yaşamak onların önemli bir özelliğidir. Hayattan kaçan bir insan ister istemez farklı bir kavrama bağlanmak zorundadır. Bütün kâdir-i mutlak olan **Allah (C.C)** olacağı gibi; onun rahmetinin birer ışığı olan diğer varlıklar da olabilir. Tabiata karşı sanatçılar daha duyarlıdır. İnsanın çevresine karşı duyarsız olması zaten düşünülemez. Ancak her bahar yeniden doğan ve insanlara bütün cıvıltısıyla merhaba diyen ağaçlar, kuşlar...vs bir başka güzeldir. Aslında mevsimler ve insan arasında da organik ve sembolik bağlar vardır. Özellikle sosyalleşemeyen ve pesimist ruh halinden çıkamayan insanlar için doğa kutsal bir sığınak gibidir. **Servet-i Fünûn** şairlerini, **Yeni Zeland'a** gitme hayellerine iten de aynı **santimentalist** ruh halidir. Tabiat sanatçı için bazen dost, bazen ilham bazen de sadece figüratif bir nesne olmuştur.

Şükûfe Nihâl için de tabiat pek çok açıdan değer kazanmıştır. Ağaçlar, kuşlar ve doğa da varolan her varlık onun metodolojisinde yeni çağrışımlara neden olmaktadır. Dolayısıyla tabiat şairin estetiğini kuran âmillerin başında gelir. Yaratılışı bakımından son derece nahif ve ince duygulu bir bayan olan şair, tabiatı da kendi saflığının bir yansıması olarak görür. Tabiattaki herşey, onun için kalbinde dinmez zannettiği fırtınaların sükûne erdiği yerdir.

Sanatçının özellikle ilk kitabı derin tabiat tasvirleri ile doludur. Bu tasvirlerin genelde başlangıçta **Servet-i Fünûn Edebiyatı**'nın tesiriyle olduğu muhakkaktır. Binaenaleyh bu dönem şiirlerinde doğa anlatımları çağrışımlara meydan verecek **poetik** anlamlandırmalardan ziyade resmetmenin esas olduğu **figüratif** bir değer kazanmıştır.

Ancak bazı şiirlerde tabiattaki canlılara, özellikle de kuşlara- dert ortağı gibi yaklaşır. Neden kuşlar? Kuşların en belirgin özelliklerini düşündüğümüzde bunun haklı sebebini bulabiliriz. Kuşlar, doğanın masum dinamizmidir. İnsanlar uyandıklarında ilk onun sesiyle karşılaşır. Yani her kuş sesi yeni bir başlangıçtır.

Annesini kaybeden bir yavru kuş şairin kalbinde derin teessürlere yol açar:

"Anladım, ah bir yetim hazân;
Lâne-i müşfikinden artık uzak
Kimbilir, belki annesiz kalarak
Buzlu dallarda müşteki, nâlân"

(Yavru Kuş, YvG, s.34)

Kuşun bulunduğu ortam üzülmeyecek gibi değildir. Baharın bitmesi, soğuk dallarda onun üşümesi...Üstelik hayatta ona destek olacak en büyük varlığından, annesinden mahrum yaşamak zorunda kalışı...Mısrarlarda belirgin olarak dikkatimizi çeken sanat teşhis (benzetme) dir. Kuşa insanî bir kimlik vermesi; şairin kendisi ile kuş arasında bazı bağların varlığına delil teşkil edebilir.

Başlangıçta, **Servet-i Fünûn**'un tesiriyle olsa gerek, tabiatın realist varlığından soyutlanarak daha ziyade figüratif bir hâl aldığını söylemiştik. Uzun ve ağıdalı terkiplerden meydana gelen, bir anlatımda; tabiat tasvirlerini ister istemez gerçekçi olmaktan çıkarp, daha çok klasik edebiyatımızın mesnevi tarzında karşımıza çıkan ve tecrid esasına dayalı tabiat tasvirlerini andırmaktadır:

"Reftâr-ı pür-ilhâm ile binlerce sehâib,
Bir manzara-ı mâtemse de lâkin yine câzib..
Ay sapsarı bir çehre-i nâ-kâm ile şimdi,
Pür-samt ü hâzer seyrediyor medfen-i şemsi."

(Bir Gurub, YvG, s.27)

Bize anlatılan tabiat daha çok klasik ifadelerden öteye birşey akatarmayan benzetmelerdir. Sapsarı bir ayın güneşi seyretmesi gibi. Ancak dönemin edebiyatının tesiriyle olsa gerek; ayrıntılı teşbihler neticesinde tabiat ile şairin psikoloji arasında bağ kurmak şöyle dursun, sırf yazılmış olmak için kaleme alınmış izlenimini veren şiirde de fazla bir anlam ihtiva etmemektedir. Daha çok, kasidelerde karşınıza çıkan ve 'girizgâh' olarak nitelenen bir kısım gibi durmaktadır. Terkipler bu manayı daha da zor kılmaktadır (Reftâr-ı pür-ilhâm, manzara-ı mâtemse, çehre-i nâ-kâm, medfen-i şemsi).

Aslında sanatçıların hayatın gerçeklerinden kaçarak tabiata sığınmasının temelini aslı pragmatizme dayanan ekonomi toplumu olmaya bağlayabiliriz. Hayatı sevmeyen; onu çirkin, adaletsiz ve zorba bulan her insan gibi şaire de bir sığınacak yer aramış ve tabiatta karar kılmıştır. **Sartre**, bu kaçış psikozunu çeşitli sebeplere bağlar: "İnsanoğlu giderek sebepsiz, gereksiz, ve anlamsız bir varlık haline geliyor. Geçmişsiz, desteksiz yapayalnız bir varlık..." Aslında **Sartre**'nin ifadesi **varoluşçu (egzistansiyalist)** akımın fonksiyonel bir tanımıdır. (**J.P.Sartre, Varoluşçuluk, (Çev: Asım Bezirci), Say Y.,İst. 1985, s.47**)

Mevsimlerin insan psikolojisiyle ilişkisi eskiden beri bilinen bir kavramdır. Ancak kadın şairimizde bu tabii değişim önemli vazifeleri ifâ etmektedir. Özellikle baharın gidişi sanatkarı derin üzüntülere garkeder:

"Baharın hicranı beni de yaktı...

İçimde ne nağme var, ne hıçkırık...

Ruhuma sükûnun zehiri mi aktı;

Susuyor her teli kalbimin, kırık..."

(Bülbülüm, HR, s.68)

Aslında bahar ile hicran kelimesi, dilin bildirişim fonksiyonu esas alındığında yan yana gelmez. Zira bahar insana sevinç ve mutluluk verebilir; hicran vermesi düşünülemez. Ancak dilin poetik fonksiyon kazanması dilin söz tarafını esas alır. Söz ise dilin, üslûpla yoğrulmasıdır. Bu açıdan bakıldığında şairin iki zıt kelimeyi yan yana getirerek dile poetik bir fonksiyon kazandırdığını söyleyebiliriz. Şiirin birinci mısradan sonraki kısımlarında insanı sıkan, ezen bir yapıya sahip ve **labirent mekân** olarak nitelendirilen bir ortam vardır. Sessizlik de bu hali bir derece daha artırır.

Bir başka şiirinde de:

:"

"Baktık, coşkun akıp giden dereye,

Suların her kıvrımı bir mezar,

Kuru yaprak, kuş tüyleri, yuvalar...

"Ey güzel yaz, bu yolculuk nereye?..." (Bozgun, G, s.27), diyerek mevsimlerin, özellikle de yazın, hızlı gidişine kendince sebepler arar. Bu kısmî yok oluştan şair o derece etkilenir ki, kendi neş'esine, yaşama sevincine kaynaklık eden baharı, çiçekleri, kuşları hasretle bekler. Kuş tüylerinin yuvalarda sahipsiz kalması, oraların terk edildiği.

manasına gelir. Terkediliş, beraberinde ıssızlığı ve de ölümü getirir. Her kuş sesinin bir hayat olduğunu belirtmiştik. Kuşların tekredışı de ister istemez ölümün geleceğini çağrıştırmaktadır.

"Nerede şimdi baharın
Müterennim şen sesi?
Gittiniz; bu diyarın
Hiç kalmadı neş'esi...

....

Boş yuvalar artık gam
Doludur, yok bir zair...
Ağlar, orda, her akşam,
Yalnız, hasta bir şair."

(Hicret, HR, s.7)

Şair bütün samimiyetiyle baharın, müterennim ve şen sesinin nerde olduğunu sorar. Çünkü baharın o güzel günlerinin hiç bitmemesini istemektedir. Zira baharın bitişi; soğuk, korku ve açlıktır. Özellikle de kuşların cıvıltılarının hiç susmamasını ister. Giden her kuş ve yok oluş, ona azap vermektedir. Tabiat hasta ruhunun dinlendiği, sükûna erdiği tek yerdir.

Çiçekleri, tabiatın konuşan bir başka lisânı olarak değerlendirir. Onların da muhacir kuşlar gibi zamanlı zamansız gidişleri, şairi farklı duyuşlara itmektir. Çiçeklerin ne işe yaradığını yine onlara sorar:

"Ne için oldunuz arzın üzerinde peydâ?

Şefkâti karşılamak mı yoksa

Hüznünüzle bizi teshir ederek

Bize bir ruh-ı bedîf vermek;

Yahud

Şu siyah toprağı şenletmek için mi, ne için?

Sizi halk etti Vedûd

Nesiniz siz, acaba reng-i tabiat mısınız?" (175)

Şiirin bir soru ile başlaması sonraki satırlarda cevap verilmesini gerektirir. Önce ihtimaller üzerinde durulur. Çiçekler insanları hüznlendirmek için mi, yoksa bizi sanatsal bir ruh vermek için mi vardır? Her sanatçı tabiatı ve olayları kendi perspektifinden ve kıymet verdiği yargılarından hareketle değerlendirir. Çiçekleri de şairin farklı tanımlamalarla telakkî etmesi aynı değerlendirmenin bir yansımasıdır. Ancak herşeye rağmen çiçek, doğum ve ölümü çağrıştıran; başlanılan ve ulaşılan toprağın bir süsüdür.

Bir başka tabiat manzarası olarak da karşımıza deniz çıkıyor. Deniz Türk şiiri

175) Şükûfe Nihâl, Çiçekler, Nedim, 6 Şubat 1919, s.57

için farklı ve önemli bir temâ olmuştur. Hatta Halikarnas Balıkcısı başta olmak üzere pek çok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. Deniz bazen kadın gibi değişken, bazen hırçın, bazen uysal...Ama her zaman saf, temiz ve mavi...Denizi ise inişli çıkışlı bir ruh haliyle tasvir ediyor şair:

"Büyülüyorsun deniz ruhumuzu bu gece:

Atılmak istiyoruz davetine delice...

Altın pulla işlenmiş lacivert elbisenle

Subaşı perileri gibi nazlı, güzelsin...

....

Vurgun gibi hepimiz atılırız koluna;

Sel gibi karışırız keheşânî yoluna..." (Biz ve Deniz, S, s.53)

Denizi seyretmek için özellikle gece seçilmiştir. Gece her türlü çirkinliği örter. Denizi masum, zararsız bir kisveye büründürür. Ve ruhlar denizle bir olmak için birbirıyla yarışır.

4.VATAN TEMİ:

Şükûfe Nihâl'in vatan anlayışını tarih ve mazi kavramlarıyla birlikte ele almak gerekir. Tarih ve mazi, şürde ve nesirde Türk edebiyatının, özellikle de Yeni Türk edebiyatının, kaynaklarından birisi olmuştur. Edebiyatçılarımız, bazen bir ümit bazen de bir ümitsizlik psikolojisiyle tarihe sarılmışlardır. Siyasî belirsizliğin yoğun yaşandığı bir döneme şahit olan yazar da; büyük bir ümitle Osmanlı ve özellikle de Türk tarihine sarılır. Zaten tarih şuurunun ön plana çıkması genellikle buhran dönemlerinde görülür. Büyük bir imparatorluktan millî devlete geçişin sarsıntıları edebiyatçıların hassas ruhlarında derin akisler uyandırmıştır. **Millî Mücadele**'nin mistik ruhu, aynı devirde edebiyata aksedişi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında da devam etmiştir. Şükûfe Nihâl'in eserinde vatan temini işlerken bu noktalarında göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bir geçiş devrinin insanı olan Başar, **Osmanlı'dan Tanzimat'a** ve oradan **Meşrutiyet'e**, akabinde de **Cumhuriyet'e** geçen bir hareketin bütün ayrıntılarını görmüştür. Özellikle de Meşrutiyet döneminin çocuğudur. **İstiklâl Savaşı**'nın en hareketli günlerini daha küçük yaşlardan itibaren evindeki atmosferden etkilenerek başarıyla aksettirmiştir. Özellikle asker bir babaya sahip oluşu ve de babasının millî konularda gösterdiği hassasiyet; ve de babasının şairin yetişmesindeki tesiri göz önüne alındığında şairin vatan konularındaki heyecanı daha iyi anlaşılır sanırım.

Bu mucize önünde akıllar donakalır;
Türk, çalınan malını alınca böyle alır..."

(Bizim Destanımız, ŞY, s.27)

İnsanımızın iman dolu çelik sinesi vardır. Bu kadar sağlam bir inanç da her şeyi yapmaya muktedir olacaktır. Kazanılan başarının da ötesinde şair düşmanlarımıza bir de uyarıda bulunur. Türk kaybettiğini elbette alır. Onun İslamiyetle bir olmuş millî duygularını hiç kimse köreltemez.

Değişken ruh hâlinin şairin şiirlerinin yanında siyasî fikirlerinde etkili olduğunu görmüştük. Başlangıçta belli daha çok imparatorluk düşüncesiyle ve Osmanlı çizgisinde belirginleşen tarih görüşü; zaman içinde yavaş yavaş temelini Türk milletinin oluşturduğu bir düşünce bırakır. Bir siyasî kaos döneminde ortaya çıkan farklı siyasal ideolojiler içerisinde, ki panislamizm, pantürkizm, Osmanlıcılık gibi..., Türk milleti karakterine en uygun olanı, yani millî bilincin sağlam tutulduğu rejimi seçmiştir. Bu değişim aynı zamanda yeni bir tarih anlayışının da ilk göstergeleridir. Temeli hakkaniyet ve inançla yoğrulmuş bir imparatorluktan, yeni ve sağlam Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar uzayan bir süreçte; kültür temelini mühim bir yanını bu tarih bilinci belirler. Önceleri büyük medeniyetler yaratmış; Osmanlı İmparatorluğu ile cihan hakimiyetine kavuşmuş bir toplum, bir duraklama ve arkasından da bir çöküş yaşamıştır. Yeni bir tarih bilinciyle **Oğuz** boylarına, **Alp Er Tunga**'ya sahip çıkmak; ezilmiş, unutulmuş ve hor görülmüş sözde çağdaş batı toplumuna karşı hissedilen ezikliğe karşı bir haykırıdır. Sessiz boyun büküşlere en gür cevaptır:

"Alp Er Tunga soyundan, Oğuz boylarındanız;
Gittikçe kuvvet alan, kızillaşan bir kanız;
Yan bakanlar oldu mu, yamanlardan yamanız!
Medeniyet, sanatta ilk yol alanlardanız..."

Göklere, ta göklere

Türk alını değmez yere..."

(Yoldayız, SK, s.37)

Peki şu an huzur içinde yaşıyorsak, bu halimizi kime borçluyuz? Tabii ki bu vatanın bir evladı, bu milletin bir ferdi olmayı en yüce kıymet bilen; vatani uğruna ölmeyi en büyük şeref sayan şehitlerimize. Onlar her Türk genci gibi iman dolu kalpleriyle, gözlerini bir an olsun kırpmadan milletleri uğruna ölmüşler. Üstelik de bunu "bir gül bahçesine girer gibi" aşk ve şevkle yapmışlardır. Adı belki Mehmet, belki Hasan, belki Hüseyin; ama hepsi Allah'ın şehitlik mertebesine layık gördüğü bahtiyar insanlar:

"Veda artık sana, ey yüce adsız;
Seni mâbedinde bırakıyoruz...
Belki azdır diye ay, güneş, yıldız;

Sana milyonlarla kalp yakıyoruz."

(Dumlupınar Şehitlerine, SK, s.43)

Madem ki kurtuluş milletin top yekün mücadelesiyle kazanılır. Türk milleti de zor zamanlarda birbirine sımsıkı sarılmış; yaşlısıyla genciyle, anasıyla kızıyla bu kutsal davanın içinde yer almıştır. Türk kadını dünyada eşine neder rastlanır bir fedakârlıkla bu toplu kurtuluşa üzerine düşen vazifeyi yerine getirmiştir. **Nene Hatunlar, Halide Edipler** ve isimlerini sayamadığımız nice adsız kahraman bu kutsal vazife uğruna çalışmış, gerektiğinde de gözünü kırpmadan hayatını feda etmiştir. Şiirine aldığı bütün olayları bizzat Şükûfe Nihâl'de yaşamıştır. Gizli derneklerde vatanın kurtuluşu için üstlendiği görevler ve **Fatih Mitingi'**nde halkı galeyana getiren konuşması hemen aklımıza gelen faaliyetlerindendir:

"Türk ölür mü, tarihi yaratan Türk ölür mü?

İnsanlığa ün veren ad yere gömülür mü?

....

Tarihte sönük kalır bir Kartaca kadını;

Biz, ateş harfle yazdık Türk kızının adını..."

(Bizim Destanımız, ŞY, s.4)

Yukarıda ayrıntılarıyla izah etmeye çalıştığımız yeni tarih bilincinin başka bir yönü de bu satırlara sinmiştir. 'Türk ölür mü?' diye sorması, aynı sindirilmiş fikrin yansımasıdır. Tarihi yaratan Türk ölmez. Dünyada ilk yazılı metne sahip, mazisi kahramanlıklarla dolu, Balkanlardan Çin Seddi'ne kadar uzanan; aynı ruh, aynı inanç ve aynı kültürün birer parçası olan Türk, ölmez.

Ve mücadelenin doğal neticesi: Zafer. Uğruna şehitler verdiğimiz vatanımız ne zamana kadar bizimdir? Cevabı Şükûfe Nihâl'in kendisinden alalım:

"Öz yurduma kancıkça el atan yağı kimdir?

Tanık olsun Gök Tanrı, tanık olsun kara yer,

Tek can kalana kadar bu topraklar bizimdir."

(Ayşe Kız Sen Hoşçakal, ŞY, s.20)

Şiirde geçen '**yağı, Gök Tanrı**' gibi kelimeler biraz önce aktarmaya çalıştığımız yeni tarih oluşumunun kavramlarıdır. Latin ve Yunan kültürlerini esas alarak oluşturulan Batı toplumuna karşı; benzer bir kaynaktan hareket eden Türk toplumunun diyetidir. Ve bu inanç vatanımızda tek can kalıncaya kadar devam edecektir.

Millet ve **vatan** fenomenlerinin çeşitli sembollerle desteklendiği muhakkaktır. Göklerde hür olarak dalgalanan bayrak da bunlardan biridir. Hele rengini şehit kanından almış; gökte, yükseklerde her gece doğan hilâlini kan rengine müsavî kılmış Türk bayrağı bizim için daha da kutsaldır. Onun hür dalgalanışı özgürlüğümüzün bir garantisidir. Bağımsızlığı olmayan millet için bayrak hiç bir anlam ifade etmez. Alelâde bir bez parçasıdır.

"Yeşillikler üzerinde,
 Hilâlinle mağrur, zinde
 Kanat geren bir nur musun?
 Sen böyle hür uçuyorken
 Vatanın ruhu uyusun,
 Gölgen altında dinlensin...
 Ona bu dem huzur veren,
 Güzel bayrak, ancak sensin!..." (Bayrağıma, HR, s.36)

Şiirde anahtar niteliğinde olan ve çözümünden genel hükümler çıkarabileceğimiz kelimeler var. Yeşil, hilâl, nur... gibi. Öncelikle belirtmemiz gereken nokta 'hilâl' kelimesinin ebced hesabında **Allah** (C.C) kelimesine eşit olması. Üstelik bunun mistik bir renk olan ve insanı tasavvufi duygulanmalara iten 'yeşil' kelimesiyle nitelenmesi, şiire yeni anlamlar kazandırıyor. Allah'ın bizim milletimizi nuru ile muhafaza ettiği gibi düşünceleri beynimizde çağrıştırıyor. Fizikötesi çağrışımların bayrak sembolü ile de desteklendiği muhakkak.

5. İ N A N Ç P R O B L E M İ :

Dinin bir problem olarak algılanması ve sorgulanmaya başlanması; yine dünyada meydana gelen sosyal ve siyasal değişimlerle izah edilebilir. Taklîdî imandan tahkikî imana doğru meyleden bu geçiş süreci; yeni bir toplum ve yeni değerlerle de güç kazanır. **Pozitivizm** gibi temeli tahlile ve insan beyninin gücüne dayanan felsefi akımlar da, Türk aydınının o zamana kadar tartışılmayan bazı değerleri sorgulamasına yol açmıştır. **Şinasi** ile başlayan bu huzursuzluk, **Ziya Paşa** ile büyümüş, **Hâmid**'le şahlanmış ve **Fikret**'le meyvesini vermiştir. Hatta nihâi sonucuna ilk Türk naturalisti **Beşir Fuad**'ın intiharıyla ulaşmıştır. Türk Edebiyatı'nda hemen her sanatçı varlık ve din problemi üzerine durmuştur. Kimi gerçek manada tahkikî bir iman kazanmış, kimi ise neticeyi bunalımda ya da intiharda bulmuştur. Şimdi Şükûfe Nihâl Başar'da dinî gelişime, eserlerinden hareketle bir göz atalım.

İman açısından genelde bir ikilem yaşamıştır şair. Başlangıçta sorduğu: Ben kimim?, Niçin dünyaya geldim?, Amacım nedir? gibi suallere kendince cevaplar bulmaya çalışmıştır. İnsanın yapısını tahlil ederken, onun değişmez taraflarını göstermeye çalışmıştır. Öncelikle problemi çözecek olanı, insanı, çözmek gerekir. İnsan kimdir? Nasıl doğmuştur:

"Değişmez toprağa ait ne varsa...
 Birdir altın, yosun, yakut kara taş...
 Yükselen düşecek arşa da varsa;
 Çamurdan çıkan şey, çamura yoldaş..."

(Ders, S. s.62)

İnsan âlemde beynini kullanan tek varlık olarak yaratılmıştır. Hem de topraktan. Madem ki doğduğumuz ve döneceğimiz yer birdir; o halde ne kadar yükselirsek yüксеlelim sonunda öleceğiz. Biraz **pesimist** ve kadercı gibi görünen ruh hali aslında şairi kesinlikle **epiküryen** bir mecraya yönlendirmemiştir. O sadece ısrabını çektiği ve sorguladığı problemlere cevap aramaktadır. İnsanın çıkış problemini de böylece çözüme bağlar. Bütün canlıların en akıllısı olarak yaratılan insan; hamurunun toprak olması nedeniyle bütün maddî ve manevî dengesizliklere rağmen eninde sonunda toptakla bir olacaktır. Ya sonra?... Sonrasında kendisini küçük yaşlardan itibaren korkutan ve şuuraltında yer eden bazı olaylar. Psikologlar bir insanın karakterinin büyük bir kısmının küçük yaşlarda, takriben 5-7 yaşlarında, belirginleştiğini söylemektedirler. Bu açıdan bakılınca şair üzerinde bu izlenimlerin ne derece kalıcı olduğu daha iyi anlaşılır sanırım:

"İnandım artık İlâha! Hocam: 'Bizi yoktan
Yarattı; kendisi mevcûd idi ezelde dahi.'
Diyordu. Lâkin ona aklım ermemiştir; yalan!
Yalan diye biliyordum bu fikri pek vâhi..."

(Tefelsûf, YvG, s.23)

İnandım diye başlayan şiir sonraki satırlarda benimsemeden, başkalarının isteğiyle gibi bir mana taşıyor. Hocanın Allah (C.C)'ı mistik ve ilmî hikmetlerle anlatması yerine; basit ifadeler kullanarak ve tahlile tutmadan nakletmesi ister istemez şairi şüpheye düşürmüştür.

Yaradanını aradığı satırlarda; kendini tam bir boşlukta hissederek. Başiboş ve ruhsuz tavır hayatta karşısına çıkan sıkıntılarla, cefâlarla bir kat daha artar. İsyana zaten meyilli olan insan ruhu bu fırsatı kaçırmaz ve neticede şairin dinî bağlılığı sarsılır. Onun ruhunu muhalif hale getirir. Zira hayat; kendine acımasız davranmakta, onu yaşamaktan bıktırmaktadır:

"Ruhum yükseldi göğe ruhunu bulmak için;
Ma'budum, sen nerdesin? Gökler karanlık...ne için?
Kalbime koyduğun nur sönüyor günden güne;
Yaşıyorken her günü acı duyarım düne!..

....

Kalbime koyduğun nur sönüyor günden güne!.."

(Fütûr Dakikaları, HR, s.55)

Ruhun göğe yükselmesi aslında eski Türk inancı olan Şamanizmden kalma bir izdir. Ancak bunun yanında dua ederken bile ellerimizi göğe kaldırmamız aslında lâ-mekân olan Allah'ın yüceliğiyle göğün yüksek ve kuşatıcı oluşu arasında kurulan bir insicamdır. Onun kuşatıcı rahmetinin yok oluşu, göğün karanlık oluşuyla eş değerdir.

İnsanı inançsızlığın buhranına iten bir diğer neden de zamanın engelenemeyen akışıdır. Yaşlanma karşısında çaresiz kalan şairin gittikçe ölüme yaklaştığını hissetmesi, ruhunda var olan varlık probleminin daha da acı bir yara haline gelmesine yol açar:

"Şimdi her fâni gibi, alnımızda çizgiler;
Son yılları sayarız ürkerek birer birer...
Ebediyet yolundan ilâhlar kovdu bizi;
Orfe gibi kaybettik göklerde izimizi..."

(Yazık Oldu, SK, s.15)

Daha çok Yunan Mitolojisi'nden faydalanarak anlattığı ve kendisini Orfe gibi gökte izini kaybeden birisine benzettiği bu mısralar başı boş ve amaçsız bir trajedinin, geriliminin zirve noktasıdır. Allah'ı aramaktan vazgeçen ruh, yavaş yavaş ateizme doğru kayar. Ayrıca halk şiirindeki **Şathiyye**'leri (Ebediyet yolundan ilâhlar kovdu bizi...) andırır anlatımlarda buhranın bir başka boyutudur.

Sorgulamalar, arayışlar sanatçıyı pek çok edebiyatçı gibi inanmaya ve iman etmeye sevkeder. İnançsızlık buhranına düşmekten kurtulup mutlak hakikâte bağlanır Hatta bazı şiirlerinde mistik, **Vahdet-i.Vücûd**'a inanmış bir ruh haliyle bazı **tasavvufî** çağrışımlar taşıyan terimleri kullanmaya dahi başlar:

"Huhu...Huhu...Huhuhu..."
Göklerin ruhu: 'Huhu...'
Dem çekiyor havada...

'Huhu...' Bu, bir musîki;
Gönül alemindeki
Sırta benzer rüyada..."

(Hu...Hu..., SK, s.9)

Tasavvuf en basit, tarifiyle; insanın kendini **Mutlak Hakikât**'in rahmetinde eritmesidir. Onun varlığıyla bir olup **Hallâc-ı Mansûr** gibi Allah aşkıyla dolarak, '–Enê Hâk!..' (Ben Allah'ım) diyebilmektir. Şairin her tarafta O'nun varlığını duyması, O'nun rahmetini görmesi genel anlamda Vahdet-i.Vücûd anlayışının ta kendisidir. Bütün kâinat onun rahmetiyle doludur. Tabiatıta herşey O'nu zikreder. Hu sesleri de bu zikrin göklere ulaşan niyazlarıdır. Allah '**Heme Ost**' değil, '**Heme Ezost**'tur. Yani herşey O değil, herşey O'ndandır. Bu yönüyle de islam tasavvufu panteizmden ayrılır. Zira panteistler dünyayı, dünyadaki varlıkları Allah'ın bir parçası olarak telakkî ederler.

İman mücadelesi içerisinde çile çekenlere derviş ismini veiriyoruz. **Dervişlik misyonu** aynı zamanda dünyadan kendini tecrid eden bir ruh hâli ile; faniliğini, mistik bir düşünceyle hemhâl edebilen bir tavrıdır. Kısaca, '**Bir lokma ve bir hırka**' felsefesi.

"Sana mecnûn dediler,

Mukaddestir gözümde
 Cinnet, o gündenberi...
 Gel, bağlan saçlarıma
 Mağrur akıllılara.
 Terkedelim bu yeri...
 Yetişiriz biz bize.
 Bir lokma ve bir hırka,
 İki mecnûn serseri..."

(Mermer Kapı, YG, s.67)

Mecnûn'un aşk yolunda çektiği ıstarabı insanlar da çekmektedir. Klasik Türk şiirimize ait bazı mazmûnların kullanılması mısralarda aşk felsefesini daha iyi yoğurmaktadır. Sevgilinin saçlarına bağlanmak mazmûnu da öyledir. Sevgilinin saçını bağlanmak onunla bir olmak manasındadır. Ancak kelimelerin çağrışımının ferdî ifadeden ziyade tasavvufî bir anlam taşıdığı da muhakkaktır. O'na bağlanan ve O'nunla bir olan insan; **Yunus Emre**'nin 'Bir ben vardır benden içeri.' şeklinde özetlediği kendini aşmak çabası içine girer. Bu taşkın ruh hali **Fenafillah**'a ulaşmak için atılan ilk adımdır. Zaman içinde kendini eritecek bir olan derviş için artık dünya hayatı 'bir lokma ve bir hırka' dan öteye bir mana taşımaz.

6. Ö L Ü M :

Ölüm hadisesi insanla beraber vardır. İnsan dünyada varolduğunda beri de aynı acıyı tatmaktadır. Ve onulmaz yokoluşu anlamlandırmaya çalışmıştır. Edebiyatçılar ölüm karşısında farklı tepkiler göstermişlerdir.

Peki insanın ölüm denilen hadise karşısında aczinden ve tevekkülünden başka yapacağı var mıdır? İnsanı hayvandan ayıran bir özellikte bu esnada belirir. İnsan hayatı ve ölümü kavrayış, kabul açısından hayvan farklıdır. Dinler, bilhassa bizim dinimiz olan İslamiyet, her şeyiyle bir çile hayatı olarak tasavvur edilen yaşamı ve bir değişmez olan ölümü kabulde, huzur verici öğütler vermektedir. **Egzistansiyalistlerin** temelde ortaya koyduğu 'Tanrının insanı yarattığı ve dünyaya attığı.' ibaresi; yirminci yüzyıl pozitivist toplumu için ölümün sorgulanmasına yeni bir boyut katmıştır. İşleyiş bakımından sosyal bir vak'a olan edebiyatta ise ölümün sorgulanması çok eski tarihlere dayanır. Ancak bizim Yeni Türk edebiyatı olarak nitelendirdiğimiz dönemde ölüm temâsı üzerine farklı duyumlar iletilmiştir. **Şinasi** ve **Ziya Paşa**'nın akıldan yola çıkarak ölüm hadisesini çözmesinin yanında, hayatını kendi eliyle noktalamış şair ve yazarlarımız da vardır: **Sadullah Paşa**, **Beşir Fuad**...Sonra ölüm karşısında oturup kalmış iki şair: **Abdülhâk Hâmid** ve **Cahit Sıtkı Tarancı**.

Ölümünden yola çıkıp ateizme sapanların yanında kendisini Mutlak Yaratıcı'nın takdir-i İlâhisine bırakanlar da olmuştur. Neticede dünyada varolan bütün fânî varlıklar ölümü tadacaktır. Ölüm sadece ebedî aleme bir geçiştir. Dünya ise gerçek saadet için bir imtihan yeridir. Yüce Peygamberimiz, bu iki zıt kavramı bir hâdis-i şeriflerinde ne güzel anlamlandırıyor: 'Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışın.' Daha fazla söze hacet var mı?

Şükûfe Nihâl ilk şiirlerinde daha ziyade ölüme karşı ürkek ve sorgulayıcıdır. Şair her üzücü olayın arkasından ya da zamanın geçip vücudunun toprağa meyletmesinden dolayı ölümü arzular bir hale gelmektedir. Bu istek, bazen hallisülasyonlara meydan verecek nevrotik durumlara varıncaya kadar ilerlemektedir. İçindeki benin dışı yansıyan taraflandır, bu haykırışlar:

"Uluyor ölüm sesi
Geliyor sinsi sinsi!..
Bir canavar pençesi
Bak kalbimi yoluyor..." (176)

Ölümü, onu gelip alacak bir canavar gibi görüyor. Kalp, bilindiği gibi hayatla aramızdaki tek organik bağıdır. Uluyarak gelen ölümün sesi insanın yaşlanmasıdır. Hayattan eksilen her yıl bu vahşi sesin derecesini biraz daha arttırmakta; ölümün çok uzakta olmadığı mesajını vermektedir.

Etrafında gördüğü ve ölümle alâkalı görünen her olay şair için yok oluşa doğru giden bir sürecin başlangıcıdır. Sonbahar mevsimi de tabiatın bir nevî ölümüdür. Nasıl ki her ölüm bir dirilişe vesileyse, sonbaharın gelişi de ilkbaharın yakın oluşuna delildir. İnsan içinde aynıdır. Ancak şaire göre sonbaharda doğa da meydana gelen her değişim ölümle ilgili mesajlar içermektedir. Yağmur, rüzgâr, yaprakların dökülmesi, toprağın kuruması hep aynı duyguyu hatırlatan olaylardır:

"Kargalar akın akın,
Bırakıp gitme sakın...
Yapraklar dökülüyor,
Belli, ölümüm yakın..."

(Aşık Saziile, S, s.27)

• Zamanla kalıplaşmış ve âdeta temsil ettiği kavram bir olmuş semboller vardır. Bir hayvan olarak karga da benzer sembollerden biridir. İzbeliği, ölümü, yok oluşu hatırlatan karga; kötü ses ve matem rengi siyahla da güçlü bir semboldür. Kargaların akın akın gelmesi bu korkunun derecesini daha da artırır. Fizikî olarak geniş olmalarına rağmen insanı

sıkan, ezen bir yapıya sahip mekânlara labirent mekân diyoruz. Şair yukarıdaki mısralarda da kendini böyle bir ortama yerleştirir. Yaprakların döküldüğü ve ölümün her an yaklaştığı bir ruh haliyle kendisini etrafından daha da soyutlar.

Ölümü bu derece yakın hissetmesi hayattan ve yaşamaktan bıkmaları neticesini doğurmuştur. Kaderine razı olup ölümü bekelemenin daha iyi olacağı fikri benliğini kaplar. Yaşamaktan o derece bıkar ki, artık normal bir insan gibi sessizce ölmeyi düşler: Uyumayla başlayan ve yavaş yavaş ölüme doğru kayan bir gelişim. Zaten uyumak bir ölüm provası değil midir?

"Uyumak istiyorum,
Başucumda nağmeler,
Bir yay çeksin, inlesin
Derdimi birer birer...
Ve ben sessiz, sitemsiz,
Gözlerim bile nemsiz
Dönerken bir hayâl;
Kimseler yolunmasın,
Diyecek bulunmasın:

'Yazık oldu Nihâl'e."

(Mermer Kapı, YG, s.93)

Her gün en az yedi sekiz saat ölüyoruz. Belki kalbimiz durmuyor ama ruhumuz, bedenimiz derin bir sessizliğe gömülüyor. Bunun farkında sanatçı, uyumak isteğinin arkasından ölümü daha şefkâtlı bir halde karşılayacağını farkında. Sessiz, kimsesiz, bir tüy gibi yavaşça bir yoculuk. Arkasından ağlamanın, göz yaşlarının olmadığı bir muammaya gömülüş...Ne büyük tesadüftür ki Şükûfe Nihâl şiirinde aktardığı ve arzuladığı şekilde hayata gözlerini yummuştur. Önce bünyesinde başgösteren rahatsızlıklar, arkasından huzurevinde sıkıntılarla boğuştuğu yıllar ve hak etmediği bir şekilde ölüm. Aslına bakarsanız edebiyatımızda hangi sanatçı rahat döşeginde ölmüştür?...

Kimsesizlik bütün insanlar gibi ona da ölümü hatırlatmaktadır. Ancak dertsiz ve sevensiz yaşamının acıyı bir kat daha artırır. Arayanın soranın bulunmaması bu kahredici ruh halini daha umutsuz bir hale sokar. Zaten kendi içinde psikolojik problemleriyle boğuşan bir insanın bir de yalnız kalmak durumunda oluşu; hislerini, fikirlerini başkaları ile, eserleri hariç, paylaşamaması ruhî dengesini alt üst eder:

"Ne evim, ne ocağım,
Kimsesiz solacağım;
Farkında olmadılar,
Sel gibi geçti çağım..."

Ölürsem bir başıma
 Matemimi taşıma;
 Yeter, bir beyit yazsan
 Kırık mezar taşıma..."

(Aşık Saziile, S, s.28)

Halk edebiyatına ve aşıklık geleneğine uygun ifadeler mısralarda karşımıza çıkıyor. Yukarıdan beri söylenen yalnızlık duygusu ile arasında varolan bağ farklı anlatımlarla tekrar karşımıza çıkıyor. **Ev** ve **ocak** kelimesi aile geleneğinin sağlam tutulduğu toplumumuzda hayatiyetin anlamıyla bir tutulmuştur. Baştan beri yalnız kalmayı isteyen sanatçı artık bir çırpıda geçen hayatının kıymetini anlar. Kırık bir mezar taşının olması, bizde öksüzlüğü ve yalnızlığı çağrıştırmaktadır.

Bütün olumsuz şartlara rağmen ölüme karşı Allah'a tevekkül etmesi, dünyada az da olsa hatırlanmak istemesi tek dileğidir. Bunu da şu güzel mısralarla ifadelendirir:

"Bir kanat çırpışı titrer başımda...
 Bence, hayat gibi ölüm de güzel.
 Bir kuş cıvıldarsa mezar taşımda!..."

(Ölüm de Güzel, SK, s.11)

Ruhundaki fırtınalar bitmiştir artık. Hayat ile ölüm arasında devam eden kavga, aynı zamanda dünyanın dengesi için de şarttır. Şairin bunu anlamış olduğunu, hayatın ve ölüm gibi güzel olduğunu kavraması büyük merhaledir. Poetikasında ayrı bir yere sahip olan kuşların mezarında ötmesi ise son dileğidir.

7. Z A M A N K A V R A M I:

Zaman kavramı aslında ölüm temâsı ile birlikte ele alınabilir. Çünkü zaman ve ölüm birbirinin sebebi ve neticesidir. Zaman problemine **kozmik** bir çerçeveden baktığımızda, şairin değerlendirmelerini daha çok allegorik bir tarzda karşımıza çıkmaktadır. Aslında zaman anlaşılmaz bir kavramdır. Zamanı oluşturan fikrin ne olduğu üzerine bilim adamları kafa yormuştur. Zaman asıl olarak bir değişimdir. O halde değişimin göstergesi nedir? Değişim, çoğu zaman çeşitli varlıklarda kendini belli eder. Değişim de yaşlanmayı beraberinde getirir.

Zamanla tabiatın değişimi arasında önceki satırlarda anlattığımız fikirlere paralel olarak kurulan organik bağ, şu mısralarla izah edilmeye çalışılır:

"Ağlarım yana yana,
 Gelmeyecek bahara,
 Dönmeyecek o yara!..."

(Mermer Kapı, YG, s.57)

Aslında şairi üzüntüye sevkeden zamanın geçmesinden ziyade, hayatın acımasızlığıdır. Hayatta ıstırap çeken insan zamandan şikayetçi olduğu gibi; mutlu olanlarda o saadet anlarının geçmesini hiç istemez.

İnsan da zaman kavramı açısından değerlendirildiğinde, onun dünyada sadece bir esir hüviyetinde olduğunu söyleyebiliriz:

"Anlamıştık çok erken
(felsefe-i hayatı);
Şu hükmü verdi, birden;
Hayat katı, çok katı!..

Aynı taşa çarpılmış,
Kaç baş vardı hayatta?
Mezarı tek yapılmış
Esiriz kâinata!.."

(Hicran Ne Kelimedir?, HR, s.25)

Hayatın felsefesi bize şunları söylüyor: Hayat acımasız ve katıdır. Özellikle hayatın katı oluşunu küçük yaşlarda farketmemiz bizi yaşamaktan soğutmuştur. Varoluşçu felsefenin ısrarla savunduğu insanın dünyaya atıldığı fikri, bu tezi ispatlar niteliktedir. Edebiyata bedbin anlayışı getiren bu sanatçılar, Türk edebiyatında II.Yeni olarak isimlendirilen ve **Ece Ayhan**, **Ceyhan Atıf Kansu**, **Melih Cevdet Anday** gibi şahsiyetlerin estetiğinde tesirli olmuştur. Hayata kötümser bakan varoluşçuluğun farklı tanımları vardır; Meselâ Hamlim'e göre 'bunaltı', Maunier'e göre 'umutsuzluk', Weile'ye göre 'bunalım', Lukacs'a göre 'idealizm', Marcel'e göre ise 'özgürlük' tür. Varoluşçuluğun fonksiyonel bir tanımını yapan **Ridter** ise yukarıdaki farklı ibareleri toparlayarak şöyle der: "Köklerinden kopmuş, temelini yitirmiş, geçmişe; tarihe güvenini kaybetmiş, toplumda yabancılaşmış, huzursuz insanın varlığını dile getiren bir felsefedir." Ancak hemen belirtelim Şükûfe Nihâl genellikle kozmik ve pesimist temâlarda bu yanını gösterir. Yoksa onun bütün şiirlerine varoluşçuluk hakimdir şeklinde bir yargı hatalı bir değerlendirme olur.

Tabiatın kuruması ve zamanla ölmesi şairin ruhundaki zaman kavramını trajik bir duruma sokar. Dökülen yapraklar, sallanan dallar onun için sadece bir üzüntü kaynağıdır:

"Bir yaprak uçu gene;
Solgun kuru bir yaprak...

....

Dallar kopan çığlıkla damla damla eriyor;
Bir parça güneş diye gönlümüz can veriyor;
Vahşi bir ses diyor ki:

Bahar artık bir masal..."

(Dallar; S. 19)

Uçan solgun bir yaprak, arkasından değişim ve akabinde ölüm. Aynı sıkıntı içinde yumak olmuş gidiş gelişler. Ağacın kişileştirilmesi onun kolları koparken çılgık atmasını açıklar. Tekrar dirilmeye ve tekrar canlanmaya ulaşmak için gereken birazcık güneş ışığıdır. Işık hem kötü ruh halini ortadan kaldıracak hem de ağacı ve baharı diriltecektir. Ama vahşi bir ses ki, sonbaharın sesi olması muhtemel, baharın artık bir masal olduğunu, asla gelemeyeceğini fısıldar.

Canlı, sevinçli ve insanın kıpır kıpır olduğu gençlik de hayattaki herşey gibi geçicidir. Her ilkbaharın bir kışı; her güzelliğin bir sonu vardır:

"Sen, ey bahar, ey gençlik,
Bana ilk, son hediyen ruhumu didik didik
Parçalayan dikenler, bereleyen taşlardı.
Güneşi esirgedin, çeçeği esirgedin." (Sen de Geç, S, s.48)

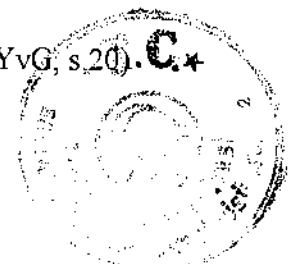
İnsan hayatı ile mevsimler arasında tabii birr insicamın varolduğunu söylemiştik. İnsanın hayatı mevsimlere ayrılrsa bahar mevsimi de fonksiyonel olarak gençliğe tekabül edecektir. Kanın vücutta deli gibi dolaştığı, geleceğin ve yaşamın idrâk edildiği önemli bir yol dönemeçtir gençlik. Peki şair gençliği böyle mi yaşamıştır? Mısralarda bunun tam tersi var. Gençlik, onun kalbini parçalayan, ruhunu delik deşik eden bir zaman dilimidir. Hele canlılığın sembolleri olan güneş ve çiçeğin olmaması bedbin ruh halini kötümleştirir.

Şu da unutulmamalıdır ki, şiirin ham maddesi duygudur. Ancak şiirde ifade bulan duygunun şahsî olmaması, estetik veya objektif duyguya dönüştürülmesi şarttır. Duygunun objektif veya evrensel olabilmesi ise şairin kendi şahsiyetinden kaçabilmesine ve dimağını bütün bir medeniyetin değerlerini ifade eden kolektif bir şuura, yani geleneğe teslim etmesine bağlıdır. Bu meanda poetikasını lirizm ve samimîlik temeline dayandıran şairin kolektif şuurla eserlerini kaleme aldığı şüphe götürür. İşte büyük sanatçı da izah etmeye çalıştığımız şuuru yakalama başarısını elde etmiş olandır.

Tabiatın yaşlanmasıyla kendi ruhî yapısı arasında bir bağ kuran şair bir başka şiirinde bir derece daha ifadesini güçlendirerek kendi psikolojisini, kaderini tabiattaki varlıklarla aynileştirir. Şükûfe Nihâl'in ilk şiirlerinden olmasına rağmen ifade düzgünlüğü ve üslûp açısından oldukça başarılı olan eserinde şair duygularını şöyle aktarıyor:

"Seneler geçti, ben de bir gün âh,
Sarışın ay, senin gibi soldum;
İlkbahar(ım)da bak harâb oldum.
İki hemşire-i hazânız biz;
Her gece birleşirse dertlerimiz
Gömülür mü melâl-i ömr-i siyah?"

(Sevgili Kamere, YvG, s.20). C★

Şükûfe Nihâl, yetmiş yedi yaşında hayata gözlerini yumdu. Uzun sayılabilecek bir ömre rağmen her insan gibi istediklerini yapamamıştır. Çalışmamızın sonunda yer alan va sanatçı tarafından dostu Halide Nusret Zorlutuna'ya gönderdiği mektuplarda hâlâ birşeyler yapmak niyetinde olduğunu söylemektedir. Üstelik hayatının son on yılını huzurevinde ve arzu etmediği bir ortamda geçirmesine rağmen. Ama yaşamaktan bıkmamıştır:

"Ne bir lokma ekmeğe, ne gönül rahatça

Ermedin...

Önümüze serdiğin

Güllükten

Bir yeşil yaprak bile

Dermedin!..."

(Kontrbas Çalan San'atkâra, ŞY, s.53)

Dünya şiirinde gül öncelikle kadın güzelliğini ve tenâsübünü, sonra da baharı temsil eder; gül diriliktir, devamlılığı sağlayan canlılıktır. Mısralarda ikinci manada kullanılma ihtimali yükectir. İnsan hayatta yine isdediği gibi nasiplenememiştir (Ekmek kelimesinin bereket çağrışımı akla gelmekte.). Israrla şu fikir belirtilir: Biz hayatımızdan yeterince yararlanamadan ve de beklentilerimize cevap bulamadan ölüp gidiyoruz.

8. YALNIZLIK TEMİ:

"Ölümden söz açmasın, söyleyin kuşlar ona;

Bilir nasıl yalnızdır Nihâl, kalamaz sona." (177)

Hayatı boyunca kader birliği ettiği dostlarından biri olan **Halide Nusret**'in hastalanması üzerine yazdığı şiirinde Şükûfe Nihâl'in yalnız dünyasının en lirik ifadelerinden birine rastlıyoruz. Evet yalnızdır Şükûfe Nihâl. Bütün güzelliğine, entelektüel kimliğine, sosyal hareketliliğine ve de duyarlılığına rağmen yalnızdır. Mutsuz evliliklerinin yanında, hayatında bir defa seven ve pek çok şaire ilham kaynağı olmasına rağmen yalnızdır. Hele hayatının son on yılında... Birkaç dostunun vefâli ziyaretlerinden başka huzurevinde onu teskin edecek kimseyi bulamaz.

Sanat aslında kendi dışında hiçbir disipline hizmet etmez. Sanat eseri toplumun sosyal gerçeklerini ve ideal edindiği değerleri didaktik olmaksızın sanat sahibinin perspektifinden sunar. Yani sanat eseri, hem bağımlı hem bağımsızdır. Ferdileştikçe sosyallikten uzaklaşır.

177) Şükûfe Nihâl, Halide Nusret Hasta, Kadın Gazetesi, 22 Eylül 1947, s.6

"Bir yudum bâde, dedim;

Şişelerim boşalmış,

Ruhumu avutacak

Ne eş, ne de dost kalmış!.." (Yolculuk Hangi Çöle, YG, s.11)

Yalnızlık duygusu ne kadar ferdi ise, o kadar da içtimaidir. Toplumda kendi ruhuyla ortak bir yön bulumayan insan ister istemez topluma küser, kendi kabuğuna çekilir ya da fildişi kuleden, yüksek perden kendince mırıldanır.

Çare bulunmaz bir hastalıktır yalnızlık. İnsan da toplumsal bir varlık olmasına rağmen bu deritten kurtulamaz. Üzüntüler, sıkıntılar insanın yalnızlığını bir kat daha artırır. İşte o zaman insan yalnızlığını paylaşacak bir dost arar:

"Yalnızız; ruhumuzda ebedî bir gece var;

Milyonlarla insanın kalbi çarpan bu yerde,

Bir deva bulunmadı yalnızlık denen derde...

Bekleyen sesimize ses vermedi ufuklar..." (Yalnızız, S, s.24)

Sonsuz gece ne demektir? Sonsuz bir karanlık, sonsuz bir sessizlik ve sonsuz bir ölüm. Mısralarda zaten bu anahtar kelimelerle anlatılmak istenen temâ belirginleşiyor. Dünyanın varoluşundan bu yana yalnızlık denen derde çare olacak bir deva bulunamadı. Yalnızlık duygusunun kahredici etkisi şairi o derece çarpar ki; giderek daha kapanık bir duruma gelir. Sosyal bir varlık olan insanın yalnız yaşaması düşünülemez. Ama insanlar sizi anlamazsa, sizin kalemin ucuyla yüreğinizden akıttığınız kızıl feryatlara kulak vermezse; işte o zaman yalnızlık kaçınılmaz olur. Ses vermeyen insanların yerine insan kendi kendine konuşur ve zamanla metapsişik bozukluklara gider.

Şükûfe Nihâl'de bazen yalnızlık kavramı '**mermer**' kelimesi ile sembolleşir. **Yerden Göğe** isimli şiir kitabın kırkbeşinci ve yüzellidördüncü sayfaları arasını kapsayan bu uzun kısmın adı **Mermer Kapı**'dır ve şairin otobiyografik anlatımı gibidir. Sanatsal duyuş ve estetik kaygılarının yaşanmadığı duru ve samimi anlatımların şiirleşmiş şekli gibidir. Otobiyografik bir mahiyet taşıması şairin doğumundan başlayarak pek çok konuda, metafizik, sosyal, dinî..., sağlam ifadeler kullanmasına yol açmıştır. Bu satırlar âdeta 'Niçin ve neden söyledim?' e cevaptır.

:' 'Mermer Kapı' ismiyle adlandırılan bu kısım şairin acılarının üzüntülerinin, yıkılışlarının da manzumlaşmış kalıplarıdır. Onun hayatını irdelerken gözden kaçırılmaması gereken kaynaklardır:

"Mermer bir saray dünya..

Toprak mermer, su mermer,

Mermerdendir denizler,

Mermerdendir ovalar...

....
 Öyle ıssız ki dünya,
 Sahici mermer kadar;
 Mermerden bir rüyaya
 Daldı bu yıl insanlar..."

(Mermer Dünya, G, s.76)

Evet mermer bir saraydır dünya. Onda hem sarayın bütün şaşaası hem de mermerin bütün soğukluğu vardır. Dünya insanı bazen sınırsız bir edâyla sarar. Bazen de olanca sıkıcılığıyla insanı ezer. Dünyayı bir mermer gibi görmesi onun çağrışımları ile doğrudan alâkalıdır. İnsana sonsuzluk ve genişlik hissi veren denizler ve ovalar dahi mermerdendir. Aslında şairin kendisi bir bunalımdadır. Ruhunun umutsuz hali etrafındaki herşeyi etkiler. Kendini dar bir mekâna hapsedip yaşama karşı bağlantısını koparır.

Peki zayıf ve küçük insanlara mı mahsustur yalnızlık? Tabi ki hayır...**Mevlânâ** bile **Şems-i Tebrizî**'nin yokluğuna dayanamamış ve onun olamayışının üzüntüsüyle kahrolmuştur:

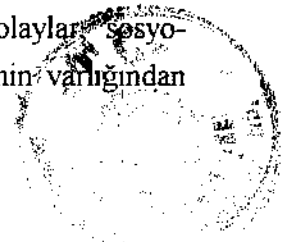
"Mevlânâ da zûlmette kalmıştı, Şems gidince..
 Ben de öyle harâbım, deliyim, divâneyim;
 Kubbesinde baykuşlar çığırışan virâneyim!..."

(Mermer Kapı, YG, s.75)

Mevlânâ için Şems bir ışıktır. İçinde her parlayan, parlaklığını hiç kaybetmeyen bir ışık. Allah aşkıyla yanan gönlüne bir sudur Şems. O büyük mutasavvıf dahi Şems gidince ziyâsını kaybeder. Onun yokluğuyla harâb olur. Bu derece büyük bir Allah dostunun yalnızlık karşısında direncini kaybetmesi; normal insanlar için olayı tabîi kılmaktadır. Sevdiğinden mahrum bir gönül de ancak bir virâneye döner. Yalnız kalplerin tek bekleyeni de baykuşlardır.

9. Ş Ü P H E V E K O R K U :

Şüphe, korku ve ölüm... Birbiriyle içiçe üç temâ. Korkuyla başlayan şüphe; ya da şüpheyile başlayan korku. İnsanlığın ilk yıllarından beri korku var olsa gerek. Hep korkacak birşeyler bulmuş Ademoğlu. Önceleri bir türlü anlam veremediği tabiat hadiselerinde, kendisine zarar veren hayvanlardan korkmuş. Arkasından varlığını ispatlayamadığı doğüstü güçlerden korkmuş. Teknolojiyle birlikte korkular da değişmiş. Artık parasızlıktan, yalnızlıktan, yoksulluktan daha da ilginç insanlardan korkmaya başlamış. Korkmanın psikolojik sebebi ne olabilir? Küçük yaşlarda bilinç altımızda yer eden olaylar sosyo-psikolojik bunalımlar ve daha neler neler... Şu an dünyada yüze yakın fobinin varlığından

bahsediliyor. Korkunun terbiyeli halde kalması, yani fobi olarak, insana pek zarar vermez. Ancak bu olayın bazı psikolojik ve metapsişik rahatsızlıklara yol açması zaman içinde uyumsuz bir şahsın ortaya çıkmasını sağlar. **Charles Richet**'e göre metapsişik durum; ferdi ruhun, şuurlu veya şuurlu faaliyet, başka ruhlarla veya maddeyle münasebeti gözönünde tutularak bazı anormal kuvvetlerin etüdüdür. Paranoia da bir diğer rahatsızlık olarak ortaya çıkabilir. Şimdi Şükûfe Nihâl'in şiirinde şüphe ve korku temlerini irdelemeye çalışalım.

Şair çoğu şiirinde konunun başında açıklamaya çalıştığımız üç temâyı genelde birlikte kullanır. Aslında böyle mevzuları kesin çizgilerle ayırıp sınıflandıramayız; zira bu üç unsurun birleşiminden asıl unsur olan insan psikolojisinin psişik tarafları ortaya çıkmaktadır, bu farklı üç hal psikolojik bunalımların da üç temel kaynağını oluşturur:

"Rüzgârın sesinde yabancılık var,
Esmezdi bu kadar uzak ruhumdan...
Gece etrafımda uçurum, mezar,
Silmiş kâinatı simsiyah bir kan
Sorardım: 'Acaba ben miyim kurban?..'"

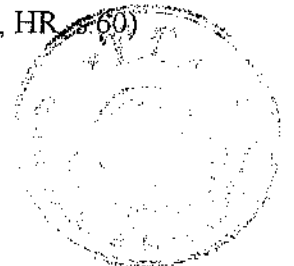
(Uğuldama Rüzgâr, G, s.43)

Kişileştirilen rüzgâr sesinde yabancılık olması, daha ziyade şairin onun sesinde bir samimiyet hissetmemesindendir. Her zaman onu sıcak bulan sanatçı, zaten bu tavrından da şaşkındır. Uçurum, mezar, simsiyah bir kan ve kurban kelimeleri tenasüblü olup şiirin tahlilinde de anahtar niteliğindedir. Kurbanın kendisi olduğunu belirtmesi ise bu şüpheli halinin bir yansımasıdır.

Şüphe sadece ölüme mahsus değildir. Şüpheye düştüğü kalpde herşeyden tedirgin olması neticesini doğurur. Şükûfe Nihâl, özellikle vurguladığı ve hayatı boyunca mücadelesini verdiği, 'kadın' kimliği üzerine de çeşitli şüpheler taşır. Aslında şüphesi kadından ziyade onu yanlış ve yanlış anlayan insanlara karşıdır. Onu yanlış telakkî eden, simsi ve amaçlı yaklaşan erkeklere karşıda şüphedir. Bu yönüyle de temâ ferdi bir boyuttan sosyal bir boyuta geçer:

"Bir zaman sanırdım, insan fena olamaz!
Gördüğüm her günaha: 'Yanlış gördüm ben! diyordum
Büyük insan kalbinde zillet yer bulamaz!..
Tecrübeler o mu'azzam görüşümü incitti...
Hakikâti gösterdi parçalanan bir perde...
Saffetimle yaşayan efsaneler hep bitti;
Şimdi kalbim bir hain maksat arar her yerde..."

(Şüphe, HR, s.60)

Başlangıçta tarafsız ve saf bir yaklaşımla insanların kötü olamayacağı ve insanlara zulmedemeyeceği fikri vardır. Ancak zaman içinde bu yaklaşım olumsuzla doğru gider. İnsan yaşadıkça ve darbe aldıkça hayatı öğrenir. Yaşadıkça öğrenen, insanların gerçek yüzünü yırtılan her perdeden sonra farkedilen şairin şüpheliği büsbütün artar. Artık masum duygularla yaklaştığı insanlar nihayet bulmuştur. Her olayda ve her yerde bir art niyet aramaya başlar.

'Kadın' mevzusunda bazen yukarıdaki ifadelerin de ötesine geçerek şüphenin yerini korkunun aldığını görüyoruz. Erkeklerle karşı olan bu menfi tavır özellikle kendisine karşı çift kişilikli ve samimiyetsiz olanlara karşıdır. Şair onları şair, 'maskeli şeytan' olarak nitelendirir:

"Korkuyorum, sevgilim, her şeyden korkuyorum,
Gün ışığından bile...
Ufukta sinsi sinsi dolaşan dumanlardan;
Karşımda, melek yüzlü
Maskeli şeytanlardan!.."

(Mermer Kapı, YG, s.72)

Gün ışığından neden korkarız? Aslında yeni doğumlara gebe olan gün ışığından şair neden rahatsız olmaktadır? Çünkü karanlık geçici bir süre içinde olsa çirkinlikleri gizlemektedir. Gündüzleri zaten karşılaşmak zorunda olduğu maskeli insanlardan az da olsa karanlıkla beraber kurtulmaktadır. Gerçek yüz ile yapmacık yüzü melek ve şeytan ikileminde açıklamaya çalışır. İnsanların çoğunluğunu da bu görünüşte melek özde şeytanlar gürûhu oluşturur. Üçüncü mısradan geçen duman kelimesi ise daha çok fonksiyonel anlamda iz ya da belirtiye tekâbülmektedir. Poetik bir anlam kazanmış kelime, bir kötülük öncesi bekleyen iki yüzlüleri anlatmak içindir:

Korkuların belki de en tehlikelisi ölüm korkusudur. Her korkuya bir çare bulunabilir belki ama ölüme asla:

"Ölüm uğultusudur ufuklarda uluyan,
Ürperip sararıyor bu vahşi sesi duyan...
Gecelerden beridir sarsılıyor camlarım,
Gecelerden beridir gözümde uyku yarım."

(Yarın, G, s.14)

Şüpheli, ürkek bir insanın çılgınları belki yukarıdaki mısralardan daha iyi anlatılamazdı. Şairin ses yerine uluma kelimesini kullanması temin korku boyutunu daha da güçlendiriyor. İnsanın hallisülasyon nöbetleriyle ölümün sesini duyması...Onu toprağa çağıran, hesap vermeye çağıran ölüm uğultusu...Uğultusu, çünkü seslenmeyecek kadar uyarıcı; bağırmayacak kadar teskin edici...İçine kapanan, kapandıkçadan nevrozleşip

....
Gözünden kan olarak aktı milletin derdi,
Saray onların olsun, sana zindan yeterdi."

(Nâmık Kemal, ŞY, s.34-35)

İmparatorluğun yok olma tehlikesinin başgösterdiği, yeni kavramlar ve yeni oluşumların arafesinde yaşamıştır Namık Kemal. Resmî ideolojinin iflas ettiği, ve bazı menfaat düşkünerinin bu kaos ortamından faydalanarak yükünü tuttuğu bir dönemde. Ama Namık Kemal için para, menfaat hiçbir şeyi ifade etmez. Milletin menfaatini şahsî menfaatinden üstün tutar. Milletin derdiyle ağlayan bu içli insan, gayretlerinin mükâfatını da sürgünlerde ve zindanlarda çekmiştir. Vatanı satanlar, varlık sebebini unutup milletin arzularını hiçe sayanlara saray yeter. Burada düşman sahnında yer alan Osmanlı'nın son dönem idarecileri ile Anadolu'da parlayan millî hareketin bir mukayesesini yapmıştır.

Ve **Hâmit**. Şairler göğünün sabit yıldızı, olarak nitelenen büyük şair. Şükûfe Nihâl'e göre Hâmit daha çok erişilmez, sanatında zirveye çıkmış ve onun da ötesinde zirvede kalabilmiş bir şahsiyettir:

"Kimimiz sezer gibi oluruz varlığını;
Kimimiz kör kalırız büsbütün bu inanca.

....
Sesin, şimdi kelime; şimdi musikî olur;
Kanun bize mahsustur, Tanrılar gibi hürsün..."

(Hâmit, ŞY, s.32-33)

Makber şairi sanatında öyle bir noktaya gelmiştir ki onu anlamak şöyle dursun, sezebilmek bile büyük ve zor bir iştir. Eserlerinde müzikaliteyi sanatsal anlayışı ön planda tutmuş Hâmid, hayatının sonuna kadar bu ferdî tavrından vazgeçmemiş sanatını toplumuna mal edememiştir. Yalnız Türk duyusuna ve estetiğine yeni ifadeler katmıştır. Ancak mısralarda biraz abartılmış ifadelere de rastlıyoruz.

Şükûfe Nihâl'in hakkında şiirler yazdığı ve ayrı bir grupta mütalaa edebileceğimiz diğer bir şahsiyet de **Atatürk**'tür. Türk milletin varolma mücadelesinde ayrı bir yere sahiptir. Vatanı ve milleti uğruna verdiği çabayı anlatan şair, şu an ki varlığımızı da Atatürk'e borçlu olduğumuzu söyler:

"Bu kutlu yolda bize ön olan ulu Başkan!
Varlığın Türkeline ölçsüz bir armağan...
Yurdunun her çocuğu bin canla bağlı sana;
Damarlarında yanan o kanla bağlı sana..."

....
Bu toprakta her zerre ondan bir ışık saklar.

Her zerrede 'Kemal'in ruhu var, gölgesi var..."

(Bizim Destanımız, ŞY, s.27-28)

İlk mısradaki geçen 'ön' ve 'ulu başkan' kelimeleri Atatürk'ün lider vasfını güçlendirmektedir. Onun varlığı sadece Türkiye için değil bütün Türklük dünyası için bir armağandır. Yeni devlette Turancı bir dünya görüşünün ilk izlerinin Atatürk'ün şahsında nitelenmesi ilginçtir. İnsanın hayatını devam ettirebilmek için muhtaç olduğu kanın hızla aktığı genç nesil onun çizgisinden şaşmayacaktır. Vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğü için hem de zor bir dönemde mücadele eden bu Büyük Komutanın izi ve ruhu vatanımızın her karış toprağına sinmiştir. Ve ilelebet var olacak, Türk vatanında bu ruh da ilelebet kalacaktır.

Atatürk'ün ölümü de şairi derinden etkilemiştir. Ölümü Türk milletinin öksüz kalmasına sebep olduğu gibi vatani da idealsiz ve ruhsuz bir hâle sokmuştur. Ancak onun bıraktığı ilkelere her zaman bağlı kalmamak ve vatan arzu edilen çizgiye elbet ulaşacaktır:

"Selâm verdin, aksinle gözler ala boyandı,
Hıçkırıklar bir kara dalga olup uzandı,
Gönüller başındaki alevler gibi yandı;
Toprağı en muhteşem anıt oldu oldu durağın." (179)

Şahsiyet olarak üçüncü bir gruba dahil edeceğimiz kısım da; Şükûfe Nihâl'in çeşitli vesilerle tanıştığı dostları ya da takdir ettiği insanlar için yazdığı şiirleri içermektedir.

Bunlardan ilki ve en önemlisi **Halide Nusret Zorlutuna**'dır. Hayatı boyunca şairle kader ve fikir birliği yapmış bu insan ölümüne kadar desteğini ve sıcak dostluğunu Şükûfe Nihâl'den esirgememiştir. Hayattayken onunla sık sık görüşmüş ya da telefonlaşmış, ilgisini üzerinden eksik etmemiştir. Halide Nusret bir arkadaştan ziyade bir kardeş hükmündedir. Hayatına baktığımızda hemen her dönemde Halide Nusret'ten bir ize rastlarız. Özellikle Şükûfe Nihâl, huzurevine girdikten sonra H.Nusret gerek ziyaretleri gerekse de mektupları ile dostuna destek olmuştur. Şair, Halide Nusret'in hasta olduğunu duyunca üzüntüsünü mısralara şöyle döker:

"Ölümünden bahsediyor bir mektubunda bana,
Okudum yazısını içimden yana yana,
Biz hepimiz vurgunuz çünkü Nusret Sultan'a!..
....
O kadın, ruhu büyük, ince dost, ana kadın;
O kadın en yalansız kardeşidir sanatın." (180)

179) Şükûfe Nihâl, Atamızın Karşısında, Türk Kadını, S:42, Kasım 1969. s.7

180) Şükûfe Nihâl, Halide Nusret Hasta, Kadın Gazetesi, 22 Eylül 1947, s.6

Halide Nusret'i sultan olarak nitelendirmesi ona karşı duyduğu sıcak ilgiyi daha iyi açıklamaktadır. Ölümden bahsetmesi dahi şairde onu kaybedeceği korkusunu uyandırmıştır. Halide Nusret'in mühim bir yanı vardır şair için. Türk edebiyatında kadın romantizminin önemli nümunelerini vermiştir Halide Nusret daha da önemlisi kimlikli ve kişilikli bir kadın sanatçıdır. Manzûmenin son iki mısrasında bu konulara atıflar yapan şair; Halide Nusret'in kadınsı özelliklerini sıralarken onu ruhu büyük, ince dost ve ana kadın kavramlarıyla kuşatır. Bu üç vasıf hakikaten sosyal, ailevî ve ferdî mutluluğun üç temel anahtarı hükmündedir.

Şükûfe Nihâl hayatı boyunca kadının Türk toplumunda kazanması gereken hakları için mücadele etmiştir. Türk kadınının güçlü ve sağlam karakterini övüp onun hakkettiği yerde olmadığını belirtmiştir. Bu yüzden Türk kadının kazandığı her başarı onu mutlu etmiştir. İlk kadın pilotumuz **Sabiha Gökçen**'i de bu başarısından dolayı öven şair, ilk olmanın zorluğuna dikkat çektiği bir şiir yazar:

"Öz varlığındadır taktığın kanat;

....

İşte zamanıdır onu açmanın;

Bağrında kıpkızıl bir ateş varken...

Yanın, ey geride kalanlar yanın." (181)

İlk bayan Türk pilotu olan Sabiha Gökçen'in uçağının kanatları sanki kendisinin gibidir. Özellikle ilk olması başarısının kıymet derecesini daha da arttırmaktadır. İçinde yaşattığı ve birşeyler yapmak için yanan kızıl bir ateş, inanç ve hırs onu başarılı kılmıştır. Bu muzafferiyet umarım diğer genç kızlara da bir örnek teşkil eder.

Hamdullah Suphi için yazdığı şiirde, onun önemli bir yanından, milliyetçiliğinden ve buna paralel olarak millî entellektüelliğinden bahseder:

"Söz açardı,

Babalardan, dedelerden,

İnsandan, insanlıktan

Türklerden...

Bizi bekleyen zaferden." (182)

12.HAYATIMIZIN VAZGEÇİLMEZ AYRINTILARI: SEHİR VE GURBET:

Gurbet temi insanın doğumuyla başlar; hayatın realitelerinden kaçmaya meyilli olan insan sürekli reel olandan irreal olana kaçmak arzusundadır. Bu kaçış anne karnındaki ilk

181) Şükûfe Nihâl, Sabiha Gökçen'e, Yeni Türk, 4 Şubat 1935, s.1

182) Şükûfe Nihâl, (Mustafa Baydar, H.Suphi Tanrıöver ve Anıları, Menteş Kitabevi, İstanbul 1968), s.227

saadet anlarından muhayyel bir beldeye varıncaya kadar farklı bir seçenekler taşır. Ama temelde var olan gerçek hayata karşı takınılan menfi tavidir.

Yaşadığı dönemde başta **Finlandiya** olmak üzere pek çok ülkeyi gören şair, çeşitli vesilelerle de Anadolu'nun çoğu yerini de gezme fırsatını yakalamıştır. Ancak hayatının büyük bir kısmını edebiyatçıların birçoğu gibi İstanbul'da geçirmiştir. Her ne kadar başarılı Anadolu kompozisyonları çiziyorsa da bunların ne derece samimî olduğu ya da sanat yapma endişesi taşıdığı şüphe götürür. Hatta şair bunu dönemin yaygın sanat telakkisi olan Anadolu'ya yönelme modasıyla da yapmış olabilir.

İstanbul'u görüpte onu şiirleştirmeden edemeyen bütün şairler gibi Şükûfe Nihâl de bu güzel şehrin büyüüne kapılıp onu şiirin duygu yüklü kalıplarında ifadelendirmeye gayret etmiştir.

"Renklerden örülmüş ezeli taht-ı bedâi
Cennet sana etmiş bütün ishârını tevdî,
Daldım bu nev'in inceliğe hayret içinde;
Ey bende emeller yaratan sevgili belde."

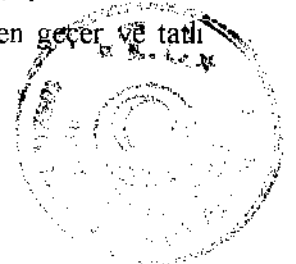
(Muazzez Vatanım İstanbul'a, YvG, s.6)

İstanbul bir tiryakiliktir. Bütün çirkinliklerine, çirkeflerine rağmen deva bulunmaz bir tiryakilik. Edebiyatımızda İstanbul için o kadar çok şiir yazılmıştır ki bu eserler toplansa ciltlerce yer tutar. Ancak onu **Tevfik Fikret** gibi kötümser bir ruh haliyle algılayanlar da vardır. Ancak şair, İstanbul'da farklı medeniyetlerden, dinlerden örülmüş mozik gibi düşünür. İstanbul her renkten birer örnek taşıyan dev bir tablo gibidir. Allah (C.C) İstanbul'a bütün güzellikleri bahşetmiş; yoktan var ettiği insanı mekanın ulvîliğiyle mücehhez kılmıştır. Aynı şiirin devamında **İstanbul**'un kalıcı izleri daha da ayrıntıyla aktarılır. Onun deniz ve mistisizm kokan havasını hissettirilir:

"Bîr-ü ten gömülü sahilinde senin
Gamlı gamlı tahayyül eylerdim,
Sarıyorken muhiti bir ninni,
Kayalıklarda bir küçük âşık
Gibi rüyâ-yı hüznüne dalarak
Beste-i ruhunu hep dinlerdim."

(Muazzez Vatanım İstanbul'a, YvG, s.3)

Deniz ve İstanbul. İstanbul deniz kenarında olmasaydı acaba bu kadar şiirleşir miydi? Deniz çok şey katıyor şehre. Deniz İstanbul'un adıdır. Deniz İstanbul'da başka güzeldir. İnsanda çok değişik duyguların uyanmasına neden olan deniz; şairi de farklı şekillerde etkiler. Çoğu zaman denizin bir ninniye andıran sesiyle kendinden geçer ve tatlı

hülyalara dalar. Onun içinde ve hamurunda var olan ruhunun bestesini dinler. Böylece deniz ve İstanbul'dan kendi ruhuna akan tabii bir akışı sağlar.

Babasının görevi sebebiyle **Şam**'da da bir süre kalan şair, **Şam**'ı çocukluğundan aklında kalan yönleriyle anlatır:

"Bin gamlı çölün kalb-i ümidinde gülün Şam,
Fecr-i ezeline ne için indi bu akşam;
Ey aşk-ı sürûr ülkesi, efsâne diyarı;
Sinende çoşarken arabın rûh-ı mezarı."

(Hurâfe, YvG, s.24)

Tipik bir Arap şehri olan **Şam**, çöllerle kaplı verimsiz ve ölü topraklarda açan bir çiçek gibidir. İnsanın yüzüne hep güler. Bu yönüyle **Şam** masallardan çıkmış, hayata geçmiş bir esrarlı beldedir. Şehir daha ziyade çeşitli sıfatlar vasıtasıyla tasvir edilmiştir.

Kuşadası ile ilgili sanatkârın hayatında bir ize rastlayamadık. Belki sadece gezmek maksadıyla gitmişti. Ancak uğruna bir şiir yazacak kadar sevdiğine göre şairi oldukça etkilediği muhakkak:

"Kuşadası o, bir füsunlu toprak...
Ruhumda bir sabah rüyasıdır o...
Ufukta açılmış bir yeşil yaprak;
Belki sonsuz bir yurt sevdasıdır o..."

(Kuşadası, SK, s.45)

Kuşadası şairin kalbinde açılan temiz, sıcak bir sabah rüyası gibidir. Vatanımızın her parçası gibi güzel ve alımlıdır.

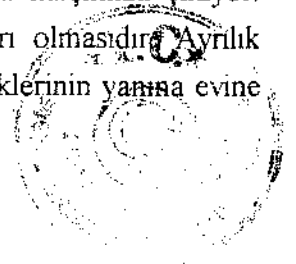
Gurbet ve şehir kavramlarının birbiriyle yakın ilgisi olduğunu incelememizin başında aktarmaya çalışmıştık...Ve de insanların bir yerlere kaçma eğiliminin sosyo-psikolojik boyutunu...

Şükûfe Nihâl farklı şekillerde toplumdaki, hayattan uzaklaşma eğilimi gösterir. Sevdiği şehirden uzak olduğu bir anda özlem duygusuyla gurbeti şöyle anlatır:

"Üzgün geçer akşamlar gurbette, tek başına...
Dostlar veda ederek yuvasına çekilir.
.....
Ağına dolar sizi insafsız bir karanlık...
Bir dalda kuş öter, kesik, hicranlı, yanık..."

(Gurbette, YG, s.28)

Şairin daha önce sık sık kullandığı imajlar bu mısralarda da karşımıza çıkıyor. Gurbetin acı gelmesinin en büyük sebebi insanın sevdiklerinden ayrı olmasıdır. Ayrılık hüznü, hüznün yalnızlığı doğurur ve artık zaman geçmez. İnsanlar sevdiklerinin yanına evine

koşarken garip bir insan şehrin ara sokaklarında yapayalnız dolaşır. Geceyle birlikte gelen yalnız kalma telaşı sizi bir ağ gibi dolayan korkuyla birleşir. Kuş fenomeninin Şükûfe Nihâl poetikasında taşıdığı değer burada tekrar karşımıza çıkıyor. Şairle müsâvi olan kuş hicranla öter; yalnız insanın sessiz feryadına tercüman olur.

13.LİRİK - FERDÎ DUYGULANMALAR (Sevgi, Üzüntü, Özlem, Ümit...):

Şükûfe Nihâl estetiğinin temel özelliklerini ortaya korken; onda lirizmin ön planda olduğunu vurgulamış; şiirini kuran temel ögenin de bu olduğunu söylemiştik. Lirizmin kaynağını da duygular teşkil etse gerek. Şiir madem ki duygulardaki bir yoğunlaşmadır; şairin eserlerinin çoğunun temel kurgusunu bunlardan seçmesi, olayı daha mantıklı kılar.

Dünyanın temeli sevgi üzerine kurulmuştur. Sevgi doğumun, geleceğin anahtarıdır. Sevginin kesifleşmiş haline aşk diyoruz. Aşkın psikanalizini yapan **Freud**, sevmek duygusunun insanın başka varlıklarla bütünleşerek çoğalma arzusundan kaynaklandığını söyler. Her ne kadar temeli **süblimasyona(yüceltme)** dayandırılmış bir ifade de olsa haklı tarafları vardır. Ama esas sevgi maddî olanın çok ötesinde var olandır. Bundan dolayı Şükûfe Nihâl'de sevgi ferdî ifadeden ilahî sevgiye kadar uzanan geniş bir daire çizer:

"Gözlerimi açtım ki,
Göklerde sevinç, ümit,
Sen gülmektesin sanki...
Hava seninle dolu,
Işık seninle dolu..."

(Mermer Kapı, YG, s.90)

Şiirin bütün mısralarına hayatla yaşamayla dolu olan duygular sinmiştir. Bu mısralar, "Güzel gören güzel düşünür; güzel düşünen hayatından lezzet alır." düstûrunun yansımalarıdır. Kendisinde var olan bir sevinçle bütün tabiatı aynı çerçeveden görür. Artık gök masmavi ve açık; sevdiğin insan sana gülümsemekte... Tabiattaki herşey onunla dolu...Ferdî aşkın güzel ifadeleri.

Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki; Şükûfe Nihâl, **Türk Edebiyatı**'ndaki sanatçılar içerisinde en güzel aşk şiiri yazarlardan biridir. Hassas bir karakter taşımasının yanında hayatında önemli fırtınalar yaşaması ve sonu hüznle biten bir aşk hikâyesinin (O.Fahri) varlığı, aşk şiirlerindeki başarısında etken olmuştur. Bir de bunlara erkeklere oranla daha romantik bir psikolojiye sahip kadın kimliğini eklerseniz lirizmin boyutları anlaşılır herhalde. En az sevgi kadar acı da vardır aşкта:

"Şimdi sensiz dünyanın rengi mi var, tadı mı,

Gönlümde senden özge bir hatıra kaldı mı?
O gurbet illerinde hep anmışsın adımı...
Gelemedim affeyle, kırdılar kanadımı!.."

(Mermer Kapı, YG, s.111)

Aşk karşılıklıdır. Ma'sûku olmayan bir sevdâ insana ancak acı verir. Bundan önceki mısralarda kalbi umutla çarpan sevgilinin yerini bu şiirde daha kapanık ve bedbîn bir insan almıştır. Sevgili olmadan dünyanın hiçbir kıymeti de yoktur. Ona hep varmak isteyip de ulaşamamasını, kuşla kendini aynileştirip kanadının kırık olmasına bağlar.

Özellikle Osman Fahri ile yaşa(yama)dığı aşk onu daha içli bir insan haline getirmiştir. Bu sevgisini saklamak zorunda kalışı da, o güzel şiirlerin doğmasına yol açmıştır. O.Fahri' ye adadığı şiirlerin çoğunda gurbet ve herşeye rağmen kavuşabilme arzusu ön plandadır:

"Sen de yapayalnız mısın o gurbet ellerinde?
Senin de İlâhına yetişmiyor mu sesin?
Kaldır başını bari gözlerimiz birleşsin
Göklerin en esrarlı, en karanlık yerinde..."

(Senden Sonra, G, s.34)

Aşk bir fedakârlıktır. Sevmesini bilen her insan sevgilisine kavuşmak için karşısına çıkan zorluklara göğüs germek ve fedakârane davranmak zorundadır. Sevgi aynı zamanda fedekârlık ister. Sevgilisine kavuşamayan şairin bütün çabalarına rağmen sesi ulaşamamakta, onu Allah'ına isyan eder bir hale getirmektedir. Fizikî bir birleşme olmasa dahi en azından gözleri göğün karanlık bir noktasında kavuşacaktır. Kavuşma yeri olarak göğün en karanlık yerini seçmesi masum sevgilerinden kötü gözleri mahrum etmek içindir:

Her kavuşmanın bir de ayrılığı vardır. Zaten ayrılıklar kavuşmayı anlamlı kılar. Ayrılmadan da olsa aşkına ihanet eden sevgilileri affetmez. Vefasız sevgiliyi unutmaz şair. Bütün bağlılığına rağmen; duyarsız kalan, ilgi göstermeyen sevgilileri eleştirir:

"Yalvardım; 'gitme kal!' bile demedim sana,
Bu yalvarışı sen de bekledin mi kimbilir?
Yarı yoldan dönerek hiç baktın mı arkana;
Adımı son bir defa söyledin mi, kimbilir?"

(Kimbilir?, S, s.13)

Arkasından bağırır, yalvarır. Gitme diyemez, manasını bilemediği bir gurur bu lafi söylemesini engeller. Kararsız ama istekli iki kalp farkına bile varamadan mutsuzluk çölüne düşer.

Aşk, hangi tarzda olursa olsun; iki varlığın kaynaşması, aynı potada erimesidir. Sevginin bütün duygulara baskın çıkarak, tek başına var olmasıdır. Kısaca sevgi, iki kalbin aynileşmesidir. Onun varlığıyla var olmak; onun olmadığı yerde yok olmaktır.

"Sensin en muhteşem hiç
Ve en ulu inanç, sen..."

(Mermer Kapı, YG, s.140)

Bu iki mısra sevginin bütün anlamlarını özetliyor. Dilin bildirişim manasında yanyana gelmesi mümkün olmayan iki kelime poetik anlamda mana kazanıyor. Muhteşem bir hiçlik nasıl olur? Bu hiçlik hem var hem yok arası bir hiçlik. Bu hiçlik aynı zamanda en ulu bir inançtır.

İnsan nasıl ebedî kalır? Elbetteki sevgiyle...

Anne sevgisi, sevgilerin en yücelerinden biridir. Bugüne gelmemizi sağlayan, şefkâtiyle, ilgisiyle ve sıcak nefesiyle bizim yanımızdan hiçbir zaman ayrılmayan o yüce insan...

"Pek lâtifsın melek yavru bil ki lâıksın
Seni saran sevgililer...fakat bir düşün
Onlar sana neler, ne hisler verir,
Büyüklüğe seni ancak onlar erdirir." (183)

Bizi doğurup besleyen hayata hazırlayan o şefkât yumakları annelerimiz.

Sevginin kıymetini arttıran diğer bir duygu da üzüntüdür. İnsan çeşitli nedenlerle üzülür. Sevdigini kaybeder üzülür; mevsimlerin değişmesine üzülür; acı çeker üzülür; inanç buhranına düşer üzülür; dostundan ayrılır üzülür...Üzüntünün büyüklüğü sevginin büyüklüğü ile eşdeğerdedir:

"Bu dağlar, bu kırlar senin içindi,
Sen gittin; onlar, bak, matem giyindi..."

Bahardın, ruhtun sen, gittin gideli,
Kalplerde ağlıyor bir hicran teli..."

(Bir Kış Günü Yollarda, HR, s.49)

İnsan etrafındaki küçük olaylardan hemen etkilenebilecek bir ruh haline sahiptir. Bu ruh halinin devamı insanı içine kapanık bir duruma getirebilir. Dar mekânda; çevre ile psikolojik yapı arasında kurulacak bu ikilem, insanı gördüğü her harekete karşı âlınan kılabilir:

"Bir rab' asrı geçen
Hayatımı düşünsem;
İçinde âsûde bir
Lahzacık yok! Hep elem!..

183) Şükûfe Nihâl, O Güzel Yavruya, Türk Kadını, 24 Mayıs 1918, s.8

....
 Böylece hayat, artık,
 Oldu bir siyah zencir...
 Bir halka içinde
 Ruhum nâçar bir esir..."

(Ziyah Zencir, HR, s.64)

Neden bu kadar umutsuzdur şair? İlerleyen yaşına rağmen hayatında onu mutlu edecek bir tek olay olmamıştır. Geçmişe dönüp şöyle bir baktığında karşısına çıkan tek duygu keder, üzüntü ve acıdır. **Egzistansiyalizmin** 'Tanrının insanı yarattığı ve dünyaya attığı'na dair hipotezinin bir örneğidir bu mısralar. Hayat, şair için elem ve üzüntüden ibarettir. Üstelik istesek de bu acıdan kurtulamıyoruz. Çünkü dünyaya 'siyah zencir'le bağlıyız. Hem umutsuz hem de çaresiz bir şekilde...

Son derece içli bir insan olan Şükûfe Nihâl'in dostlarına bağlılığı son derece sağlam ve derindir. Özellikle **İsmet Halim (Oruz)** ve **Halide Nusret'e** derin bir muhabbetle bağlıdır. Bir vesileyle her iki arkadaşından da ayrılmak durumunda kalır. İki arkadaşının eşlerinin tayinin çıkması şairemizi üzüntüye boğar:

"Bozma küçük odanı divanlar kalsın yine,
 Loş köşesinde Nihâl hulyaya dalsın yine,
 Deste deste şiirler, Fuzûlî'ler, Nedim'ler
 Garip kalan ruhuna bir alev salsın yine..."

(Bozma Odanı, G, s.29)

Arkadaşlarının gitmesinden üzüntü duymaktadır. Aynı zamanda o edebiyat ve sanat kokan ortamı kaybetmekten korkmaktadır. Evin içinde bozulan ve dağılan eşyalar şairin üzüntüsünü daha da arttırmaktadır. O eskisi gibi Nedim'ler ve Fuzûlî'ler okuyarak kendi köşesinde hayallere dalmak niyetindedir.

Yaşlanmaktan da üzüntülüdür şair. Her beyaz saç, her kırışıklık onun sona yaklaştığının belirtileridir:

"Alnımda her beyaz, bir acı rüzgâr...
 Derim: Boş, dalgasız bir ömürdense,
 'Çekmiş!' olmanın da biraz şiiri var..." (Ölüm de Güzel, SK, s.11)

Yaşlanmanın insan fizyolojisinde ortaya çıkardığı bazı izler vardır. Deride kırışıklık, belin bükülmesi ve de beyaz saçlar. Olgunluğun ve yaşlanmanın ifadesi beyaz saçlar... Aslında şair bu izlerden üzüntü duyuyor. Ama kendisini biraz da yaşamanın farkıyla mutlu kabul ediyor.

Hayat bazen acı. Ama herşeye rağmen:

"Ne güzeldi yaşamak...
 Bahar, ışık, çiçek, aşk

Dertler, acılar bile..."

(Ne Güzeldi Yaşamak, YG, s.32)

Yaşamak güzeldir. Bütün çekilen sıkıntılara, onulmaz yaralara rağmen yaşamak güzeldir. İnsan yaşamın kıymetini ancak ihtiyarlayınca anlıyor. Oysa çoğu insan yetmişine de gelse değişmez. Hayata karşı hep olgun bakar. Ona sınıksız sarılır. Yaşama sevinciyle dolu bir insanın kalbide hayattan zevk alır. Dertler, acılar dahi ona zevk vermeye başlar.

Bütün olumsuz şartlara rağmen şair gelecekte ümitvardır. İnsanın kendine hakim olma gücünü ve bu direnci göstermesinin iyi yolda atılmış bir adım olacağı kanaatindedir. İnsanın ruhunda varolan gücünü ortaya çıkarması, pek çok problemi halletmesi için iyi bir başlangıç olacaktır:

"Vazgeçelim cihandan, bağ ve gonca bizdedir;
Dikenleri yakacak alev içimizdedir...
Bu muhteşem karanlık sarınca gökkubbeyi,
Son ışık, ruhumuzda sönmeyecek izdedir." (184)

Bütün dünyadan vazgeçmemiz hiçbir şey ifade etmez çünkü aslolan cevher içimizdedir. Cevheri, inancı sönmeyen insan hayatta her zaman başarı kazanır. Karşısına çıkacak dikenleri, zorlukları içindeki iradesiyle bir çırpıda bertaraf eder.

Bu ümitli halini hiç bozmaz şair. Gelecekte elbet pek çok şey düzelecektir. Zaman bütün olumsuzluklara karşı en güçlü ilaçtır:

"Birgün doğan güneşler ışık tutar yoluna;
Bu çöl, bu ıssız gece elbet varır bir sona.

....

Yarın, bir mavi gökse hayatımızda eğer;
Ümit, ona varılmış günlere elbet değer..." (Ümit, SK, s.28)

Evet şair umutludur. Bütün bu acılar, hüsranslar birgün nihayete erecektir. Önden giden her aydın kişi her güneş yolumuzu aydınlatacaktır. Çöller birgün suya; geceler birgün gündüze kavuşacaktır. Bütün acılara rağmen insan ve millet olarak yarından birşeyler bekleyebiliyorsak, yarınımızdan az da olsa ümitliysek çekilen sıkıntıların hepsine değer. Yarının varlığını bilmek dahi bugünü önemsiz kılacaktır.

Yeni bir tarih bilinci oluşturma düşüncesinin uzun yılların beraberinde getirdiği sosyal, siyasal etkilerin bir neticesi olduğunu belirtmiştik. Bir anda ezik ve kapalı kalmış bir toplumun aslında hiç de öyle olmayan şanlı tarihine karşı duyulan ilgiyle Millî edebiyat döneminde canlılık kazanan bir tem ortaya çıkmıştır. Tarihi yeni bir anlayışla ele alan bu tutum Türk tarihini bütün yönleriyle kapsar. Yahya Kemal'le zirveye çıkar. Şükûfe Nihâl'de

184) Şükûfe Nihâl, Son Işık Şiirler (Seçmeler), Sander Yayınları, İstanbul 1975, s.94

aynı duyguyla biraz da nostalji kokan edasıyla atalarına seslenir. Onların alp-eren ve bahadır ruhlarını arar:

"Yalçın, mağrur başları, güneşlerden taç giyen;
Üstünde mevsimlerin ışıktan kumaşları,
Akşam altın ve sabah yakutlaşan taşları;
'Biz bu toprağın en şanlı âbidesiyiz!' diyen

Aslınız nerde şimdi?" (185)

Yalçın ve mağrur bakışlıların torunlarına bir sesleniştir bu. 'Ey Türk, titre ve kendine dön!' ün şiirleşmiş şeklidir.

14. D İ Ğ E R T E M Â L A R :

Şükûfe Nihâl'in şiirlerinde en belirgin temleri izah ettikten sonra; şiirlerinde karşılaştığımız fazla yoğunluk taşımayan daha çok figüratif olarak değerlendireceğimiz konular üzerinde duralım. Aslında bu temlerin büyük kısmı daha önce aktarmaya çalıştıklarımızla yakın anlam birliği içindedir. Bu kısımda şairin belirgin temâlarının yanında kısaca değindiği ya da şiirlerinin bir kısmına aldığı yan konuları izaha çalışacağız. Anlaşılmazlık, özgürlük, umutsuzluk, acziyet, sabır, güven, varlık problemi, ütopya...vs bu konulardan birkaçıdır.

Anlamazsa dilimi kimseler, ne gam bana?
Söyleşirim kuşlarla, sularla yana yana...
Boralarda çırpınır, ummanlarda eririm,
Bir yaprak düşer gibi, son sesimi veririm."

(Ne Gam Bana?, s.16) gibi

Nihâl'de mısralardan da anlaşıldığına göre şairin derdi insanların kendisiyle alâkadar olmasında değil. Anlaşılmamak korkusu yok. Zira onun yalnız kaldığı anlarda; kimsenin anlamak istemediği hallerde dahi varlıklar zaten var: **kuşlar, sular, çiçekler**...vs. Amacı dünyadan bir yaprak gibi sessiz bir şekilde düşmek.

Özgürlük için herşey feda edilir. Zira özgür olma fikri diğer düşüncelerin hepsinin üstündedir. Böyle insanlar için mutluluk her zaman vardır ve bütün canlılığıyla içindedir:

"....

Yerim, yurdum olsa da karanlık mağara,
Mes'udum sizden uzak...

185) Şükûfe Nihâl, Kumlar, Çınaraltı, 18 Kasım 1941, s.11

Boynuma uzatılmış ne gizli bir kement var,

Ne de önümde tuzak!.."

(Beğendinizse, YG, s.25)

Kalacak yerinin neresi olduğu hiç önemli değildir. Onu mutlu eden dertlerlerden, sıkıntılardan uzak oluşudur. Ve de kimseye muhtaç olmadan, kimsenin tahakkümüne girmeden yaşamaktır. Bazı insanlar onun iyiliklerine karşı bağlayıcı tavizler isteyebilir. Şairin özgürlüğüne düşkün oluşu bu kavramı da ortadan kaldırmaktadır.

Dünyada insanın aklının eremiyeceği, varlığının fanî ve kısmî zekasıyla idrak edemiyeceği pek çok olay vardır ya da vuku bulmaktadır. Ölüm, kader, zaman...vs. Çoğu zaman insan bu türden fizik ötesi kavramlara mana veremez. Kafa yordukça da içinden çıkamayacağı bir keşmekeşe düşer:

"Bugün de aynı sualin cevabına muhtaç,
Gezerken ufk-ı tefekkürde beynimi nârâç
Eder o bir sürü manası, şekli yok kelimât,
Neden bu hâk-ı serâirde âcizim, heyhât!.."

(Tefelsüf, YvG, s.24)

Hep aynı soruların etrafında dönüp durmaktadır varlık kavramını sorgulamaktadır. Kafasında yer etmiş meselelere çözüm bulamaması fikirlerini daha onulmaz hale getirmekte. İster istemez onun neden idrakim kısıtlı sualini sormasına neden olmaktadır.

Şair, gelecek için kafasında tasarladığı pek çok emeli gerçekleştirememiştir. Belki de genç bir yaşta idealizme dayalı ve hayatını tasarladığı fikirleri beyan etmesi; ideallerinin dayanak noktasının sarsılmasına sebep olmuştur.

"Çocukluğumla fakat ben müfekkiremde büyük
Emellerim var idi hepsi uhrevî, ebedî...

....

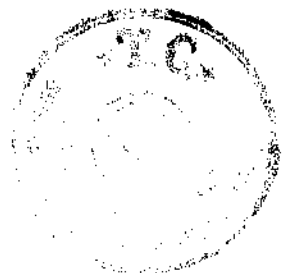
Yaşandı lâkin o endişe daima bende.
Bu bir tefelsüf-i tıflâne miydi? Belki, fakat
İçine bir zaman evvel unuttuğum derde
Bugün yine yakalandım esir-i hissiyat..."

(Tefelsüf, YvG, s.21)

Çocukluğunda kafasında pek çok sual vardır. Zaten etrafı çevrilmiş canlı bir projektördür çocuk. Çevresinde gördüğü her kavram ve her olay bir suali de beraberinde getirir. Fikirlerle ve ideallere bu derece kafa yormak basit ve masum bir düşünüş müydü? Belki ama, hâlâ sorular bitmedi...Demek ki hâlâ anlamlarını bulunamamış...

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
DİL VE ÜSLUP

D İ L V E Ü S L Ū P

1911'li yıllarda başlayan sanat hayatında, **Şükûfe Nihâl** farklı tarzlarda şiirler yazmıştır. Önce arûz, daha sonra hece ve kısmen de serbest formlara girmiş, ifadeler; şekil ile muhteva arasındaki tabii insicamın etkisiyle yenilenerek mısralaşmıştır. Kullanılan dil de muhteva ile paralellik göstermektedir. Önceleri anlatımını tekibli bir ifadeyle aktaran şair, daha sonra temiz ve açık anlatıma doğru kayar.

En genel manasıyla üslûp, "....tabii dilin imkânlarından, şartlarından bir ayrılma, bir sapmadır."⁽¹⁸⁶⁾ dolayısıyla "....üslûp incelemesi bir sapmanın sınırlarını, sebeplerini ve şartlarını belirli prensipler etrafında izâha...."⁽¹⁸⁷⁾ çalışmaktadır. Bu cümlelerden anlaşılan şudur ki; üslûbun, dilin standart bünyesinden sapmayı gerektirmesinin birincil amaç olmasıdır. Yani üslûp varolan dile yeni anlamlar kazandırmak ya da dili nev'i şahsa münhasır bir tarzda kullanmaktır.

Bir yoğunlaşmayı, özellikle de dilde yoğunlaşmayı gerektiren şiir, **Andrey Voznesenki**'nin anlatımıyla, " Ozanın yurdu, herşeyden önce dilidir, ana dilidir, yazdığı dilidir."⁽¹⁸⁸⁾ tanımıyla belirgin bir anlam kazanır. Asıl hammadde olan dil, yapısı itibariyle sanatçı ve eserden ayrılmayan grift bir ilişki içerisinde. Dildeki değişim ve gelişim, sanatkarın sosyal-bedîî perspektifinden esere yansır. Böylece dil yeniden hayat bulur.

Şükûfe Nihâl dili; ağıdalı, terkilili ve yoğun bir dilden, konuşma dilinin çizgisine kadar ulaşan bir dildir. Sanatçının eksik tarafı, dili yeterince işleyememiş ya da daha doğru bir ifadeyle Türkçe'ye yeni bir soluk getirememiş olmasıdır. Edebiyatımızda kalıcı olan sanatçıların çoğunluğu dili, yeni sembol ve imajlarla yüklü bir sapmayla işlemişlerdir. Bu esas nitelik genelde **Şükûfe Nihâl** için söz konusu değildir. Sanatkârın eserlerine baktığımızda, hele ilk dönemde bir "**Şükûfe Nihâl Dili**" göze çarpmaz. Şiirlerinde karşımıza bir **Tevfik Fikret**, bir **Ahmet Haşim**, bir **Yahya Kemal** çıkar. Onun üslûbû, daha ziyade lirik ve samimî mırıldanışlarıyla dikkati çeker. Şiirinin aslını da bu sade ve lirik ifadeler kurar. Sanatçı herşeyden evvel duygusaldır. Eşelerinin hemen hemen tamamında bu kişiliğini gizleyemez. Fikir yönü ağır basan şiirleri dahi arka planda bir lirizm ve duygusallık saklar. Bunlar aynı zamanda kadın psikolojisinin doğal itiraflarıdır.

186) Şerif Aktaş, Edebiyatta Üslûp ve Problemleri, Akçağ Yayınları, Ankara 1986, s. 31

187) Şerif Aktaş, a.g.e, s.31

188) Necati Zekeriya, Ozanın Yurdu, Hürriyet Gösteri Sanat Dergisi, S.47, Ekim 1986, s. 18

sonrasının varlığını belirtir. Ölüm için de bu noktalamanın kullanılması bilinçli bir ifadeyi gündeme getirmektedir. Kelimelerde beliren art anlamlarla daha karmaşık bir hâl alan ve **reelden irreele** kayan anlatım, sonlara doğru soyut bir aktarıma dönüşür.

Şükûfe Nihâl'in şiir dilinde **sapmalar** ve **deformasyonlar** (değişimler) asgari düzeydedir. Çünkü o, bir "**Şükûfe Nihâl Dili**" oluşturma çabasına girmemiş; sapmalar uğruna anlaşılmayı poetik bir başarı olarak kabul etmemiştir. Anlatımıyla, ifadesiyle ve dili sarfedişyle, her zaman için anlaşılır bir kullanımı tercih etmiştir.

SEMBOL VE İMAJ:

Sanatkârların üslûbunun belirlenmesinde, kullandığı sözcüklerin ve bu sözcüklerin birbirleriyle olan ilişkilerinin belirleyici bir rolü olduğunu biliyoruz. Zaten şiir, dilin bilinçli, bir kullanımıdır. Hatta dilin en öz, en saf ve aynı zamanda en kesifleşmiş halidir. Eserdeki her kelime, beyaz kağıda işlenmiş her şifre (sözcük, imaj...vs.), alıcı için bir mana ihtiva eder. **Terry Eagleton**'un aktarımıyla: "Sözcükler günlük konuşmada olduğu gibi sadece ilettikleri düşüncelere göre değil, seslerine, anlamlarına, ritimlerine ve yan anlamlarına göre yaratılan benzerlik, karşıtlık, koşutluk örgülerine göre bir araya konmuşlardır."⁽¹⁹⁴⁾ Bütün bu cümleler dilin bildiririm fonksiyonundan öte bir mana ifade eder.

Her kelime, bir nesneyi açıklar. **Saussoure**'ün anlatımıyla, kelime ses imajı ve anlamdan meydana gelen çift yönlü bir kavramdır. Nesne olarak karşılaşılan "**kalem**" ses imajı olarak "**k,a,l,e,m**" harflarından müteşekkil bir bütünü akla getirdiği gibi, tersi durumda da nesneyi çağırıştırır. Tabii aynı kelimenin yaş, zeka, sosyal şartlar ve kültürel kavramlara göre de kazandığı farklı çağrışımlar vardır. Yeni sözcük, dil, içerisinde **temel anlamını (denotation)** kaybederek **yan anlamlar (connotation)** kazanabileceği gibi çeşitli duygusal ve çağrışimsal anlamlara da yol açabilir. Dil, söz ve çağrışımları kısaca özetledikten sonra, çağrışımların disiplin altına alınmış, yerleşmiş şekilleri olan sembolere ve imajlara değinebiliriz.

Ş.Nihâl estetiğinde sembol geniş yer tutar. Hatta şiirinin temelinde sembol vardır diyebiliriz. Sanat hayatının başlangıcı zengin bir semboller dünyasına sahiptir. Aldığı edebiyat dersleri ve tanımaya çalıştığı **Servet-i Fünûn Edebiyatı** semboller dünyasını geliştirmiştir.

⁽¹⁹⁴⁾ Terry Eagleton, Çev: Esen Tarım, Edebiyat Kuramı, Ayrıntı Yayınları, Kasım 1990, s. 122

Şair, başlangıçta ferdî ruhunun ürperişlerini, mustarip kalbinin acılarını dile getiren şiirler yazmıştır. Öncelikle de tabiat, sembollerle yüklü dünyasıyla eserlerine girmiştir. Doğada var olan her nesne şiirin konusu haline gelir, kuşlar, yapraklar, çiçekler, mevsimler...vs. Örneğin kuzuları anlatırken şu ifadeleri kullanır.

"Tek bir kuzu, aheste inen sisler içinde kırdı melerdi;
Bir nokta-i hicran gibi
Titretti bütün kalbimi avâze-i derdi...
Bir gurbet-i nisyân'da mı kalmıştı o, bilmem."

(Nisyân, YvG, s. 17)

Bu dönemde Nihâl, aynı zamanda kendisini ispatlama ve sanatkârane bir tavırla yazma endişesi içindedir. **Ali Ekrem Bolayır**'ın etkisiyle edebî hayata atılan şairimiz, **Yıldızlar ve Gölgele**'de daha çok taklit aşamasındadır. Mısralarda "avâze-i derdi" olan kendisidir, "gurbet-i nisyân" da kalanda. İfadeler pesimist bir anlayışın tabiata aksedişidir.

Maeterlinck'e göre: "Ozan evrenin simgesel arayışını sürdüren kişidir. "⁽¹⁹⁵⁾ Şükûfe Nihâl, tabiatta kendi duyguları doğrultusunda değişiklikler yapıp ve de onları simgeleştirerek farklı anlam zenginlikleri kazandırıyor. **Ahmet Haşim**'le zirveleşen "**akşam**" sembolü, şairimize benzer halleri hatırlatmaktadır.

"Akşam... soluyor işte güneş pek verem-âlûd
Bir hüsn-i cefa-rîz ile ufkun üzerinde,
Bir hande-i hicrân uçuyor ruh-ı terinde..."

(Bir Gurub, YvG, s. 27)

Şairimizin sembol ve imajları, sanat hayatındaki değişim ve gelişimle paralellikler göstermektedir. **Yıldızlar ve Gölgele**'deki şiirlerin çoğunda tecrid esasına dayalı, **soyut bir imaj** dünyasında buluruz kendimizi. Şiirlerdeki satırlar resim çizer gibi; realist bir anlatımdan ziyade, **Nihâl**'in ruhundaki akislerin yansımasıdır. Soyut kavramlar somut kavramlara teşbih edilerek anlam kazanmaktadır. Dış dünyaya ait normal olaylar, sanatkârın ruhunda farklı ürperişlere neden olmaktadır. Dökülen "yapraklar" için;

"Taze, yeşil renginiz
Daha hayat beklerken
Dedim: Bu hazân hissiz
Ve zehirli bir diken !...."

(Hazân Rüzgârları, HR, s. 3)

türünden mısralara sıkça rastlarız. Yaprakların dökülüşü; mevsimlerin değişiminin, bir yerde yok oluşun sembolüdür. Ve de mevsimlerden sonbahar tabiatın tükenişini sembolize eder.

Genelde, görsel imajların azlığı dikkat çeker. Tasvirî bir metinden ziyade, şairin ruhundan akseden imajlar ön plandadır. Doğadaki basit değişimler onda onulmaz yaralar açar. Bunlardan birisi olan "**kuşlar**" şairin gün geçtikçe ölüme yaklaşan varlığıyla bir türlü uyum sağlamayan bir semboldür. Şair için kuşların önemli bir yanı da bütün hayatı boyunca onun, dertleşebileceği bir mevkiye oturtmasıdır.

"Sonbaharın gamları
Ürkütü mü pek sizi ?
Terk edip bu diyarı
Ağlattınız hep bizi."

(Hicret, HR, s.4)

Bir sonraki şiir kitabı **Gayyâ**'da, kitabla aynı adı taşıyan bir sembol karşımıza çıkar. Cehennemin beşinci tabakasındaki korkunç bir bir kuyunun adı olan **Gayyâ**, sosyal bir hüviyet kazanıp, vapur ateşçisinin ıstırabını anlatan bir sembol olur.

"Ateşçi gayyâda tutuşurken bütün gün,
Aldığı para ile doymuyor karnı bile !..
Mezardan yeni çıkmış bir iskelet halinde
Ateşe hız veriyor terini sile sile...."

(Gayyâ, G, s.6)

İmajların çoğu sembollerin zenginleştirilmesinden ve özgün birleşimlere uzanmasından kaynaklanmaktadır. "**Kuş**" sembolü, farklı şiirlerde değişik kavramları karşılayarak, imaj şekline dönüşüyor. Aynı sembol bazı yerde ayrılığı , bazı yerde ölümü hatırlatan ferdi duygularan sembolü olurken; kimi mısralarda da sanatçının dert ortağı hüviyetine giriyor. Zaten **Mehmet Kaplan**: "Aynı sembolün değişik durumlara ve ruh hallerine göre ayrı manalar taşıyabileceğini"⁽¹⁹⁶⁾ söyler.

"**Kaldırımlar şairi**" olarak tanınan **Necip Fazıl**'dan daha önce aynı sembolü, benzer duyguları anlatmak için Nihâl'de kullanır. "**Kaldırım**" yoksulluğun, fakirliğin ve kimsesizliğin sembolüdür.

"Kaldırım taşlarıdır yurdunuz, yatağınız...
Ne bir anne koynu var sizleri ısıtacak,
Ne başınıza siper bir dam altı, bir ocak;
Ne bir teselli eden, ne bir dert ortağınız..."

(Kaldırımdakiler, G, s.8)

196) Mehmet Kaplan, Tefik Fikret, Devir- Şahsiyet- Eser, Dergâh Yayınları, İstanbul 1993, s. 38

Rüzgar sembolü de sıla ve gurbet temiyiyle beraber kullanılır. İmge olarak nitelendirebileceğimiz "**rüzgar**" için **Mine Mutlu İşgüven** şunları söylüyor: "Duyuyla elde edilen güzelliklerin, deneyimin dil aracıyla ortaya konulmasıdır. Şiiri şiir yapan sadece içeriği değil, sunuluşu, imgelerin etkili bir biçimde kullanılışıdır."⁽¹⁹⁷⁾

"Rüzgârın sesinde yabancılik var,
Esmezdi bu kadar uzak ruhumdan...
Gece etrafımda uçurum, mezar,
Sinmiş kâinatı simsiyah sir kan,
Sorardım: "Acaba ben miyim kurban ?..."

(Uğuldama Rüzgâr, G, s.43)

Kendisini hayattan soyutlayan şair, etrafında ki her kavramla yalnızlığı arasında bir alâka kurmaya çalışmaktadır.

Y İ N E L E M E L E R :

Divân edebiyatında sıkça kullanılan bir sanat olan "**tekrir**" e karşılık, geniş kapsamlı bir terimdir yineleme. Tekrir sanatı **Cem Dilçin**'in tanımıyla: "Sözün etkisini güçlendirmek amacıyla anlamın üzerinde yoğunlaştığı sözcük ya da söz öbeklerini arka arkaya yinelemektir."⁽¹⁹⁸⁾

İfadeden de anlaşılacağı gibi bu sanatın amacı sözün etkisini arttırmaktır. En eski edebî metinlerden günümüze kadar da bu amacına uygun örneklerle sanat yapılmış; şiirin vurucu gücü etkili bir hale getirilmiştir. Yinelemelerin faydasının yanında, çok sık kullanılması bir zayıflık âlâmetidir. Çünkü hammaddesi dil olan bir anlatımda devamlı tekrarlar ifadeyi zayıf kılar. Şairin kelime azlığını belirgenleştirir ki bu da sanatkar için başarısızlık sayılabilir. Bunun yanında "**yineleme**" her mısrada ve her zaman yapılmaz; o gerektiği yerde vurucu ifadeyi tanımlamak, müzikaliteyi sağlamak için kullanılır. Yinelemeler " lirik şiiri ölmekten kurtarmıştır."⁽¹⁹⁹⁾

Yenilemeler şu şekilleriyle karşımıza çıkmaktadır:

- a) Alliterasyon ve anaphora (**ön yineleme**)
- b) Çapraz yineleme (**Antistrophe**)
- c) Bağlaç yinelemesi (**Polysyndeton**)
- d) Zıt paralel yineleme (**Epanalepsis**)
- e) Karşıt yapıli yineleme

197) Mine Mutlu İşgüven, Şiir Dilinde İmge, Dil Dergisi, S. 29, Mart 1995, s.5

198) Cem Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, TDK Yayınları, Ankara. 1983. s.452

199) Doğan Aksan, Şiir Dili ve Türk şiir Dili, s. 218

a) Alliterasyon ve Anaphora (ön yineleme):

Alliterasyon aynı mısra içerisinde bazı seslerin tekrarı demektir. Şükûfe Nihâl'in Yıldızlar ve Gölgele'den başlayarak üzerinde durduğu ve tekrarladığı seslerin başında **"h"** gelir.Yapı ve çıkış noktası olarak bir gırtlak konsanantı olan bu ses, eserlere dikkat çekici ifadeler kazandırmaktadır.

"Her sadme-i **kahr**ınla **did**iklendi, **dök**üldü;
Bak sine-i **hak**ka ne **haz**in bu yeni bu **g**üldü !"

(İsyân, YvG, s. 11)

Beyitte **"h"** sesinin yanında, **"d"** ve **"k"** nın ritmik ahenginden de faydalanılmıştır.

"Açlar" şiiri toplumsal bir yarayı aktarmaktadır. Yokluklar içinde varolma mücadelesini sürdüren; fakir, zavallı ve öksüz insanları anlatır. Muhatabını arayan ve vurucu sesleri ön planda olan şiirde, Nihâl şöyle seslenir:

"İskelet kollarından mesul olan kimsin ?**çık** !
Bu mezar yolcuları bu ölüm yağmurunun
Altında bekleyemez seni böyle aç, **açık** !"

(Açlar, G, s.7)

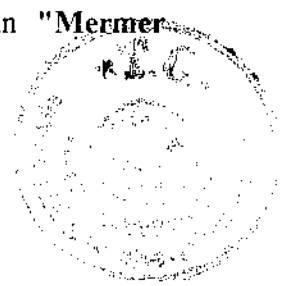
Mısralarda kullanılan kafiyelelerdeki **"ç"** ve **"k"** sesi şiirin muhtevasına dikkatleri çekmektedir.

Gayya kitabıyla Nihâl'in sosyal meselelere ağırlık verdiğini söylemiştik. Bunun yanında **"kadın"** konusunun da farklı yönleriyle irdelenmeye bu kitapla başladığını belirtmeliyiz. Kadın kimliğini erkeklerin değişik duyuşlarıyla açıkalamaya çalıştığı **"Kadın Sen Nesin ?"**, kitapta dikkat çekiyor. Şiir boyunca sekiz defa "dediler", yedi defa "sana" kelimesi yineleniyor. Mısralarda yer alan "sana" kelimesi, kadına karşılık kullanılıyor:

"İşte **sana** çılgın çocuk **ded**iler
İşte **sana** neşesiz soğuk **ded**iler...."

(Kadın Sen Nesin ?, G, s. 11)

Dünyanın sert ve acımasızlığını Nihâl, **"mermer"** kelimesiyle sembolize eder. Şiirlerde sıkça karşımıza çıkan bu kelime, ayrıca şairin son kitabı olan **Yerden Göğ**e'nin son kısmında yer alan ve otobiyografik bir boşalmayı andıran bölüme de, **"Mermer Kapı"** (s.45-154), şeklinde ad olmuştur. Aynı kelimenin **"Mermer Dünya"** şiiriyle ön yinelemeye uğradığını görüyoruz.

"Toprak mermer, su mermer,
Mermerdendir denizler,
Mermerdendir ovalar."

(Mermer Dünya, G, s.76)

Şiirde "mermer" kelimesinin on bir defa yinelenmesi, temânın asıl dayanak noktasının ne olduğunu belirtmektedir.

Bir başka şiirde de mısranın başında yer alan "Dalgalar" kelimesinin diğer mısralarda bir ön yinelemeye tâbi tutulduğunu görüyoruz.

"Dalgalar ıslıl ıslıl,
Dalgalar kara kara,
Dalgalar deli, coşkun."

(Dalgalar, YG,s.17)

"Dalga" yı niteleyen sıfatlar, fenomenin farklı çağrışımlara neden olmasını sağlamaktadır.

b) Çapraz Yineleme (antistrophe):

Yinelemeler, serbest şiirdeki monotonluğu gideren mühim bir unsurdur. Hece vezniyle ve düzgün kafiyeyle sıralanmış şiirlerde de tekrarlar olabilir. Yinelemelerin yanında heceler, duraklar, redif ve kafiyeler serbest şiirin ritmik oluşumunda mühim bir yere sahiptir.

Çapraz yineleme, Ünsal Özünlünün ifadesiyle: " Bir bölümde birbiri ardınca gelen dizelerde birincinin başında kullanılan sözcüğün diğerinin sonunda kullanılmasıyla yapılan" ⁽²⁰⁰⁾ bir yineleme şeklidir.

"Uyuyorken uyuyor hicran teli rübâbım...
Dalsam duymadan seni, sonu yok bir **uykuya**
Uyusam doya doya..."

(Uyusam, G, s. 46)

Nihâl'in şiirlerinde çapraz yinelemenin farklı bir çeşidine de rastlıyoruz. Belki ters çapraz yineleme olarak algılayabileceğimiz bu şekle bir kaç örnek bulmak mümkün, işte bunlardan birisinde, birinci satırın sonunda yer alan "yalan" sözcüğü, alt mısrada baş tarafta gözükmektedir.

200) Dr. Ünsal Özünlül, Dil Bilim ve Edebiyat Konusu Olarak "Yinelemeler", 1. Dilbilim Sempozyumu, Hacettepe Üniversitesi

Yayınları, Ankara 18-19 Haziran 1987, s. 47

"Diyordu: Lâkin ona aklım ermemişti, **yalan**
Yalan diyebiliyordum bu fikri pek vahim."

(İlâha, YvG, s. 23)

Yerden Göğe kitabındaki bir kaç şiirde de çapraz yineleme örneğine rastlıyoruz.

"Mavi, beyaz **bulutlar**....
Bulutlar, gitti, gider....."

(Bulutlar, YG, s. 23)

Gayyâ kitabında çapraz yineleme ya da zıt çapraz yineleme örneklerine rastlıyoruz. **Uyusam (s.46)** şiiri de bunlardan biridir.

c) Bağlaç Yinelemesi (Polysyndeton):

Bu türden yinelemeler **Şükûfe Nihâl**'in poetikasında minimum düzeydedir. Şiir içerisinde çeşitli bağlaçlar (ve, de, ki....) vasıtasıyla yapılan bağlaç yinelemesi, daha ziyade serbest şiirde kullanılır. Bunun sebebi ritmik ahengin vezin ve kafiye ile sağlanamayışındandır.

"Bir ruh **ki**, delik deşik !..
 Bir ruh **ki**, yara yara !..."

(Bir Ruh ki, YG, s.26)

Aynı zamanda bir ön yinelemeye sahip olan mısralar "**ki**" bağlacıyla birbirine bağlanmıştır. "**ki**" bağlacı bilindiği gibi ikinci cümlecdiği birinciye bağlar.

"Kuşlar gibi çırpında gönüller..
Lâkin bu teselli ne küçük şey..
 Gayyâlar açılın bu gidişle..
Lâkin ne zarar, gel..."

(Mermer Kapı, YG,s.122)

Bağlaç niteliğinde olmamasına rağmen, bağlayıcı niteliği ile tümleçler arasında anlam kuran "**lâkin**" kelimesi şiirde ahengi sağlayan bir unsur olmuştur. Bu kelimenin iki ve dördüncü satırların başında tekrar edilmesi şiirin müzikalitesini arttırmaktadır. Böylece de kavram daha zenginleşmekte ve ifade güçlü bir hal almaktadır. Bu yinelemeler anlamı da pekiştiren bir görüntü çiziyor.

d) Zıt Paralel Yineleme (Epanalepsis):

Bu tekrar şekli diğerlerinden biraz farklıdır. Mısra başında söylenen kelimenin mısra sonunda tekrarıyla yapılır. Ahengi şiirin bütününe yaymadan önce mısra seviyesinde gerçekleştirme yoluna gider.

" Bahar, ah, o hain, o serin bahar."

(Bülbülüm, HR, s. 67)

Ya da:

"Ölü, bakışlarım, şuurum ölü...."

(Söndürün, G, s. 67)

gibi mısralarda zıt paralel yineleme örneklerine rastlıyoruz. İlk şiirde "bahar", ikincisinde "ölü" kelimesi, mısranın başında ve sonunda yinelenmiştir. Kelimeler arasındaki ifadelerin sıfat niteliğinde olması ve yenilemeyi gerçekleştiren sözcükleri anlam olarak tamamlaması anlamı güçlendirmektedir. Kuşlar için de benzer bir poetik bakış mevcuttur:

" Kuşlar, sarışın, mavi, siyah nağmeli kuşlar...."

(Mavi Bahar, SK, s.6)

Özne durumundaki "kuş" fenomeni, dilin bildirişim fonksiyonunda bir araya gelemeyen, şiiriyet özelliğiyle nitelenebilen çeşitli sıfatları kendisine tâbi kılıyor. "Kuş" un "Mavi ve Siyah nağme"yle nitelenmesi anlatıma ilginçlik katıyor. Renklerin çağrışımları ile bakarsak; siyah "ölüm"ü, mavi ise "hayal" i çağrıştırır.

"Türk ölür mü, tarihi yaratan Türk ölür mü"

(Bizim Destanımız, YG, s. 24)

Mısralarda ortaya konan iradenin; var olma gücünün ve kararlılığın ifadesidir. Bu zıt paralel yinelemeye değişik bir örnektir.

e) Karşıt Yapılı Yineleme:

Kavram olarak birbirine tezat durumda olan sözcüklerin şiirde tekrarıyla ortaya çıkan yineleme şeklidir. Zıt iki kavramın aynı mısralarda yer alması, temânın iki farklı cepheden anlamlandırılmasını sağlamaktadır. Edebiyatımızda bu tür yinelemeler sıklıkla yerini almıştır. "var" - "yok", "olurdu" - " olmazdı", "ben" - "sen" gibi sözcükler aynı mısralarda yer alarak karşıt yapılı yinelemeyi oluşturmuştur.

"**Çaldılar**, nesi varsa.....
Işık büyük, kap dar
Işığı **çalamazlar** !....."

(Zindandaki Işık, YG, s.3)

Yine bir başka şiirde:

"Lakin ne **ben** "kal !" dedim;
Ne **sen** "kalayım !" dedin."

(Kimbilir, s.s.14)

İsim soylu kelimeleri cümle haline getirirken bazen "**var**" kelimesini yüklem yerine koruz."**Yok**" sözcüğü de karşıt anlamı ifade eder. İki kelimenin aynı şiirde kullanılması da karşıt yapı bir yinelemeyi ortaya çıkarır.

" Ne yarımın ümidi **var**, ne hatırı dünün,
Yoktur ki, bir parçacık unutsunlar bu yası....."

(Şile Yolları, ŞY, s.8)

SIFAT TAMLAMASI:

Ahmet Hamdi Tanpınar; "Şahsiyet sahibi olan her şairin varlıklara bakış tarzını belirten sık sık tekrarladığı sıfatlar vardır"⁽²⁰¹⁾ der. Şükûfe Nihâl'in şiirinde de ön plana çıkan sıfatlar mevcuttur.

Sıfatlar insanın beş duyusuna hitap edebilir. Ya da görme, işitme tad alma duyusu birleşerek bir **sinestezi** oluşturabilir:

"Renklerinden sükût ile süzülür
Atılırdım **muhit-i şefkâtine**."

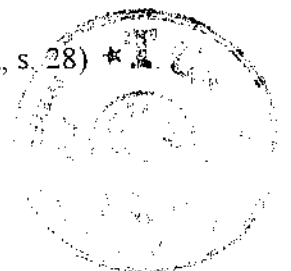
(Mu'azzez Vatanım İstanbul'a, YvG, s.3)

Aslında soyut bir kavram olan "**sükût**" sözcüğünün, somut sıfatlarla ve renklerle anlamlandırılması ilginçtir. Hele ifadenin "süzülmek" kavramı ile tekrar somutlaştırılması, fenomenler arasında bir gidiş gelişi zorunlu kılar.

"Yeşil yollardan kayar
Gümüştten bir cûy-bâr
Hülya renkli çiçekler
Sevdalı kelebekler."

(Sükûnüm, HR, s. 28) ★

201) Mehmet Kaplan. Tefvik Fikret. s. 215

Kavramlar, duygular, psikolojik birer unsur olarak şairin benliğinde, "**yeşil**" ve "**kelebek**", "**gümüş**" gibi dış dünyaya ait unsurların yardımıyla uyanmaktadır. Sıfatlarla kurulan bu anlayış, soyut kavramları müşahhaslaştırdığı gibi kurguyu da anlaşılır kılmaktadır.

Poetik kimliğini tasvirî anlayışın oluşturduğu Şükûfe Nihâl, bu anlayışının doğal bir neticesi olarak da eserini, isimlerin ve sıfatların yoğun olduğu bir zeminde kurar. Zaten genelde Servet-i Fünûn şiirinin etkisinde kalan ve sıfatlarla bezeli bir dili olan şair, **Yıldızlar ve Gölgele**r'de bu özelliğini sıkça kullanılır. Uzun benzetmeler, mazmûnlar, tasvirler, ağır ifadeler; ama genelde bunlar temâdan kopuk, tecrid edilmiş bir sıfat bombardımanıdır.

**"Tek bir kuzu, aheste inen sisler içinde kırdı melerdi;
Bir nokta-i hicran gibi
Titretti bütün kalbimi avaze-i derdi...
Bir gurbet-i nisyânda mı kalmıştı o, bilmem;
Mevhoş, mütereddid, o mesâfât-ı hazinde."**

(Nisyân, YvG, s. 17)

İsimden önce gelip, onu çeşitli yönlerden belirten ya da niteleyen kelimelere sıfat diyoruz. Sıfat tamlaması da bir isimden ve sıfat ya da sıfatlardan müteşekkil bir yapıdır. Yani sıfatın varlığı sıfat tamlamasının varlığına delâlet eder. Bazen tek ismi niteleyen sıfatların yanında, daha fazla isimlerle nitelenen, sıfatlar da vardır. Bu şairin tahayyül ve tasarrufuna bağlıdır.

**"Bir kaya üzerinden
Sihirli çoşkun çoşkun
1.sıfat 2.sıfat
Akıp giden Seyhan'a
3.sıfat
Daldım da garip mahsun ."**

(Seyhan Sahillerinde, HR, s.7)

Ya da daha fazla sıfatla kurulmuş tamlamalar:

**"İndikçe derinleşen, koyulan bir koraltı
1.sıfat 2.sıfat isim
Girinti çıkıntılar, derinden homurtular."
sıfat isim**

(Gayyâ, G, s.3)

Mazhar Kükey: "Sıfat ögesi, ne olursa olsun addan önce gelmiyorsa; oluşan öbek, sıfat tamlaması olamaz."⁽²⁰²⁾ diyorsa da, sıfat tamlaması şeklinde olan ifadeler mevcuttur.

"Başım sarhoş, hummalı

isim 1.sıfat 2.sıfat

Bulutlara sarıldı

Dünya muammalı.."

isim sıfat

(Seni Dinledikten Sonra, HR, s. 18)

Birinci mısradaki ismi iki farklı sıfat, son mısradaki "**dünya**" ismini ise "**muamma**" sıfatı nitelemektedir.

İSİM TAMLAMASI:

Şükûfe Nihâl'in ilk dönem üslûbu da isimlerin geniş bir yer tuttuğunu belirtmiştik. Zaten içine kapanık, lirik bir poetikaya sahip olan şair, eserlerini de isim zemini üzerine oturtur.

Nihâl, **Tevfik Fikret** ve **Servet-i Fünûn** etkisiyle şiirlerinde tasviri ön planda tutan bir anlatıma sahiptir. Tasvirlerde isimlerden kurulu bir yapının olması, ister istemez ismin eserlerde daha yaygın kullanılmasına neden olmuştur. Özellikle ilk dönem eserlerinde, tamamiyle isimlerden müteşekkil dizeler vardır:

"Şekl-i elfâza, ruh-ı efkâra..."

(Mu'azzez Vatanım İstanbul'a, YvG, s. 3)

"Yadın dilimizde, elemin gözlerimizde ! "

(Hicran, YvG, s. 7)

"Ruhumda derin bir samt-ı elem,samt-ı tevekkül"

(Hazan, YvG, s.13)

"Bir hüsn-i cefâ-riz ile ufkun üzerinde."

(Bir Gurub, YvG, s.26)

202) Mazhar Kükey, Türkçenin Söz Dizimi, Kardeş Matbaası, Ankara 1975. s. 27

Nihâl, çeşitli sebeplerden dolayı "isim tamlaması"na bir hayli yer vermiştir. Dikkati çeken belirtili isim tamlamasının, zincirleme ve belirtisiz tamlamaya göre daha yaygın kullanılmasıdır. Belirtili tamlama, diğer tamlamalara göre daha sağlamdır.

"Afakın üstünde bir kızıl timsah...."

Tamlayan Tamlanan Sıfat tamlaması

(Yangın, YvG, s.29)

Belirtili tamlamanın, sıfat tamlaması ile nitelenmesi anlatımı güçlendirmektedir. Ayrıca tamlamaların genelde mücerret kavramları adlandırdığını görebiliyoruz.

"Ova sükuta vardı.

Suların dudağında."

Tamlayan Tamlanan

(Seyhan Sahillerinde, HR, s.7)

"Bu bahçenin perisi

Tamlayan Tamlanan

Hülyaların enisi

Tamlayan Tamlanan

(Sükûnum, HR, s.29)

Bazı belirtili isim tamlamalarında araya bir ya da bir kaç isim girer. Bir sıfat niteliğinde olan bu isimler, tamlamaları çeşitli yönleriyle etkiler.

S E K İ L

SÜRİN YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ:

Şükûfe Nihâl'e gelinceye kadar Türk şiirinin geleneksel bir yapısı mevcuttu. İslamiyetin kabulüne kadar dördlükler halinde ve hece vezniyle ortaya konan yapı, daha sonra yerini, titiz bir işçiliğin şart olduğu beyit ve arûz veznine bıraktı. Arûz, şiire ince bir işçiliği ve yoğunlaşmayı getirdi.

Aynı zamanda üst perdeden aktarılan mısralar zaman zaman konuşma dilinden uzak yeni çağrışımlara neden oldu. Ve belli bir zaman sonra **Divân şiiri**, kendine has tarzı ve sözlüğü olan klâsik bir şiir haline geldi. Bu özden kopuşa neden olarak

Mehmet Çavuşoğlu'nun şu sözlerini hatırlatmak yerinde olur. "Divân şiirinde her beyitte veya şiirde bir mânâ bulunması gerekiyordu. Ve divân şairleri de bîkr-i mânâ ve diğer bir deyişle söylenmemiş bir anlam, bir nükteli söz bulmayı, daha doğrusu var etmeyi amaç edinirlerdi... bîkr-i mazmûn bulmak öyle pek kolay değildi. Bunu başarmak için dili yoğurma işini, edebî sanatlar denilen bir sürü hüneri bilmek gerekiyordu."⁽²⁰³⁾

Tanzimat'la beraber **Batı**'yla girilen yakın temas edebiyatımıza yeni türlerin girmesinin yanında; şiirin şeklinde de değişime neden olmuştur. Belli bir dönem hece vezni ve dörtlükten, serbest çağrışımlara dayanan düzyazı şiirine kadar ilerleyen bir gelişim içerisinde yer almıştır.

Şükûfe Nihâl'in şiirinde yapı karşımıza iki şekilde çıkar.

- a) Divân Edebiyatı Geleneğine Bağlı Beyit
- b) Dörtlükten Düz Şiire

a) Divân Edebiyatı Geleneğine Bağlı Beyit:

Yıldızlar ve Gölgeler'de tamamen, **Hazân Rüzgârları**'nda ise kısmen, şairimizin Divân edebiyatının formlarından yararlandığını söyleyebiliriz. Türk şiirinin geleneksel yapısının aksine arûz veznini muayyen kalıplarıyla ve beyit esasına dayalı şiirlere tesadüf ediyoruz.

Ölümünden sonra oğlu **Necdet Sander**'in yayınladığı "**Seçmeler**" kitabında, diğer eserlerinde olmayan bir şiir Divân edebiyatının Şükûfe Nihâl'deki tesirini ortaya çıkarmaktadır.

"Bir masal, belki de rüya, dil-i şeydâ söyler;
Gizli bir mağme olur bahçede peydâ, söyler.

Bir bahar ülkesi, bülbül sesi, güller varmış
Şu hazin çehreli virânedede... Dünya söyler;

Ebedî aşkına peymânlar ederken mecnûn
Ürperirmiş yedi kat gök bile .... leylâ söyler."

(Divân Şiirini Hatırlarken, Şiirler, s. 92)

İlk dönem daha çok ferdi tahassürleri şiirleştiren Nihâl, henüz batı şiirinden de halk şiirinden de bihaberdir. Taklit dönemi olarak isimlendirebileceğimiz devir, Servet-i

203) Mehmet Çavuşoğlu, Türk Dili (Türk Şiiri Özel Sayısı), S. 415-416, Temmuz-Ağustos-Eylül 1986, s.3

Fünûn edebiyatının te'siriyle yazılmış şiirleri ihtiva eder. Bol terkipli, ağıdalı bir dil ve dille mütenasip klasik şiir tarzları:

"Akşam... soluyor işte güneş pek verem - âlud
Bir hüsn-i cefâ-rîz ile ufkun üzerinde,
Bir hande-i hicrân uçuyor ruh-ı terinde....
Ta'kib ediyor şimdi onu pek elem-efzûd
Reftârı pür-ilhâm ile binlerce sehâib,
Bir manzara-ı mâtemse de lâkin yine câzib."

(Bir Gurub, YvG, s. 26)

A. Haşim'in geniş te'sirleri mısralarda dikkati çekmektedir. Birbirleriyle kafiyeli iki mısranın beyit düzeninde sıralanması, Divân edebiyatının klasik nazım şekillerinden kasideyi andırmaktadır. Ancak anlatılan ifadeler tasvirî anlatıma dayalıdır. Kullanılan sembol ve imajlar, sanatçının ruh âleminin dışında, tecrid edilmiş bir dünyadır. Kullanılan terkiplerde, tasvirdeki yoğunlaşmayı sağlamada birinci derece etkilidir. Zaten şiirin başında yer alan, "**akşam**" sözcüğünden sonra üç noktanın gelmesi, onun çeşitli yanlarıyla tanıtılacağına habercisidir. A. Haşim gibi Ş. Nihâl'de akşamın ruhunda uyandırdığı tahassürleri aktarmaktadır. Ancak sanat hayatı boyunca dörtlük düzeninin esas alan hece şiirinden asla taviz vermemiştir.

b) Dörtlükten Düz Süre :

Yıldızlar ve Gölgele'de yer alan "**İsyân**" şiiri ile Nihâl , geleneksel şiir dünyamıza merhaba der. Dörtlük ve hece vezni ilk bu şiirle başlar. Bir kaç dörtlükten müteşekkil bu eser, şeklinin ötesinde temâ olarak Divân edebiyatı geleneğine yakındır. Dil de ağır ve terkiplidir.

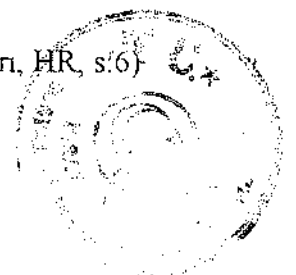
"Her sadme-i kahrınla didiklendi; döküldü;
Bak sine-i hakka ne hazin yeni bu güldü !
Lakin sen sahil-i bî-hüsn
Peşinde sular inler ezelden beri mû'nis...."

(İsyân, YvG, s. 11)

Hazân Rüzgârları ile dörtlük düzeni pekişir. Şairin duygu ve düşünceleri dörtlüğün kalıbına girer. Özellikle şiirin bu döneminde halk edebiyatı formlarının kullanılması dikkat çekmektedir.

"Düşündüm bin hicranla
Varlıktan kalan izi;
Ve ruhum damla damla
Yıkadı çehrenizi....."

(Hazân Rüzgârları, HR, s:6)

Şiirde asıl olan lirizmde farklı bir yaklaşım yoktur. Değişiklik, ifadenin hece vezninde ve dörtlükler şeklinde düzenlenmesidir.

Arkasından gelen şiirlerde millî renkleri taşıyan Nihâl, biçimle muhteva arasındaki alâkayı kurmaya gayret eder.

İstiklâl Savaşı sırasında vatanın kurtuluşu için yalvarırken, Nihâl'in ifadelerini dörtlük içinde verdiğini görüyoruz.

"Bir vatansız esir etme bizi sen,
Bî-günahlar hürmetine, Yarabbi !...
Bahtımızın son yıldızı düşmeden,
Lâyık eyle rahmetine, Yarabbi ! ..."

(Son Dua, HR, s.35)

Sanatçı zamanla şiir esas kaynaklarından birine, **Anadolu**'ya yönelir. Ancak Anadolu'da ilk dikkati çeken sefalettir. O kafiye düzeninden kopmadan o topraklardaki acıyı ve ısrabı aktarır.

"Dünyanın ne tadı, ne de yasında...
Öyle yabancı ki şa kâinata,
O kadar bağısız ki belli, hayata !
Titredim: Burası köy mü mezar mı ?
Burada hayattan bir nişan var mı ? "

(Anadolu Köyler, G, s. 11)

Mısralarda anlatılan, temâyâ uygun sosyal-gerçekçi anlatımlardır.

Dörtlük düzeni **Hazân Rüzgârları**'nda hiç bozulmaz. Ancak **Gayyâ** kitabı ile düz yazıya kayan gevşeme, bir kaç örnek dışında kesintiye uğramaz. Dörtlük düzeninden uzaklaşan mısralarda dahi kafiyeyle ödün verilmez:

"Rüyalı gözlerinle daldın yine göklere,
Dinle etrafı biraz,
Sana haber getirmiş uzaktan gelen dere...
Değil misin farkında ?
Bil ki pek çok yakında,
Bu yaz....."

(Kendi kendime, G, s. 65)

Artık mısra sayısı dört olduğu gibi; üç hatta daha fazla mısralardan oluşmaktadır. **Neme Yetmez** (SK, s.5), **Hu...Hu...**(SK, s.8) şiirlerinde dörtlük düzeninin dışına çıkılmaktadır. Hatta **Hu...Hu...** şiiri taşıdığı tasavvufi temâdan dolayı "üç"lü mısralardan oluşmuştur. Hatta bazı şiirlerde çeşitli mısra sayılarından kurulu eserler vardır:

"Bir zindana attılar,
Kapıyı kapattılar,
Kimseler sezemedi,
Zindanda bir ışık var..."

İnsanlar orta yerde,
Gözler perde perde....."

(Zindandaki Işık, YG, s.3)

Gayyâ'yla uzun soluklu şiir yazma denemesine giren Nihâl, bunda da başarılı olur. **Kadın, Sen Nesin ?** şiiri aynı konu etrafında devam eden farklı duyguları bünyesinde toplayan bir şiirdir. Ancak düz yazıya yakın olan şiirde biçimin farklılığına rağmen kafiye ve ritmik oluşumda bir düşüş yaşanmaz:

"Titan'lar gibi çıktım dağ dağ üstünde, göğe....
Kovuldum, yuvarlandım, bağrımı döge döge...
Ben, esir çocuğuyum şu kara toprakların,
İlahî bir sahneye fırlatılmış figürân ! ...
Bir avuç çamur, yarın !...."

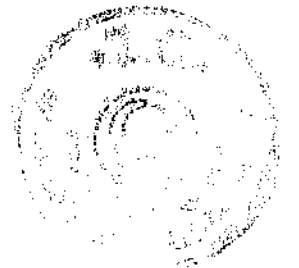
(Titan'lar Gibi, YG, s.10)

VEZİNDEN KAFİYEYE

a) Arûz Vezni:

Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında , hecelerın uzunluk ve kısalıkları temeline dayanan bir nazım ölçüsü olan arûz, Türklerin İslamiyeti kabulü ile edebiyatımıza girmiş, Divân edebiyatı ile de en mükemmel haline kavuşmuştur. **Yeni Türk Edebiyatı** olarak tanımlanan dönemde de çeşitli şairler arûz veznini şiirinin kurgusuna oturtmuştur.

Nihâl özellikle arûz vezninden Yıldızlar ve Gölgelede faydalanır. Kitapta bulunan on dört şiir arûzun muayyen kalıplarıyla yazılmıştır.

Ancak ilk şiir denemelerinde ustalık gerektiren arûzu kullanması, hataları da beraberinde getirmektedir. Mısralarda **imâle**, **zihaf** ve **med** gibi arûz hatalarına rastlıyoruz.

Şiirlerde en çok **hezec bahrinin**, **Mef'ûlü** ile başlayan on dördlü kalıbı kullanılmaktadır. Yıldızlar ve Gölgele'de; **Mu'azzez Vatanım İstanbul'a** (s.4), **Hicran** (s.7), **Hazân** (s.14), **Nisyân** (s. 17) ve **Bir Gurub** (s.26) arûzun aynı kalıbıyla yazılmıştır.

"Akşam .... so / luyor işte / güneş pek ve/rem - âlûd

Bir hüsn -i / cefâ - riz i / le ufkun / üzerinde."

(Bir Gurub, YvG, s.26)

Vezin: Mef 'û lû / Me fâ 'î lû / Me fâ 'î lû / Fa 'ü lûn

İlk mısradaki "**veren-âlûd**" kelimesinin haricinde , vezinde bir aksama yoktur. Kelimenin son hecesi, sonraki sözcüğe eklenerek hece açık hale getirilmiş ve vezin düzelmiştir.

Bir başka şiirdeki vezinde şöyledir:

"Gördüm o / zaman ki o / nu bir cinne / t-i hicran

Sevk etme / dedir böyle / emelsiz ve / perişan..."

(Hazan, YvG, s.14)

Vezin: Mef 'û lû / Me fâ 'î lû / Me fâ 'î lû / Fa 'ü lûn

Beyit bir kaç imâle ile düzeltilmiştir. Diğer kelimelerde ise bir hata yoktur.

Sıkça kullanılan bu veznin yanında farklı birkaç arûz kalıbına da rastlıyoruz.

Bunlardan birisi:

"Ezel ezel / ne demek ip / tidası yok / muş onun

Düşündür / dü beni pek / bu şüpheli / kanun."

(Tefelsüf, YvG, s.22)

Vezin: Me fâ i lûn / Fe 'î lâ tûn / Me fâ i lûn / Fâ 'lûn

Vezni nısraya uygulamak için birinci mısrada "yokmuş onun" kelimesi **vasl** ile bağlanmıştır.

Kısa heceli şiirlerde hezec bahrinin kalıpları kullanmışlardır:

"Vatanım sec /de gâh-ı / ruhumsun

Senin evsâ / tında his / lerim lerzan."

(Vatanım, YvG, s.19)

Vezni: Me fâ i lûn / Me fâ i lûn / Fa 'ü lûn

b) Hece Vezni:

Şükûfe Nihâl, bir şair olarak millî ölçü birimi olan hece vezninden geniş ölçüde faydalanmıştır. Yıldızlar ve Gölgele'deki arûz vezninin muayyen kalıplarını kullanan şair, sonraki tüm şiirlerinde hece veznine sadık kalmıştır. Hatta Nihâl'i, edebiyatımızda hece veznini sadakâtla kullanan bir kaç şairden birisi olarak gösterebiliriz.

Hazân Rüzgârları ile başlayan heceye dönüş, sonraki kitaplarda da devam eder Özellikle 8'li, 11'li ve 14'lü heceleri kullanan Nihâl, 11 ve 14'lü heceyi daha sık kullanılır.

"Zindanda cayır cayır + yanan bir kar yığını
Ellerinde kürekler + iki korkunç zebani,
Durmadan hız veriyor + bu kocaman ateşe;
Lâkin bu cehennemin + günühkârları hani ? ..."

(Gayyâ, G, s. 6)

14'lü hece vezni halk şiirinde ve yeni Türk şiirinde sıkça kullanılmıştır. Bu kalıbın en sık kullanılan şekli de 7+7 şeklindeki durakla yapılanıdır. Aslında hecenin kelimedenden bölünmesiyle durak yapılması, hece vezninin uygulanışı açısından bir kusurdur. Ancak Şükûfe Nihâl'in genelde durakları kelimelerin sonuna denk getirmesi heceyi başarılı kullanımına bir ölçüttür. Hece ölçüsünün 14'lü kalıbının yanında 11'li şekillerde vardır:

"Diken diken kuru + titrek ellerin;
Dudağın bir iğrenç + posa parçası
Boyadan çürümüş + yüzünde derin,
Gözlerin kan renkli + bir irin tası ! "

(Monmartr'in Kadınına , G, s.21)

6+5 şeklinde duraklanan bu şiir, ifadesiyle rahat ve ustaca bir söyleyişe sahiptir.

Gayyâ'daki şiirlerin hemen hiç birinde hece veznine ait bir kusura rastlayamıyoruz. Vezin, düzgün durak ve eşit hecelerle söz ipliğine sıralanmıştır. Pek yaygın olmamakla birlikte, genelde mânilerde karşımıza çıkan, 7'li vezinle de şiirler yazıldığına şahit oluyoruz. Bu eserlerin durağı da 4+3 şeklinde klâsik bir diziliştedir:

"Ne yaz kaldı + ne bahar,
Çamlıkta fir + tına var...
Vahşileştik + çe kırlar
Betim benzim + soluyor.."

(Ölüm Sesi, G, s. 32).

İkinci ve üçüncü mısralarda duruklar vezne uyması için kelimedenden bölünmüştür.

Bazı şiirlerde Nihâl, bir kaç farklı hece veznini aynı eserde dönüşümlü olarak kullanmaktadır. Örneğin aşağıdaki şiirin uzun mısraları 14'lü, kısa mısraları 7'li hecelerden oluşmuştur.

" Eserken serin serin
Birden bire uyandın,
Kalbimdeki alevi + yine duyarak yandım,
Yine duydum başımda + sonsuz baş ağrısını. "

(Uyusam, G, s. 16)

Kontrabas Çalan San'atkâra (ŞY, s. 53)'da şair uzun ve kısa mısraları sıralayarak ölçüsüz şiire yaklaşır. Bu izafi görünüş hece sayıları tesbit edildiğinde çürür. Eserde ritmik unsuru bu bilinçli sıralanış sağlamaktadır.

" Ne bir lokma ekmeğe + ne gönül rahatına
Ermedin.....
Önümüze + serdiğin
Güllükten
Bir yeşil yap + rak bile
Denemedin ! ...
Gözlerin. "

(Kontrabas Çalan San'atkâra, ŞY, s. 53)

KAFİYE VE REDİF

Şükûfe Nihâl, şiirinde ahengi sağlamak için geniş ölçüde kafiye ve redif unsurundan faydalanmıştır. İlk şiirlerinden son eserlerine kadar, hep kafiye ve redifi inceliklerle işlemiştir. Tam kafiye sık kullandığı bir çeşittir.

" Alnınızda ne derin bir ıstırap izi var
Hepiniz bir esrarlı gece, siyah bir mezar

Tam K.

(Anadolu Kadınlarına, G, s.13)

Yahya Kemal, " Kafiye'nin insanların ilk medeni eseri olduğunu"⁽²⁰⁴⁾ söyler. Gerçekten de kafiye ve redifi bilinçli kullanan sanatkarlar, şiirde ahengi oluşturmuştur.

204) Yahya Kemal, Edebiyata Dair, Baha Matbaası, İstanbul 1971, s. 128

Y.K

"Topla eteklerini yerlere sür ün-me-sin } Redif
 Rüzgara cilvelenen tülleri gür-ün-me-sin

[Duymıyan Kadına, G,s.16]

Kafiye, ritm ile aynı manaya gelir. Bu derece içice geçmiştir. **Şükûfe Nihâl** de bunun bilincinde olduğu için; kafiye den geniş ölçüde istifade eder. Kafiye nin ciddi olarak uygulandığı şiirlerde tam ve zengin kafiye nin doyurucu-tok sesinden faydalanır:

Z.K

"Rüyalı ruhumuzda neşideler ç ağla-sın } Redif
 Bizden sonra nesiller şiirimizle ağla-sın

[Kızıl Ay , G. s. 25]

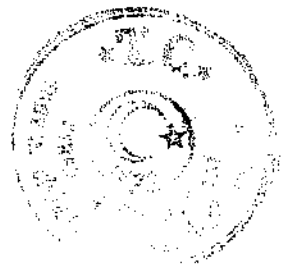
Nihâl'in şiirde ahenk kurmak için ısrarla üzerinde durduğu bir diğer ritm unsuru rediftir. Bunun sebebini de **Y. Kemal** şöyle açıklıyor. "Türkçe'de bilâkis redif zarûridir, çünkü fiil cümlelerin sonunda gelir, fiillerdense kafiye olmaz. Bilhassa Türk'ün manzûmeleri denilebilir ki âdeta rediften doğar." (205)

Z.K

"El emeğin yüklüdür sırtındaki kambur - da } Redif
 İstanbul yollarında her zaman gür-ün-ür-sün }
 Y.K R₁ R₂ R₃
 Çalışanlar sırtından geçinen kağan bu-da }
 Z.K
 Sedirler çürütürken, sen böyle sür-ün-ür-sün }
 Y.K R₁ R₂ R₃

[Şile Kadını, ŞY, s.11]

Kafiye düzeni açısından **Şükûfe Nihâl**'in düz,sarmal ve çapraz kafiye nin tamamını kullandığını söyleyebiliriz. Ancak, özellikle çapraz kafiye düzeninin şiirlerde sıklıkla işlendiği belirgindir.

" Bir köşe dön - meliyim	a
Baş eğerek ^{Z.K} baht - ıma	b
Uzanıp yat - malıyım	a
O kaskatı ^{Z.K} taht - ıma	b

(Çöl Yolcuları, YG,s.4)

Çapraz kafiye sıralanışı kadar olmasa da, düz kafiyeyle rastlamak mümkün. Yine Yerden Göğe kitabında ilk örnekleri var;

" Titanlar gibi çıktım dağ dağ üstünde, ^{T.K} göğ - e	a
Kovuldum, yuvarlandım, bağrımı döğ - e ^{T.K}	a
Ben, esir çocuğuyum şu kara toprakların	b
İlahi bir sahneye fırlatılmış figüran"	b

[Titan'lar Gibi, YG, s. 10]

Sarmal kafiye düzeni sadece bir kez eserde kullanılmıştır. Bu örneklerde Nihâl'in son şiir kitabı olan Yerden Göğe'de mevcuttur:

"Yeryüzünün vardı	a
Öyle kahramanlar	b
Cüceler ki, sanılır	b
Yaratmış cihanları "	a

(Gölge Işıkları, YG, s. 33)

SONUC

XIX. yüzyılın başlarından itibaren pek çok alanda- millî, iktisadî, siyasî alanlarda- eğitim öğretim hayatında yeni model arayışları dikkatimizi çekmektedir. Alt yapısını edebiyatın oluşturduğu orjinal fikirler devirlere göre farklı bir yapı çizmektedir.

1896 yılında **İstanbul**'da doğan sanatçı, farklı devir ve rejimleri yaşamış, yetiştirme tarzı Meşrutiyete hatta Muşrutiyet öncesine dayanan bir sanatkârdır. Babasının, vatanın kurtuluşu için evinde gizlice toplantılar yapması, onda millî bilincin uyanmasında etkili olmuştur. Aynı zamanda Meşrutiyet döneminde yetişmesi; onu iliklerine kadar iyimser ve idealist olan, her zaman inanmaya ve güvenmeye susamış bir ruh haline sokmuştur. Hatta; hayatı boyunca uğradığı bütün hayâl sükûtlarına rağmen, hiçbir zaman eğilmeyen ve yeniden ümitlenmekten başka çabası olmayan bir tavrı; temeli iyi niyete dayanan felsefesinden ödün vermemiştir. Bu tavrıyla da idealist Türk halkının mükemmel bir temsilcisidir.

Eğitimi, babasının görevi sebebiyle çeşitli bölgelerde tamamlar. **Şam, Selanik**, ve **Beyrut** bu yörelerden birkaçıdır. Temel eğitimi esnasında; dönemin tanınmış edebiyatçılarından **Cenap Şehabettin**'den Arapça ve Farsça, C.Şehabettin'in kardeşi **Osman Fahri**'den ise Türkçe ve Edebiyat dersleri almıştır. Kadın şairimizin, edebî fikirlerinin oluşmasında bu iki insanın telkinlerinin büyük yere sahip olduğunu ifade edebiliriz. Özellikle Şükûfe Nihâl'de belirgin şekilde etkisini gösteren T.Fikret hayranlığının, O. Fahri'nin görüşlerinin yansıması olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Sanatçının hayatına baktığımızda, '**Türk Kadını**' için bazı yeniliklere imza attığını müşahade ediyoruz. Ki bunların başında 1914 yılında bayan öğrencilere yüksek eğitim vermeye yönelik **İnas Darü'l-fünûnu**'na ilk öğrenci olarak kaydolması ve aynı zamanda Türkiye'de mezun olan, **ilk bayan üniversite mezunu** ünvanını almasıdır. 1919 yılında **Coğrafya** bölümünü bitirmesinin ardından, emekliye ayrıldığı 1953 yılına kadar kesintisiz bir şekilde öğretmenlik yapmıştır. Coğrafya ve edebiyat öğretmenliği yaptığı okullar içinde İstanbul Dârulmuallimat, İstanbul Kız ve Vefa Kız liseleri sayılabilir. Düzgün konuşma tavrı, ilgi çekiçi ders anlatışı, gururlu ve idealist hareketleri talebeler üzerinde etkili olmuş; ileride devletin çeşitli kademelerinde görev alacak insanların yetişmesini sağlamıştır. Hatta bir ara, ilk eşi **A.Mithat** (Sadullah Sander)'le **Bakırköy** civarında '**Mekteb-i Ümit**' isminde özel bir okul açtığına ve işlettiğine dair bilgiler varsa da biz incelemelerimiz sırasında böyle bir ifadeyi doğrular bir bilgiye rastlayamadık.

Vatanın işgal altında olduğu bir dönemde mücadelesini çeşitli platformlarda verir. Gazete ve dergi yazılarının yanında ikinci eşi **Hamdi Başar**'la; **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**'ne girer ve orada faal rol oynar. Kızkardeşi **Muhsine Hanım**'la, **Teskilat-ı Mahsûsa**'da gizli evrakların saklanması görev alır. Ayrıca **Halide Edip** gibi meydanlara

çıkıp, Fatih Mitingi'nde halkı düşmana karşı topyekün mücadeleye çağıran konuşmalar yapar.

Şükûfe Nihâl'in edebiyatçı kişiliğine gelince. Bu konuda pek çok şey söylenebilir, ama onun edebiyat tarihçileri tarafından ihmal edilmemesi gereken en önemli yanı '**edebî organizatörlüğü**'dür. Devrinin **salon sahibi** kadınlarından olması; çeşitli vesilerle çeşitli mekânlarda edebî sohbetler düzenlemesine yol açmıştır. Fatih'teki evi, Serkl Doryan, Hilton'un Lâlezâr Salonu bu ortamlardan en fazla rağbet edilenleridir. Bu sohbetlerde dönemin tanınmış birçok edebiyatçı ve aydınıni görebiliyoruz: **Abdülhâk Şinasi Hisar, Refik Halit Karay, Asaf Hâlet Çelebi, Fahri Celal, Adile Ayda, Behçet Kemal Çağlar, Haldun Taner, Nazım Hikmet, Halide Nusret Zorlutuna, İffet Halim Oruz...**

Gayyâ şairi, gerek fizikî gerekse ruhî yapısı itibariyle son derece güzel bir insan olması; pek çok insanın ona tutulmasına, hatta eserlerine ilham kaynağı olmasına yol açmıştır. Şükûfe Nihâl'e derin bir sevgiyle bağlananlar arasında **N.Hikmet, Faruk Nafiz, A.Kutsi** ve **Osman Fahri** sayılabilir. Özellikle O.Fahri ile yaşa(yama)dığı aşk onu, daha lirik ve hassas bir ruh haline itmiştir. Bu olay olmasaydı belki de Şükûfe Nihâl'in o samimi şiirleri de olmayacaktı. Osman Fahri için, "...insan hayatında bir defa sever; gerisi, kapılış, aldaniş. Ben bütün şiirlerimi bir tek şahıs için yazdım." gibi ifadeler kullanması şiir estetiğinde önemsenmemesi gereken bir ipucudur.

Şükûfe Nihâl'in roman, şiir, hikâyelerinin yanında çevirileri ve çeşitli konularda yazılmış yazıları da mevcuttur. Ayrıca **Finlandiya** ve **Domanıç Dağlarının Yolcusu** isminde gezi notlarını içeren iki de seyahatnâmesi vardır.

Kadın Gazetesi, Cumhuriyet, Son Posta, Türk Kadını gibi bazı yayın organlarında kadın, edebiyat, sosyal hayat, siyaset, ekonomi, etnografya...vs konularda yazıları çıkmıştır. Ancak onu bugün hatırlamamıza yarayan tarafı daha çok şairliğidir.

İlk şiirlerini 7-8 yaşlarında iken yazmaya başlar. Tevfik Fikret etkisinde kaleme alınan bu şiirler daha çok, ferdî duygulanmaları aktaran santimentalist ifadelerdir. Bu tavrın şairin ilk şiir kitabı olan **Yıldızlar ve Gölgele**r'de yansımalarını görebiliyoruz.

Şair ikinci kitabı, **Hazan Rüzgârları** öncekinden çok farklı bir görüntü çizer. Şekilde başlayan bu farklılık, özellikle muhtevada belirginleşir. Arûz veznini bırakıp heceye döner. Daha da önemlisi ilk şiirlerinde rastladığımız **ferdî-pesimist** duygulanmaların yerini; **sosyal-gerçekci** ve **millî** temâlar alır. '**Kadın**'ı problem edinmeye başlayan şair; onu her yönüyle ele alır. Sosyal hayatta taşıdığı normdan, haklarına kadar geniş bir alanda inceleme yapar. Ve kadını yüceltir:

"Ah, o kadın bir zirve ki aşlamaz,
Bulutlara gömülü, göklere yakın,

Başın döner, erişmek isteme sakın..."

(Kadın Sen Nesin?, G, s.61)

Sosyal meseleleri bütün ayrıntılarıyla inceler. Öksüz çocuklara, yoksul köylülere, açlara, fakirlere çare bulmak için şiirini feda eder. Bir taraftan da devletin başındakileri suçlar.

Tabiat, şairenin en önemli ilham kaynağıdır. Mevsimlerin değişimi, ağaçlar ve de kuşlar onu çok faklı duygulanmalara götürür. Şükûfe Nihâl poetikasında tabiat, başlangıçta tecrid esasına bağlı ve daha çok figüratif bir değer taşıırken; zamanla **tabiat-insan** ve insan psikolojisi arasındaki insicamı kurmaya doğru gitmektedir.

Vatanın en zor günlerinde dahi canlı ve idealist tavrından ödün vermeyen bir hali vardır şairin:

"Ölenler öldü...bize bu günü vermek için...
Bugünküler çalışıp yarını kurtaracak...
Kâh ölür, kâh yaşarsınız ülküye ermek için;
Ülkümüz, Türk elinin yükselişidir ancak..."

(Kurtuluş Günü, ŞY, s.30)

Sadece yaşadığı yıllarda, daha doğru bir ifadeyle 1920-1935 yılları arasında, tanına ve sevilen şair, sonraki yıllarda edebiyatımızda kalıcı izler bırakamamıştır. **II.Dünya Savaşı'nın** arkasında ortaya çıkan **Sürrealist** akımda dahil olmak üzere; devrinin güçlü edebî ve siyasî akımlarından etkilenmiştir. Önceleri Servet-i Fünûn, sonra millî ve Türkçü tavrı, arkasından da sürrealist düşünce...Bir de bunlara şiirlerinin temelini fikirden ziyade duyguya dayandırması eklenirse Şükûfe Nihâl'in neden kalıcılığı olamadığı anlaşılır sanırım. Şaire; her devir için yeni bir kimlikle karşımıza çıkmış, iyi ya da kötü belli bir çizgi tesbit edememiş, daha da önemlisi Türk şiirine yeni bir orijinallik katamamıştır. O halde bu unutulmuş sanatçı, ne kazandırdı şiirimize? Buna cevap olarak bazı şeyler söylenebilir:

Şükûfe Nihâl herşeyden önce şiiri; kendinden önceki kadın şairlerin aksine, bir kadın gibi hissederek, yine bir kadın gibi yazmıştır. Bu tavrı, Divân şiirinden beri devam eden erkek gibi yazma alışkanlığına bir muhalefettir. O, her kadının taşıdığı, zayıflıklar ve lirizm de dahil olmak üzere, duygularını açıklamaktan da rahatsız olmamış, bu kimliğini hiç saklamamıştır.

Bütün bu söylediklerimizden dolayı Şükûfe Nihâl Başar, Türk edebiyatının birinci derecede olmasa da; mutlaka ön planda araştırılması gereken bir şahsiyettir. Bunun yapılmamasının, Türk şiirinin kaldırım taşlarından birisinin eksilmesine yol açacağı muhakkaktır.

KİTAPLARINDA YER ALMAYAN ŞİİRLERİ

O GÜZEL YAVRUYA

Penbe penbe dalgalanan tüller içinde,
Bir esir-i çiçek gibi kayıp gidersin...
Şu yerleri şenlendiren güller içinde,
Kendine en güzelini rakip edersin.

Çimen sana âgûş açar, ağaçlar cenâh:
Her bir sıcak sine olur hasmına penâh...
Sen nurusun şu toprağın...altın laleli
Çehren verir her bir kalbe hayat emel.

Güneş öper saçlarını, neşeler saçar
-O saçlar ki- demet demet nermin-i ipektir
Gözlerinde saadet füsûnu mu var?
Gülümseyen iki nurdur, sükûnet verir.

Pek lâtifsın melek yavru bil ki lâıksın
Seni saran sevgililer...fakat bir düşün
Onlar sana neler, ne hisler verir,
Büyüklüğe seni ancak onlar erdirir.

Birgün gelip topraklardan şu mavi göğe
Açmak için kendinde bir his bulacaksın;
Söyle şimdi güzel çocuk, bana sen onun
Şu kalbinde büyüdüğün yeşil ülkeye

Hislerinden altın bir taç örecek misin?
Orda kalan zulmetleri, sefâletleri
Onu için için yiyen felâketleri
Vicdanının nurlarıyla görecek misin?

(Türk Kadını, 24 Mayıs 1918, s.8)

KUŞLAR

Taze dallarda periler gibi pek hulyâvî
Yaşayan ey küçücük kuşlar, siz,
Bize söyler misiniz?
Güneş akşamları ufkun sarı penbe, mavi
Sinesinde solarak gaip olur
Sonra bir başka ufuktan doğar altın bir nur...
Havanın tatlı, ağır,
Bir temasıyla o narin yuvalar
Taze yapraklar içinde salınır, dalgalanır...
O zaman mavi gök altında neden
Siz cıvıldarsınız âsûde ve şen?...
Bu sadâlar
Ruh-ı mes'udunuzun bir ezeli handesi mi?
Yoksa bir gizli duanın müterennim sesi mi?

Cevap:

Şu ağaçlıkta tevekkülle kayan
İncecik, nazlı dere
Gibiyiz; bilmiyoruz biz ne emel ne hicran.
Eriyorken şu hazin gölgede her bir zerre
Biz hayretler içinde bu sesi dinliyoruz.

(Nedim, 16 Kanûn-i sâni 1918, s.39)

GENÇLİK BAĞINDA

-Muhsine Arife

Derin bir taabdır hayatım benim.
Bakın, gözlerimden nasıl bellidir:
Duyulmaz bu âlemde hiç şîvenim;
Sükûtumda bin zehir, elem gizlidir...

Şu gençlik bağında perişan, harab.
Geçer, ağlarım solgun âmâlime.

İnilder elemde kırık bir rübâb;
Odur bir hazin-i aşinâ halime.

Bu yollarda her lâne, gördüm, yıkık;
Nazarlarda donmuş emeller...yazık!
Soluk her çiçek bir hazin-i âh ile...

Fidarlarda nâlândı kuşlar bile...
Bu bağın neden böyle solgun gülü?
Neden böyle hicranlı her bülbülü!..

(Nedim, 16 Kanûn-i sâni 1918, s.2)

YILDIZLARA GÜNEŞE

Ey semalarda yanan yıldızlar;
Nurunuzdan nice bin ruh...emel, hande arar...
Gece zulmetlere rîzân oluyorken zerrin
Lem'âlar biz ne için
Onları müjde-i tâli sanırsız;
Niye ümide düşer çırpınırsız, aldanırsız?

Ey güneş, ey bütün arz-ı sahher
Bu sesiyle yaşatan menbâ-ı nâr!
Her sabah ufk üzerinden doğarak
Kurtarıyorsun bizi zulmetlerden:
O zaman muhteriz, âvâre kevâkib, bırak
Gökte solgun uçuşurlar; sonra
Akşamın rengi inince şu yeşil dağlara, sen
Başka bir aleme hasretle koşarsın ve fezâ
Yine yıldızlara bir merkez olur!

Ey güneş, ey kâmer, ey yıldızlar,
Kaç asırdır nice âlem size hayretle sorar:
"Bize ait mi bu hicretleriniz?
Nereye her gün azimetleriniz?"

Cevap:

Emreder devrimizi halkamız,
Bu devirler ne için biz ona vâkıf değiliz.
Kudret-i hakka muazzam sehhâr.
Bir alâmet mi neyiz bilmiyoruz...
Geldi, geçti nice edvâr, âsâr;
Yine biz böyle bütün âlemi devreyliyoruz.

(Nedim, 5 Şubat 1919, s.79)

ÇİÇEKLER

Ey çiçekler, bize siz naklettiniz:
Şimdi pek gamlı ve solgun eğilirken hâkine
O güzel başlarınız,
Yarın en neşeli, en vecd-âmiz

Bir tebessümle yine
Açılırlar...lâkin
Ne için oldunuz arzın üzerinde peydâ?
Şefkati karşılamak mı yoksa
Hüsünüze bizi teshir ederek
Bize bir ruh-ı bedîf vermek;

Yahud
Şu siyah toprağı şenletmek için mi, ne için
Sizi halk etti vedûd
Nesiniz siz, acaba renk-i tabiat mısınız?

Cevap:

Açılırken solarız bilmeden esbâbını biz.
Alemın rengi miyiz; bilmiyoruz.
Tâ ezelden beri böyle âciz,
Doğarız, az yaşarız sonra da hep hâk oluruz.

(Nedim, 6 Şubat 1919, s.57)

ÜZÜNTÜ

Dalma, düşünme deme,
Bırak beni kendime!..
Zerre zerre içime
Hazân zehri doluyor.

Ne yaz kaldı, ne bahar
Çamlıkta fırtına var;
Vahşileştikçe kırlar
Betim benzim soluyor.

Uluyor ölüm sesi
Geliyor sinsi sinsi!..
Bir canavar pençesi
Bak kalbimi yoluyor...

(Hayat, 11 Teşrin-i evvel 1928, s.388)

YİNE SANATA

Pâyânsız bir çöldeyim yok istinâdım
Ciğerlerime dolan hava değil, kum.
Ölürken de kırılmaz, ölmez inadım;
Bu ıssız hayatımda sesindir ruhum.

Çağlamasan arada söner biterdim.
Nasıl sürüklerdim bu renksiz ömrümü?
Seni bir zırh gibi ben ruhuma gerdim,
Sensin ezen, hissime çöken ölümü...

Eğmedim, bir âcize başımı birgün,
Seni hatırlayarak...sen varsın diye!
Yıllarca harap oldum, yaşadım üzgün,

Kırılmadım hayata, sen varsın diye!..

Mâbedimde yanan tek mukaddes şeysin;
Etrafımda buzlu bir hava eserken.
Temiz, sıcak, nefesin ruhuma değsin,
Saadetim, sükûnum, herşeyimsin sen!

(Hayat, 8 Teşrin-i sâni 1928, s.469)

SABİHA GÖKÇEN'E

Gözlerinde güneş ışıkları var;
Bu yolculuk hangi uzak göklerden?
Ruhunla topraklar gelince pek dar,
Fırlamışsın alev gibi bu yerden...

Öz varlığındandır taktığın kanat;
Asırlar kırdıkça o genişlemiş...
Sırmalı çevreler işlerken kat kat,
Türk kızı gönlüne sancak işlemiş!

İşte zamanıdır onu açmanın;
Bağrında kıpkızıl bir ateş varken...
Yanın, ey geride kalanlar, yanan;
Gökleri aştı bir "Sabiha Gökçen".

Lazım değil ona pırlanta, inci;
Yıldızlar şimdi taç korken başına..
Türk kızı sırada olmaz ikinci;
Hazırdır her lâhza ün savaşına...

(Yeni Türk, 4 Şubat 1935, s.1)

ÇAĞ OLDU Kİ...

-Türk Kızına

Çağ oldu ki hakanlar otağını paylaştın;

Eteğinde her yıl kaç yetim ağlar;
Kaç dul şifa arar eşsiz derdine.

Genç, yaşlı, şehirli, köylü bir vatan
Sana eğilmeye geldik biz, bugün
Ey bu topraklarda mezarsız yatan;
Lâyık bu secdeye kazandığın ün...

Adın dilimizde, çıktık bayırı
Bir mavi kubbe ki mâbede vardık;
Gözümüzde yaşlar benzimiz sarı;
Uçtuğun yerlerde seni aradık

Urpererek bastık, bastığın yere
Toprakta izin var, havada sesin
Renginle yanıyor bak tepe, dere
Sen bizden çok bugün bu yerlerdesin.

Nasıl ölürsün ki, bütün hayatın
Ancak bir baharlı çiçek kadardır;
Ölmedin...Sonunda bu ferâgâtin,
Kanınla yeşermiş bir vatan vardır...

Ey ulu, ey kutlu, ey mutlu şehit,
El bağladık sıra sıra önünde...
Senden bekliyoruz cesaret, ümit
Müjde ver bir yeşil tüle bürün de

Siyah kefenine çiçekler serdik
Bir kalple, bir dille haykırdık sana
Hep kardeşiz, diye el ele verdik;
And içtik kul olmak için vatana

Analar hıçkırdı, hıçkırdı dular:
"Ben ondanım!" diye gençler övündü:
"Vatanım sağolsun" diye yoksullar

Mîrâcında bu, bir acı düğündü...

Ses ver göklerinden, ey ulu kardeş,
Senden ilham alıp yaşayanlara...

(Yücel, İlkteşrin 1938, s.55)

MEŞELER

Ne kadar mes'udsunuz belli duruşunuzdan,
Ve ne kadar zavallı karşınızda bir insan!
Ne uluyarak gelen kasırgalar korkusu,
Ne umulmaz bir anda canavarlı bir pusu!

Ne dağlardan sökülen kaya yaralar sizi.
Ne korkunç suratlı gök soldurur benzinizi!

Meşeler, ey meşeler!..Ey doymayan meşeler
Neslinizden gelmeye verirdim ey meşeler!..

(Çınaraltı, 16 Ağustos 1941, s.2)

KUMLAR

Yalçın, mağrur başları güneşlerden taç giyen;
Üstünde mevsimlerin ışıktan kumaşları,
Akşam altın ve sabah yakutlaşan taşları;
"Biz toprağın en şanlı âbidesiyiz!" diyen
Ashınız nerde şimdi?

Nasıl düştü başlardan güneş sorguçlu taşlar?
Nasıl kabardı toprak, nasıl gönül karardı?
Nasıl kartallar o gün başka tepe arardı?
Nasıl dağıldı sonsuz parça olup yamaçlar

O, acı bir devrimdi!

Zerreler zerrelerle çarpıştı ağlayarak;
Yorgun sessiz yığınlar serildi kıyılara,
Kâh sulara yem olup, kâh oyuncak rüzâra
Bugün bir kaç tanecik boş kaldırıp koyarak
Der: Şu dağlar eşimdi

(Çınaraltı, 18 Kasım 1941, s.2)

O GÜN

Efsaneye benzer bir gidişti bu.
Bir dağ göçmüş gibi tan yerlerinde
Çöl yollarındaki hasret ve korku
Rengi var baharın seherlerinde.

Yırtıcı kuşlarla dost olduk o gün
Büyü yaptık azgın kasırgalara
Düştü son yaprağı sarı bir gülün.
Açıldı ruhlarda kızıl bir yara!

Zamandı rüzgârla yürüdü, gitti.
Sesi dalga dalga kaldı havada
Güneşti, günleri sürüdü, gitti,
Çırağ çırağ yandı dostlar vedada.

(Çınaraltı, 7 Şubat 1942, s.3)

GÖK KUBBEDE SESLER

Makineler bozulur, kuklalar göç ederler
Kervan kervan yokluğa
Sahnede birbirine dolana sesler kalır
dönmüştür soluğa

Hür ve bağısız sesler ki, hesaplaşınca yerle

Çizerler ruhuhmuzı tanınmamış renklerle

Burada bir hıçkırık, şurada bir kahkaha
Ötede derin ah, benzer biraz günaha;
Ak tüllere sürünüp Meryemleşen lekeler
Bakır heykellerdeki, altın yüzlü maskeler

Sabaha eremeyen hakikâtle fâzilet
Güneş gölgeleyen "nankörlük" denen illet
Oyulur her boşluğun sonsuz plaklarına
Her göçenden bir nefes kalır orda yarına

Yırtılsın sayfaları insanlık tarihinin,
Sıyrılsın kabuğunun tapıcısı her dinin
Hakikâtler ses versin sessizce gök kubbede
Yazık ki, fânilere açılmıyor bu perde.

(Çınaraltı, 8 Mayıs 1943, s.10)

HALİDE NUSRET HASTA

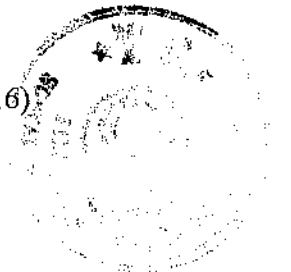
Ölümden bahsediyor bir mektubunda bana,
Okudum yazısını içimden yana yana,
Biz hepimiz vurgunuz çünkü Nusret Sultan'a!..

O kadın, ruhu büyük, ince dost, ana kadın;
O kadın en yalansız kardeşidir sanatın.
Gölgesi sonsuz olmaz öyle hiçbir kanadın!..

Ne dostlar ayrılarak gitti, doğru geri,
Ancak onun varlığı doldurdu her boş yeri.

Ölümden söz açmasın, söyleyin kuşlar ona;
Bilir nasıl yalnızdır Nihâl, kalamaz sona.

(Kadın Gazetesi, 22 Eylül 1947, s.6)

KÖYLÜ YURTTAŞA I

Bir zamanlar yola düşer,
 Gelir çalardım kapını,
 Girerdim toprak odaya,
 Çıtırdaya çıtırdaya...
 Bana ikrâm ederdin,
 Bir avuç bulgur aşından,
 Hikâyeler anlatırdın,
 Tükenmez yurt savaşından...
 Geçmişin, ün, ışık dolu,
 Her bir evden sayısı yok,
 Şehit almış Anadolu!..
 Bakır tasta aş tükenir,
 Kalkardık sofrâ başından,
 Aç kalmıştır yaşlı anan,
 Eşin, kendin, çocukların,
 Belki de, yarı yarıya...
 Lâkin yine sen mutluydun,
 Dua ederdin millete,
 Ve şükrederdin Tanrı'ya.
 Derdin: "Bizden beteri var",
 Köyler görürsün ötelerde,
 Kapatmıştır yolunu kar,
 Karın boyu damı aşar...
 Gidemezsin, göremezsin,
 Erişmez onlara sesin...
 Kış ortası, tütmez ocak;
 Bomboş kalmış kıyı, bucak,
 Ne bir avuç bulgur, ne un,
 Ne tezek kalmış, ne odun...
 Yavrular açtır, hastadır.
 Hiçbir yandan yoktur medet,
 Dert üstüne yüklenir dert...

Ağlamakta ne fayda var?
 Evden biri yola çıkar,
 Bir tutam ot bulmak için,
 Dere tepe koşar durur,
 Düşe kalka, üç beş saat...
 Toprak ana kefenlidir,
 Buzla, karla şimdi kat kat!..
 Akşam iner, evde umut,
 Kararan gün gibi söner;
 Yakın, uzak tepelerden,
 Ulur vahşi kurt sesleri...
 Giden gelmemiştir...

(Türk Yurdu, S.8, Ağustos 1965, s.14)

KÖYLÜ YURTTAŞA II

Yurdu gezdim adım adım,
 Bir gönül alayım diye,
 Rastladığım her yuvaya,
 Utanarak daldım, uğradım:
 Köyler vardı dağ başında,
 Bırakılmış kaderine;
 Evler gördüm dağ altında,
 Benzer bir hayvan inine,
 Yoksulluklar, hastalıklar,
 Tek ziyaretçileridir,
 Çeşit çeşit yüzleriyle,
 Biri gider, biri gelir.
 Korkarsınız hal ve hatır,
 Sormaya o yurttaşlara,
 Bir tek cümle söyler onlar,
 Düşünür de kara kara;
 "Unuttunuz bizleri siz!
 Doktor sapmaz yolumuza,
 Toprak nankör, gök kupkuru,

Aramızda tam kırk yavruyu,
Geçen kış bir çiçek geldi,
Gidiverdi birer birer,
Kasırgalar gibi esti,
Başımızdan felâketleri!..
Biz vatandaş değil miyiz?
Devlete, millete söyle,
Halimizi anlat böyle!.."

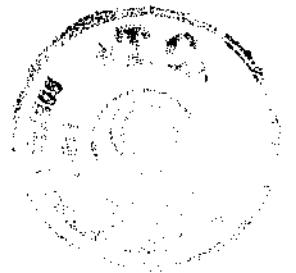
Gelip geçen devletliler,
Ne yaptı bilmem bu elde,
Yapılacak, edilecek,
Terânesi, hep bir telde!
İşte buydu yıllar yılı,
Tanıdığım Anadolu.
Her bucağı acı dolu,
Bilmem nasıl bulmalıyız,
Onu kurtaracak yolu...

(Türk Yurdu, S.9, Eylül 1965, s.14)

HAMDULLAH SUPHİ

Fidyas'ın çizdiği bir baş...
Gölgelenmez silinmez!..
Akademyos bahçeleri,
Gürül gürül dalgalanan
Sesine sınır bilmez!..

Deste deste gümüş teller
Maviliği yarar geçer
Yollar açan ışıktır,
Sanırdık ki Mevlânâ'dan
Armağan.
Dostlar, düşmanlarıyla

Güzel yüzü barışıktır.

Koşardık ardı sıra,
Türk Ocağı mâbedimiz,
Yan yana gülen, ağlayan;
O, tükenmez bir çağlayan

Söz açardı,
Babalardan, dedelerden,
İnsandan, insanlıktan
Türklerden...
Bizi bekleyen zaferden.

(Mustafa Baydar- H.Suphi Tannöver ve Anıları, 1968, s.226-227)

ATAMIZIN KARŞISINDA

Yaşadığın an gibi uykunda da güzelsin
Bugün altın yerine yakut açmış otağın.
Varım, diye güvenen kâinata bedelsin
Gün doğuyor gibisin zirvesinden bir dağın.

Selâm verdin, aksinle gözler ala boyandı,
Hıçkırıklar bir kara dalga olup uzandı,
Gönüller başındaki alevler gibi yandı:
Toprağa en muhteşem anıt oldu durağın.

(Türk Kadını, S.42, Kasım 1969, s.7)

MARABA

Çalıştığı çiftlik uzak,
Dağ, taş iki saatlik yol;
Dile kolay, hep yaya...
Ağalar para vermez geç kalan marabaya...
Acele etmek gerek köye gidip gelişte,
O da bir maraba işte...

Esir, emir kulu, köle...
 Marabanın çektiği çile,
 Gelir mi dile?
 Marabanın kazancıyla beslenilmez,
 Doyunca...
 Kuru ekmek gün boyunca...
 Marabanın,
 Ne bir avuç toprağı,
 Ne altında barınacak bir damı!..
 Ağanındır,
 Altın yelpazelerle serinlenen engin yayla...
 Ağa yaşar, konaklarda, köşklerde,
 Ağa, otomobillerde,
 Ağanın kızları, oğulları,
 Amerikalarda, Avrupalarda şölende...
 Maraba,
 Gün doğandan batana dek,
 Yürür, toprak kazar, beller,
 Nasırlanmış ayaklar, eller;
 Çıkınındaki ekmek,
 Kurumuştur takır takır,
 Çekilmez oldu bu yük,
 Gökler demir, yer bakır...
 Bahçenin bir kenarında,
 Bir genç kadın yatar
 Sıtmalı...
 Üstünde bir söğüt dalı,
 Sallanır sağa sola...
 Dağıtır ateşini...
 Maraba,
 Kara kara düşünür
 Hasta, yalnız eşini...
 Gözleri uzaklarda,
 Çankırlarını sürükler:
 Ya küçükler, küçükler?
 Yıkık bahçe duvarının ardında,

Toz, toprak, sinek yuvası,
 Kuru derenin kenarında,
 Küçükler,
 Aç acına uyumuşlar,
 Sıtmalı...
 Hasta ana sayıklar:
 Küçükler nerede ki?
 Küçüklere bakmalı...
 Ya sizler nerdesiniz,
 Tokluğun kurbanları?
 Yiyin, için, doyun,
 Fakat,
 Bir lokma da öksüz payı
 Bırakın ardınızda,
 Kurtarın MARABA'yı

(Türk Yurdu, S.12, Aralık 1969, s.7)

DİVÂN ŞİİRİNİ HATIRLARKEN

Bir masal, belki de rüya, dil-i şeydâ söyler;
 Gizli bir nağme olur bahçede peydâ, söyler;

Bir bahar ülkesi, bülbül sesi, güller varmış
 Şu hazin çehreli virâne...Dünya söyler;

Ebedî aşkına peymânlar ederken Mecnûn
 Ürpermiş yedi kat gök bile...Leylâ söyler;

Unutur yeryüzü geçmiş gelecek her ne ki var;
 O unutulmaz yaranın şi'rini hâlâ söyler;

Ufku yok sahili yok bir yüce deryâ âlem
 Türlü varlık tanımaz birbirin...Amma söyler;

Bu alev dalgalı nehrin soranız nerde sonu?
Her akıl hâcesi bir başka muamma söyler.

Biz ki Babil Kulesinden kalan âvâreleriz
Bunu her tecrübe tarih boyu râna söyler...

(Şükûfe Nihâl, Şiirler, İstanbul 1975, s.92-93)

SON IŞIK

Vazgeçelim cihandan, bağ ve gonca bizdedir;
Dikenleri yakacak alev içimizdedir...
Bir muhteşem karanlık sarınca gök kubbeyi,
Son ışık, ruhumuzda sönmeyecek izdedir.

(Şükûfe Nihâl, Şiirler, İstanbul 1975, s.94)

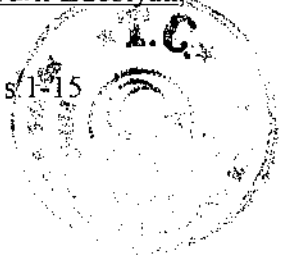

S Ü K Ū F E N İ H Â L B A Ş A R' D A N B A H S E D E N
K A Y N A K L A R

A. K İ T A P L A R:

- AKYÜZ, Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923), İnkılap Kitabevi, İstanbul 1990, s.176
- , Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi (Ş.N. Başar), İnkılap Kitabevi, İstanbul 1986, s.877-887
- AYDA, Adile, Böyle İdiler Yaşarken (Şükûfe Nihâl), Ay Yıldız Matbaası, Ankara 1984, s.103-110
- BURDURLU, İbrahim Zeki, Öğretmen Şairler Antolojisi, İzmir Eğitim Enstitüsü Uyanış Dergisi Yayınları, No:7, İzmir 1986, s.41-42
- CUNBUR, Müjgan, Türk Kadın Yazarları Eserleri, Ankara 1955
- CUNBUR, Müjgan-SARYAL, Neriman, Türk Kadının Şiiri, Kadının Sosyal Hayatını Tetkik Kurumu Yayınları, Ankara 1970, s.82-83
- ÇETİN, Mehmet, Tanzimattan Bugüne Türk Şiiri Antolojisi, Birleşik Yayın, Ankara 1991, s.172-173
- ÇINARLI, Mehmet, Sanatçı Dostlarım, İstanbul 1979, s.42
- ERŞAHİN, İbrahim, Şâir Duaları, İstanbul 1992, s.27
- ES, Hikmet Feridun, Bugün de Diyorlar ki (Şükûfe Nihâl), Remzi Kütüphanesi, İstanbul 1932, s.146-148
- GEÇER, İlhan, Cumhuriyet Döneminde Türk Şiiri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987, s.57
- GÜREL, Zeki, Halide Nusret Zorlutuna, KBY, Ankara 1988, s.24-26
- HÂTEMİ, H. Hüsrev, Çelebi Bizi Unutma, İşaret Yayınları, İstanbul 1990, s.142
- Hecenin On Şairi, Akbaba Yayını, İstanbul 1943, s.92-101
- HİÇYILMAZ, Ergun, Teşkilât-ı Mahsûsa'da Mite, Kurtiş Matb., İstanbul 1990, s.52
- İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, Son Asır Türk Şairleri, C:7-12, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1971, s.1849
- KARAALİOĞLU, Seyit Kemal, Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü, İnkılap ve Aka Basımevi, İstanbul 1982, s.281-289
- KAPLAN, Mehmet-(İ.Enginün, Z.Kerman, N.Birinci...), Atatürk Devri Türk Edebiyatı, C:2, KBY, Ankara 1982, s.672-687
- KERMAN, Zeynep, Osman Fahri'nin Hayatı ve Şiirleri, KBY, Ankara 1988, s.1-15

- KISAKÜREK, Necip Fazıl, Bâbüâli**, Büyükdoğu Yayınları, İstanbul 1988, s.170
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, Türk Edebiyatı Antolojisi**, Edebiyat Yayını, Ankara 1967, s.713-714
- _____, Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara 1970, s.838
- KÖPRÜLÜZÂDE, Mehmet Fuat, Bugünkü Edebiyat**, İkbâl Kütüphanesi, İstanbul 1924, s.192-195
- KURDAKUL, Şükran, Çağdaş Türk Edebiyatı (Meşrutiyet Dönemi)**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1992, s.229-230
- _____, Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, Ataç Kitabevi, İstanbul 1971, s.374
- MUTLUAY, Rauf, 50 Yılın Türk Edebiyatı**, İş Bankası Yay., İstanbul 1973, s.191
- NECATİGİL, Behçet, Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü**, Varlık Yayını, İstanbul 1985, s.310-311
- OZANSOY, Halit Fahri, Edebiyatçılar Çevremde (Şükûfe Nihâl)**, Sümerbank Kültür Yayınları, Ankara 1970, s.218-220
- ÖNERTOY, Olcay, Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı**, İş Bankası Yay., Ankara 1987
- ÖZÖN, Nijat, Türk Sinema Kronolojisi 1895-1966**, Bilgi Yay., Ankara 1968, s.97
- SEVER, Mustafa, Divân'dan Günümüze Türk Kadın Şairleri**, Ankara 1993, s.31
- SEVÜK, İsmail Habib, Edebî Yeniliğimiz**, Devlet Matbaası, İstanbul 1932, s.479
- URAZ, Murat, Kadın Şair ve Muharirlerimiz**, Nümüne Matbaası, İstanbul 1941, s.148-159
- ÜNLÜ, Mahir-ÖZCAN, Ömer, 20.Yüzyıl Türk Edebiyatı, C:2**, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1988, s.142
- YAZAR, Mehmet Behçet, Edebiyatçılarımız ve Türk Edebiyatı**, Kanaat Kitabevi, İstanbul 1938, s.416-426
- _____, Genç Romancılarımız ve Eserleri, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1973, s.75-76
- _____, Genç Şairlerimiz ve Eserleri, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1936, s.69-70
- ZORLUTUNA, Halide Nusret, Bir Devrin Romanı**, KBY, Ankara 1978, s.138-140, 277-282

B. M A K A L E L E R:

- ALEMDER, Yalçın, "Türk Edebiyatında Kadın Romancılar ve Emine Işınsoy", Töre Dergisi, Aralık 1982, s.14**
- ARAZ, Nezihe, "Şükûfe Nihâl Hanım", Yeni Sabah, 27 Aralık 1962, s.3**

- AYDA, Adile**, "Yazı Hayatının 50. Yılında Şükûfe Nihâl", Cumhuriyet Gazetesi, 5 Şubat 1986, s.4
- ENGİNÜN, İnci**, "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", Türk Dili (Türk Şiiri Özel Sayısı), S:481-482, Ocak-Şubat 1992, s.576
- ENVER, Naci**, "Türk Edebiyatında Kadın Romancıları:Şükûfe Nihâl", Yarım Ay Dergisi , S:118, 15 Mars 1990, s.16
- ERCİLASUN, Bilge**, "Halide Nusret Zorlutuna'nın Şiir Dünyası", Töre Dergisi, S:158, Temmuz 1984, s.13
- FEHMİ, Cevat**, "Otuz Güzide Arasında Bir Anket", Cumhuriyet Gazetesi, 4 Kânun-ı evvel 1931, s.1-4
- FERİT, Ragıp**, "Gayyâ", Hizmet Dergisi, 6 Nisan 1930, s.4
- IRMAK, Sadi**, "Şükûfe Nihâl İçin", (Şiirler, Giriş Kısımı), Sander Yayınları, İstanbul 1975, s.9-10
- Kadın Gazetesi**, "Kadın Yazarlarımız", 7 Ocak 1963, İstanbul
- KANKILIÇ, Verdi**, "Şükûfe Nihâl Hanım ve Şiirleri", Bilgi Mecmuası, S:250-251, İstanbul 1968, s.21
- KIRIMLI, Bilâl**, "Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Geçişin Hazırlanıldığı Yıllarda Yeni Mecmua'nın Edebiyat Hayatımızdaki Rolü", Akademik Çerçeve Dergisi, S:1, Kahramanmaraş 1994, s.63
- KURNAZ, Şefika**, "II.Meşrutiyet Kadın Basını (1908-1918)", Millî Eğitim Dergisi, S:83, Mart 1989, s.46-51
- LEVEND, Agâh Sırrı**, "Bizde Seyahat Edebiyatı ve İki Eser: Finlandiya ve Tuna'dan Batı'ya", Yeni Türk Mecmuası, S:40, Nisan 1936, s.208-209
- MALKOÇ, Neriman**, "Kadın Ediplerimizle Röportajlar", Yeni İstanbul Gazetesi, 4 Kasım 1954
- OKAY, M.Orhan**, "XIX. Yüzyıl Yeni Türk Şiiri (1900-1923)", Türk Dili Dergisi, S:481-482, Ocak-Şubat 1992, s.297-305
- PARLATIR, İsmail**, "XIX. Yüzyıl Yeni Türk Şiiri", Türk Dili Dergisi (Yeni Türk Şiiri Özel Sayısı), S:481-482, Ocak-Şubat 1992, s.3
- SEL, Kemal Salih**, "Su Kuşları, Çingeneler", Cumhuriyet Gazt., 17 Şubat 1944, s.2
- TANPINAR, Ahmet Hamdi**, "Küçük Bir Şiir Kitabı", Yeni Türk Mecmuası, S:15, II.Teşrin-i sâni 1933, s.1231-1232
- TAN, M.Turhan**, "Tahlil ve Tenkid: Şile Yolları", Cumhuriyet Gazetesi, 27 İkinci kanun 1935, s.4
- TUNÇ, M.Şekib**, "Sabah Kuşları'nda Şükûfe Nihâl", Cumhuriyet Gazetesi, İkinci kanun 1944, s.2

TURAL, Sadık Kemal, "Halide Nusret Zorlutuna", Töre Dergisi, S:158, Temmuz 1984, s.5

YALÇIN, Hüseyin Cahid, "Matbuat Hayatı:Şükûfe Nihâl Hanımefendi Şiirleri", Fikir Hareketleri Dergisi, S:7, 7 Kânun-ı evvel 1933, s.12-13

_____, "Matbuat Hayatı:Şükûfe Nihâl Hanımefendi Romanları", Fikir Hareketleri Dergisi, S:8, s.10-12

_____, "Matbuat Hayatı:Şükûfe Nihâl, Şile Yolları", Fikir Hareketleri Dergisi, S:67, s.251-252

YAZAR, Mehmet Behçet, "Edebiyatçılarımızı Tanıyalım (Şükûfe Nihâl)", Yedigün Dergisi, C:15, İstanbul 1946, s.15

ZAİMOĞLU, Ziya İlhan, "Kadın ki Şiirdir. Aynı Zamanda Şair Olamaz", Şadırvan Dergisi, S:26, İstanbul 1949, s.8

ZORLUTUNA, Halide Nusret, "İki Büyük Şair", Hisar Der., S:120, Aralık 1973, s.8-9

C. D E R G İ V E A N S İ K L O P E D İ L E R :

Ana Britannica, C:3, Ana Yayıncılık, İstanbul 1986, s.401

Atatürk Ansiklopedisi, C:4, May Yayınları, İstanbul 1971, s.220

BİRİNCİ, Necat, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, İstanbul 1985, s.406

Büyük Larousse, C:3, s.1375

Cumhuriyet Ansiklopedisi, C:10, s.3050

Edebî Mecmua, Kanûn-i sâni 1919, s.2

Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası, C:I, nr.16, 4 Şubat 1332, s.280

GÖVSA, İbrahim Alaeddin, Türk Meşhurları Ansiklopedisi, Yedi Gün Neşriyat, İstanbul 1949, s.63

Meydan Larousse, Meydan Yayınevi, C:11, İstanbul 1973, s.809

ÖZKIRIMLI, Atilla, Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, C:4, Cem Yayınları, İstanbul 1941, s.1087

Resimli Ay Mecmuası, S:1, Nisan 1930, s.36

Şadırvan Dergisi, "Bizde Sanat Hareketleri", S:9, Mayıs 1949, s.16

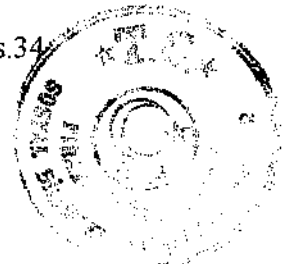
Tanzimattan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.872

Tercüman Kadın Ansiklopedisi (Haz. Necat Birinci), Tercüman Gazetesi Yay., İstanbul 1985

Türk Dili Dergisi, C:29, S:265, Kasım 1973

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C:1, Dergâh Yayınları, İstanbul 1988, s.34

Türk Kadını Dergisi, C:1, S:1, 21 Mayıs 1334

Yeni Türk Ansiklopedisi, C:10, Ötüken Yayınları, İstanbul 1985, s.3909

D. T E Z L E R:

AŞA, Emel, 1928'e Kadar Türk Kadın Mecmuaları, (İstanbul Üniversitesi-Basılmamış Master Tezi), İstanbul 1989

ESENOL, Füsün, Kadın Mecmualarındaki Türk Kadın Şairlerinin Şiirleri, (İstanbul Üniversitesi-Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul 1972

KAYHAN, Sabriye, Yalnız Dönüyorum Romanı Tahlili, (Dicle Üniversitesi-Basılmamış Lisans Tezi), Diyarbakır 1992

YILDIZ, Naciye, Mutasavvıf Türk Kadın Şairleri Üzerine Bir Araştırma, (Gazi Üniversitesi-Basılmamış Master Tezi), Ankara 1987

E K L E R**"Şükûfe Nihâl Başar'dan Halide Nusret Zorlutuna'ya"***

22-6-1961

Sevgili Nusretçiğim,

Bin türlü gaileden dolayı sana yazamadım. Kusura bakma.

Ankara'nın geçirdiği maceraya çok üzüldüm. İnşallah size ait bir endişe, üzüntü ve zarar yoktur.

Bugün gene bir öksürük nöbeti geçiriyorum. Rutubetli havalar dokunuyor. Yoksa, ne olursa olsun, bir arabaya atlayıp gelecektim.

Her neyse, inşallah bu felâket tekrarlanmaz. Tanrı insanlara acısın.

Ne yapacağız Nusretçiğim, sen mi gelirsin, ben mi geleyim? Işın'ın** imtihanları bittiyse sen de artık yorulmuşsundur, beraber dinleniriz. Senin gelmen daha iyi olur belki...Bu yaz mutlaka birkaç gün görüşmeliyiz, değil mi? Benim gelmem, seni rahatsız etmek bakımından, doğru olmaz gibi geliyor bana...Allah bağışlasın, bebeklerin, yani yeni sevgililerin var, bana ayıracak zaman bulamazsın ve ben, otel odalarında, "Ha geldi, ha gelecek" diye seni bekler dururum. Ama buraya gelersen, "göz görmeyince gönül katlanır" derler...daha iyi olur, değil mi? Seni rahatsız etmemeye çalışırım, biraz gezeriz, Adalar, Boğaz falan...Felekten bir gün çalarız.

Senden birşey rica edeceğim, Adile Ayda acaba oraya döndü mü? Çoktan haber alamadım. Bana sık sık yazardı, son haftalar içinde ben ona yazdım, Hollanda'ya, cevap gelmedi. Acaba ayrıldı mı oaradan?

Sonra Muvaffak Sami'lere*** ne oldu, rahatsızlar mı? Ne olur, bir telefon et Çalışma Bakanlığı'na.

Sonra kat'i cevabını ver, ne yapalım? Yoksa, çıkar giderim İran'a, haberin olsun. Buralarda günleri seninle geçirmeyi elbette tercih ederim, ama, sen olmazsan ne yapayım?

Gözlerinden öperim.

Muhterem ailene hürmetle, saadet temennileri.

Şükûfe Nihâl

*Mektuplar İsmet Kür Hanımefendi'den alınmıştır.

**Emine Işınso(Öksüz)

***Şair Sami Muvaffak Onat

10 Şubat 1967

Sevgili Nusretçiğim,

Gitgide bütün kabiliyetlerimi kaybediyorum, manen, maddeten. Bunun için kusuruma bakma...Perişan haldeyim. Yazamadığım için, mektubunun karşılığı bu kadar gecikti. Sabahtan akşama kadar arkaüstü, ıstırapların durmasını bekliyorum. Arkaüstü yatarak...Durduğu zaman da acıklı bir sükûna bürünüyorum...Kımıldamaya takatim yok...

Benden bu kadar...İnşallah sen daha iyi haberler verirsin....Öyle mi?...Sevineyim mi?...Ama, senin dediğin gibi, inşallah hep beraber iyileşelim...Belki Allah acır.

Bu sabah gönderilen parayı aldım. (150) lira aldım, teşekkür ederim. Kitaplar gelmedi. Kendimi toparlayıp herşeye rağmen toplu bir kitap yapmaya gayret edeceğim. Ondan sonra her şey bitebilir. Zararı yok...Fakat eserlerim derlenip toparlanmalı. Herkes kokusunu mu aldı nedir, şimdiden nerde satılır eserlerinizin diye arayanlar var.

Haydi, bir kuvvetlenelim, ondan sonra bir yerlere düşelim. Önce sen İstanbul'a...Sonbahara doğru da ben Ankara'ya. Hâlâ gönlüm, şu bitkin halde, dalgalanıyor. Gidebileceğim yerleri düşünüyorum. Bir otomobil kiralayıp, yer yer Anadolu'yu dolaşmak isterdim. Geçenlerde mülâkat yapan bir avukat gazeteci bunları benden duyunca hemen gazetesine yazmış ve sonunda, karyolanın ayakucunda beni sopaların beklediğini de yazmayı unutmamış...Büyük bir espri gibi...Hanım, nasıl gideceksin bu sopalarla der gibi...Bunu gazetesine yazıyor. Cevap verilecek yerleri var, göze alamıyorum. Eski bir şiirim vardır, müsveddesi falan hep bir avuç kağıdın içinde. Misafirler vardı... Yıllar var yazılalı, unutmuş gitmiştim. Daha doğrusu, ehemmiyet vermeyerek sadece kağıtların arasına koymuşum.

O kağıda gözler ilişti, çektiler, okundu, hepsi birden bağırdı:

Ah, bu ne güzel şey...Güldüm. Ben onu yazmış ve unutmuştum. Birer birer okudular ve kopye için müsade aldılar. Aruz ile, Yahya Kemal diliyle yazılmış gibi birşey bu...

Üç gün sonra Behçet Kemal'den bir ses:

Şiiri radyoda okuyabilir miyim?

Ah, şiircik, dedim, şu sendeki şans bende olsaydı...Nerden ilişti gözlerine...Neyse, geçen haftaki günlerden birinde şiir okundu. Adı bile yok, ama şans var. Ertesi gün üç kişiden tebrik ve teşekkür. Üç gün sonra kalabalık bir salonda* tanıyan, tanımayanlar birer birer telefonda beni bulup tebrik ettiler.

Birkaç gün sonra, Taksim'den bir hanımefendiden eski Türkçe bir mektup...Tebrik ediyor ve şiiri kendisine göndermemi rica ediyor. Ondan sonra, gene radyoda, tanımadığım ve unuttuğum isimlerden tebrikler...Ah, dedim, ömür bitti...

*Hüsnüye Doğan'ın evindeki 'Salgiller' toplantısı.

.Uzayıp giderken neredeydiniz?...Hamdolsun, böyle şeyleri az çok gördüm ama, bu derece canlı değildiler. Artık yol çok kısaldı, sizlere birşey yetiştiremem artık...

Bunları yazabilmek için kaç gün düşündüm bilsen...Takatsizliğim beni bir iki satır yazmaktan mahrum ediyor.

Hastalar nasıl oldu?...Sen nasılsın?...Artık bir daha ne zaman yazabilirim? Seni görsem, sesini duysam kuvvetlenirim sanıyorum. Bana iyi haberler ver, mümkün olduğu kadar çabuk.

İstiraplarım pek çok değil artık...Lakin enerjimi kaybediyorum gitgide...Bu, ısraptan daha mühim.

Haydi, inşallah kalkacağız ve bu günleri geride bırakarak yine bir zaman olsun hayata döneceğiz. İyi haberler, ümitler bekliyorum.

...

Gözlerinden öperim. Beklemeye sabrım yok, sen de benim gibi, herşeye rağmen kuvvetli olacaksın. Zaten öylesin.

Bir daha gözlerinden öperim.

Bütün aileye sağlık, ferahlık, saadet dilerim.

Şükûfe Nihâl

İsmet Kür, Yarısı Roman, Yapı Kredi Yayınları, s.187-188

" .....

Şükûfe Nihâl'in en belirgin özelliği gururudur...Yani, kendine, kişiliğine duyduğu saygıdır. Şairimizin bu özelliğini bilmeyen, onu hiç tanımamış, görmemiş bile demektir. Böylelerinin, onun hakkında konuşmaları ayıptır, kesinkez bir art niyete dayanmaktadır.

Evli bir erkekle ilişkiye girdiği yalandır. Sözkonusu olan Faruk Nafiz ise, birbirlerini sevdikleri sıralarda Faruk bekârdı, evlendikten sonra da aralarında hiç bir şey olmadı...Dargındılar zaten...

Son zamanlarında, özellikle huzurevinin sıkıntısına girdikten sonra sık sık anımsadığı, sözünü ettiği kişi, daha önce de söylediğim gibi, onun için çıldıran, sonra da ölen, yazar, şair, ressam olan, yakışıklı, tepeden tırnağa duygu olan bir adamdı...Onu bile, öyle dendiği gibi, uluorta sayıklayacak, o yüzden krizler geçirecek kadın değildi Şükûfe Nihâl.

Ne ki, Şükûfe Nihâl'in, son yıllarında bir ölüye sarılıp onun sevgisine sığınmasının da hazin nedenleri olmak gerek.

Bugün mektupları karıştırırken, Şükûfe Nihâl'in bir şiiri geçti elime. 'Ahmet Haşim'i Hatırlarken'...1962'de Türk Dil'i'nde yayınlanmış; 30 Eylül 1968'de 'Beşir Göğüş'ün saygıları'yla' notuyla bana gönderilmiş. Bu şiirin bulunmasını, herhalde, Şükûfe Nihâl benden istemiş, ben de Beşir'den rica etmişim. Nihal Hanım o sıralar Ahmet Haşim için bir yazı mı hazırlamak istiyordu?... Yok, bu olasılık biraz uzak...1968'de, yeni birşey yazacak hali yoktu...Ama, tüm yazılarını toplamak sevdasında'ydı. Belki de yapamayacağını bile bile...yaşamla arasına bir dal uzatmak için sarıldığı bir düş...

Ashında Şükûfe Nihâl'in bu isteğinin gerçekleşmesi pek de öyle olmayacak bir iş değildi...Başta oğlu Necdet Sander olmak üzere, Behçet Kemal, Sadi Irmak, yıl 1968 olmasaydı ben ve belki daha başkaları da yapabilirdi...Ama yapılmadı, yapamadık...Annesinin ölümünden sonra sanırım Necdet toparlamış şiirlerini...Kitap var bende ama, kim yayınlamış anımsamıyorum.

" .....

ŞÜKÜFE NİHAL Başar

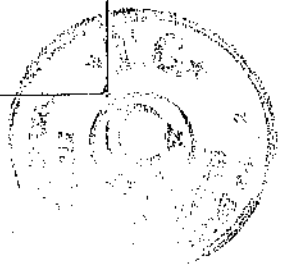

*Ne bilinmez göklerden başıma yağan taşlar.
Bir onulmaz acıyla üzdü, ağlattı beni;
Ne de Zemzem diyerek zehir sunan yoldaşlar,
Saçlarımı ak eden bu derde affı beni...*

*Her acıya, bir acı gülüşle göğüs gerdim.
Ve ağlıyan yurdumun derdi oldu öz derdim !..*

*Bu sızılar gün olub dinedektir, umarım...
O gün... toprak altında olsam da bahtiyarım...*

Lütfiye Nihal

Başar'ın Gençlik Resimlerinden...

